

ANNA SAKSE

15-1
11

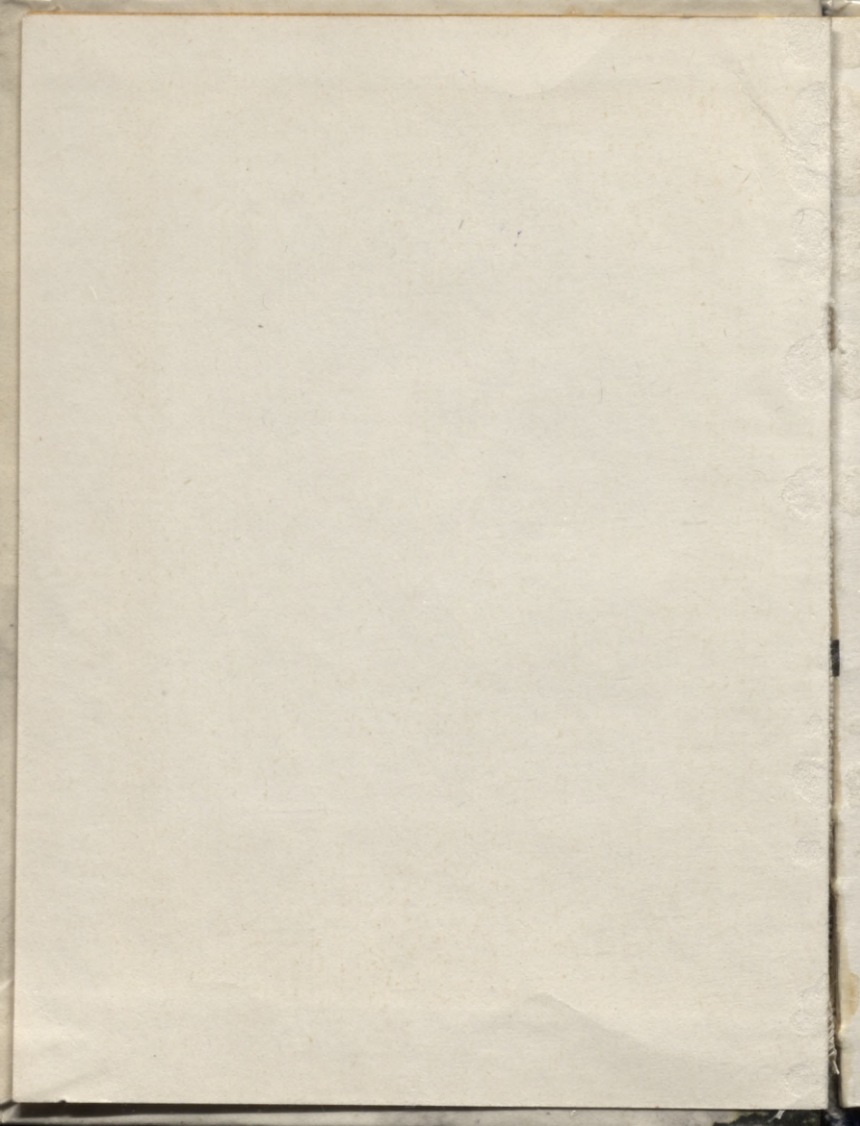

PASAKAS
PAR
ZIEDIEM

ANNA SAKSE. PASAKAS PAR ZIEDIEM

Otrais izdevums

L 75-1
L 11

04/61

L 11
8102

ANNA SAKSE

PASAKAS
PAR
ZIEDIEM

IZDEVNIECĪBA «LIESMA»

RĪGA 1974

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~98-1640~~

0306081286

Mākslinieks K. Sūniņš

NAKTSVIJOLES SMARŽA

Šo pasaku vēsture arī izklausās pēc pasakas.

Pirms gadiem četrdesmit jaunā rakstniece Anna Sakse pašā Jāņu priekšvakarā brauc pie vecākiem Lejasciemā. Izkāpusi Galgauskas dzelzceļa stacijā, viņa nolēmj doties uz mājām pa svešu, toties taisnu ceļu cauri mežiem. Meži ir lieli. Ceļš dalās un zarojas, zarojas un dalās. Krēslai metoties, kļūst skaidrs, ka

Īstā taka nozaudēta. Rakstniece uz labu laimi iet cauri tumstošajiem siliem, pāri aizaugušām, nestai-gātām stigām, līdz beidzot apmulsusi apstājas. Vasa-ras īsākās nakts tumsā no meža pļavas ceļas reibinošu smaržu vilnis. Zied naktsvijoles — smalkas, bālas puķes trausliem kātiem.

Lejasciema Lauzās Anna Sakse nonāk tikai nākošās dienas launaglaikā. It kā pasaku vadātājs būtu vedis līkumu līkumiem, it kā meža gars būtu turējis savā gūstā. Dīvainais gājiens ilgi paliek atmiņā. Bet visbie-žāk domas atgriežas naktsvijoļu pļavā. Kā tās smar-žoja! Garajā gājienā skatītajām melnā sila ainavām pa vidu jaucās fantāzijas par meiteni, kas meža biežoknī meklē dziedinošas zāles, par puisī, kam Jāņu naktī meža gars aizvilinājis līgavu un pārvērtis puķē, par mīlestības uzticību un skumjām. Rodas Annas Sakses pirmā pasaka «Naktsvijole».

Kopš tā laika Anna Sakse pieredzējusi, pārdzīvojusi un arī uzrakstījusi ļoti daudz. Romānus «Darba cilts», «Pret kalnu», «Dzirksteles naktī». Stāstus pieaugu-

šajiem un stāstus bērniem. Pēdējos gadu desmitos Tautas rakstnieces daiļradē arvien spēcīgāk sāk skanēt pasaku motīvi. Iznāk grāmatas — «Laimes kalējs», «Pīķa kunga stāsts», «Pasakas par ziediem».

«Pasaku» centrā — senais stāsts par naktsvijoli. Bet apkārt tam — pasaka par puķu zirni, par balzamīni, par sniegpulkstenīti un Persijas ceriņu, par laužo sirdi, gladiolu, par dzegužasaru . . .

Tiesa, Annas Sakses pasakām par ziediem ierosinājumu nav devusi tikai naktsvijoles smarža. Rakstnieces tēvs, kādreizējais muižas zemes nomnieks, ap nabadzīgo Lauzu mājiņu ierīkojis veselu dārzu ar paša potētām ābelēm un plūmēm, ogulājiem, visdažādākajām puķēm. Prieku par zieda tapšanu, tā krāsu un smaržas niansēm viņš ieaudzina arī bērnos. Tagad ap Annas Sakses mājokli Mežaparkā vasarās zied rozes un dālijas, fūlpes un sniegpulkstenītes, un asteres.

— Varbūt man arī vajadzēja kļūt par dārznieci? — dažreiz jokodamās saka rakstniece. Ziedi viņai vienmēr mīļi. Bet, rakstot par tiem, Anna Sakse savij puķu

un cilvēku likteņus nedalāmā vienībā. Cilvēki pārvēršas ziedos, no ziediem skan cilvēku balsis. Smarža uzmet burvības plīvuru, un ar mums runā smalkums un skaistums. Ne vienkārši skaistums, bet ētiski skaidrais, cildenais, kas ieguvis zieda valdzinošo daiļumu.

— Nekas jau neiet bojā. Un ziedu pasakās gribējās pasacīt, ka aiz katra cilvēka paliek kas pāri — vai nu labais, vai smejamais.

Katram ziedam pasakās ir savs liktenis. Meklējot enciklopēdijā czi-czina zieda aprakstu, rakstniece atklājusi, ka šādā vārdā sauc arī ķīniešu ogļraču ciematu, kur notikusi pirmā ogļraču sacelšanās. Forsteriānas likteņstāstam izmantota uzbeku folklorā. «Narcisam» vielu devusi grieķu teika. Taču visvairāk ierosmes smeltas dzimtajā pusē, bērnībā.

— Mums nekad nebija apavu un pirktu drēbju, toties mūsu mājā nekad netrūka avīžu un žurnālu, — atceras Tautas rakstniece. Lielais grāmatnieks ir tēvs, kas izlašīto savukārt labprāt atstāsta bērniem. Māte, kaut smagi nostrādājusies, atrod laiku dziesmām un

stāstiem par klaušu laikiem. No mājas uz māju iet dažādas nabadzīgas vecenītes, vērpdamas un zeķes adīdamas. Arī tās zina pasakas un dziesmas.

Taču vislielākā pasaku bagātība ir vectēvam. Tās viņš parasti stāsta vakaros, mijkrēslī, kad, gaismu taupot, rodas brītiņš atpūtai. Jau skolas laikā Anna Sakse pēc vectēva stāstījuma raksta dzejoli par princesi un zaķu ganu. Tuvs tautas pasakām ir vēstījums par to, kā zaķis braucis uz Rīgu pēc skābētu kāpostu sēklām. Tautas dziesmas motīvs devis ierosmi pasakai par ūdensrozi. Bet «Cūkausīti» rakstniece tā arī ievada ar teikumu: «Pastāstīšu pasaku, ko par šo puķi dziedēju no sava vectēva.»

Nozied ziedi, izgaist krāsu un smaržu bagātība. Aiziet cilvēki ar saviem likteņiem, bēdām un priekiem. Bet pasaka paliek. Un līdz ar pasaku — viss labais un smejamais, saudzējamais un apkarojamais. Zied pasaku naktsvijole grāmatā, un mēs saņemam negaisotošo iztēles burvību.

Saulcerīte Viese

SNIEGPULKSTENĪTE

Kad Sniegamātei piedzima meitenīte, viņa ilgi domāja, kā to nosaukt.

Domāja, domāja, kamēr izdomāja un nosauca to mīlīgā vārdā — Pārslīņa.

Pārslīņa bija balta meitiņa baltiem matiņiem, gulēja baltā gultiņā un sedzās ar baltiem mākoņu paladziņiem.

Kad Pārslīņa bija pieaugusi, kā parasts, sāka nākt precinieki. Atnāca Mēness, bet Pārslīņai tas nepatika — tāds nodzēries plikgalvis un naktsputns vien bija. Klimst visu nakti pa debesu krogu, bet dienā palien zem mākoņa un guļ nost.

Atnāca Saulesstars, bet Pārslīņa arī to noraidīja. Pārāk karsti viņš zvērēja mīlestību, lai varētu ticēt.

Tad noskaitās Sniegotēvs un bargi pateica meitai:
— Nu, ja tu pati nevari sev izvēlēties vīru, tad notiks mana griba.

Un viņš aizlaida ziņu debesu zilgmes valdniekam Vējam, kuram zināja četrus dēlus vēl esam neprecētus. Atbrauca Vējš rakstītās kamanās, kā zvaniņi noskanēja straujajiem kumeļiem pie iemauktiem piesalušās ledus tilkas. Pārslīņu saderēja Vēja vecākajam dēlam Ziemeļim.

Laimīgā Sniegamāte locīja meitai pūru. Pēļus un spilvenus piebēra ar mīkstām sniega dūnām, vīlēja un šuva baltus mākoņu palagus, savēra uz diedziņiem mirdzošas ledus krelles.

Skaista kā princese izskatījās Pārslīņa, kad sabrauca kāzinieki. Priecājās radi, vēlēja laimes, slavēja jaunā pāra skaistumu un saderību, tikai Pārslīņa nejuta savu sirdi straujāk iepukstamies, kad, visiem pie galda saucot «Rūgts! Rūgts!», viņas mutei pieskārs Ziemeļa aukstās lūpas.

— Es nespēju viņu mīlēt, — Pārslīņa nopūtās tik klusi, ka to dzirdēja tikai viņas māte.

«Nebūs manai meitiņai laimes,» baigā nojautā iedrebējās mātes sirds.

Kad dzīres jau sita augstu vilni, jaunais vīrs uzsauca brālim Dienvidam, lai tas uzspēlējot kādu dejas meldiju. Un Dienvids nosēdās uz mākoņa malas, izņēma no azotes savu stabuli un sāka spēlēt. Maiga melodija dūdoja un vijās, un Pārslīņa izgāja dejot. Viņa griezās un virpuļoja, piesizdama savu sidraba kurpīšu skanošos papēdītšus, bet aušīgais dieveris Austrums sita plaukstas un smējās. Tikai skumjais Rietums sadrūma arvien vairāk, līdz sāka raudāt, atspiedis galvu pret tēva plecu.

— Mans dēls, kāpēc tu raudi tik jautrā brīdī? —
neizpratnē jautāja tēvs.

— Es gribu zināt, kāpēc tu Pārslīņu ieprecināji
brālīm, nevis man? Kāpēc man nebūs tik skaistas
sievas? — šņukstēja Rietums.

Tagad arī Dienvids pacēla savas zilās acis pret Pār-
slīņu un tās sastapās ar jaunives dzirkstošo skatienu.
Dienvida stabule sāka skanēt vēl maigāk, tā dziedāja
tikai Pārslīņai, un Pārslīņa dejoja tikai Dienvidam.
Sniegamāte zem galda paslepus lauzīja rokas, jo
kas gan notiks, kad to pamanīs niknais un straujais
Ziemelis.

— Meitiņ, meitiņ, valdi savu sirdi! — Sniegamāte
čukstoši lūdzās, kad Pārslīņa virpuļoja viņai garām.

Bet kas vairs var savaldīt sirdi, kad tajā pamodusies
mīlestība? Vai Pārslīņa būtu spējusi to, ko nespēj
cilvēki — ne jauni, ne veci, ne muļķi, ne pasaules
gudrie!

Varbūt Ziemelis, aizņemts sarunā ar Snieगतēvu,
nebūtu nekā pamanījis, ja skaudīgais Rietums nepie-

grūstu viņam pie sāniem un, ļauni ņirgdams, nepateiktu:

— Tava Pārslīņa tūlīt izkusīs brāja Dienvida karstajos acu glāstos . . .

Bija to dzirdēt Ziemeļim! Niknumā zvērodams, viņš trieca dūri pret galdu un uzkliedza Dienvidam:

— Bāz azotē savu stabuli, vai arī es to salauzīšu! Mūzika ir tramīga kā putns. Stabule aplusa, un Pārslīņa samulsusi raudzījās Dienvida zilajās acīs, it kā jautādama, vai tiešām viņa mīlas pieticis pavisam īsam mirklim.

Viņa attapās tikai tad, kad Ziemeļis uztrūkās kājās un ierēcās:

— Neaizmirsti, ka tu esi mana sieva, un tu, brāli Dienvid, neaizmirsti, ka tā nav tava sieva! Un tagad, Pārslīņ, tu dejosi pēc manas stabules!

Ziemeļis ielika pirkstus mutē un iesvilpās tik griezīgi, ka visiem drebuļi izskrēja caur kauliem.

— Dejo! Dejo! — viņš pavēlēja Pārslīņai, kas stāvēja sastingusi pret Dienvida pastieptajām rokām.

Viņa mēģināja pagriezties, bet kājas bija pārvērtušās par ledus tilkām un neklausīja.

— Dejo! Dejo man! — auroja Ziemelis, tā ka nolīgojās visi Sniega mājas spraišļi, bet viņa auri nespēja iejūsmināt Pārslīņu.

— Ā-ā-ā! Ū-ū-ū! — Ziemelis gaudoja un, izrāvis aiz jostas aizbāzto pātagu, sāka to vicināt pa gaisu.

— Un tagad, brāli Dienvid, es vairs netaupīšu tavus rožu dārzus un ābeļu dārzus. Vēl šonakt es tiem uzpūtīšu savu elpu, tad rīt tu varēsi šūpoties nokalstušajos zaros un raudāt siltas asaras, — Ziemelis draudēja brālim.

Laikam taču mīlestība vislabāk var pateikt padomu, kā glābt to, kas tavam mīlamajam ir dārgāks par dzīvību. Ziemelis vēl nepaguva ievilkt elpu, kad Pārslīņa, redzēdama Dienvida acis satumstam, ātri atrāva vajā savus pūrā dotos pēļus un acumirkļi Dienvida dārzus kā balta segene noklāja sniegs. Ne rozēm, ne ābelēm nekā vairs nevarēja nodarīt Ziemeļa ledainā elpa.

Kā prātu zaudējis, Ziemeļis tagad mēģināja atriebties Pārslīņai. Viņš atvēzējās pret viņu ar savu pātagu, bet Pārslīņa veikli izvairījās.

Tad Ziemeļis nosvieda pātagu un metās uz Pārslīņu.

— Kāzas beigušās! — viņš kļiedza. — Tagad es tevi vedīšu uz mājām un ieslēgšu tumšā pagrabā. Tur tevi sagrauzīs žurkas un peles, tu nepaklausīgā sieva!

Laikam taču arī Dienvidam mīlestība pateica, kā glābt to, kas viņa sirdij bija kļuvusi dārgāka par dzīvību. Viņš pieskāva sev pie krūtīm Pārslīņu un lidoja ar to uz saviem dārziem.

Ziemeļis iegaudojās kā aizšauts vilks un, neaizmirsis pagrābt pātagu, dzinās viņiem pakaj.

Sarkanas svītras zibēja tumšajās debesīs, kur gaisu kapāja Ziemeļa pātaga, bet viņa aurošana tricīnāja gaisu kā pērkona grāvienus.

Bet kur varēja Dienvids noslēpt Pārslīņu no Ziemeļa dusmām? Viņš nolika to zem rožu krūma un teica, lai pagaidot viņu te, kamēr viņš izcīnīšot grūto divkauju ar brāli.

— Noskūpsti mani, pirms aizej, mans mīļais, mans vienīgais, un es tevi gaidīšu te kaut visu mūžu.

Un Dienvidvējš skūpstīja Pārslīņu maigi un ilgi, Itdz juta, ka mīļotā saplok viņa skavās un kā rasas piliens norit un saplūst ar zemi.

— Kur viņa? Kur palika viņa? — purinādams brāli, tincināja pieskrējušais Ziemelis. — Es redzēju, nupat tu viņu skūpstīji.

— Ak, brāli, nav mums vairs ko naidoties, — skumji atbildēja Dienvids. — Lūk, tur viņa tagad guļ, kā rasas piliens, kā asara savienojusies ar zemi.

— Ha, es viņai neticu un neticu arī tev, — zobus griezdams, atbildēja Ziemelis. — Lai viņa nekad nevarētu celties, es viņai uzvelšu ledus vāku.

Reizi pa reizei Dienvidvējš iet aplūkot savus rožu dārzus un ābeļu dārzus. Un, lai tas ir ziemas vidū vai agrā pavasarī, Pārslīņa jūt viņa tuvumu, ar savu elpu

atkausē ledus vākā mazu lodziņu un pabāž galviņu,
lai ieskatītos sava mīļotā zilajās acīs.

Bet cilvēki, kas ierauga mazo baltgalvīti, nez kāpēc
kļūst priecīgi un stāsta cits citam kā lielu notikumu:

— Tu zini, dārzā jau uzziedējusi Sniegpulkstenīte!

Vai jūs esat dzirdējuši, kā sarunājas puķes? Jāatzīstas, es arī agrāk nebiju dzirdējusi, līdz kādā agrā pavasara rītā noklausījos Sniegpulkstenītes un Uzbekijas savvaļas tulpes Forsteriānas sarunā.

Īstenībā vairāk runāja tulpe viena pati, Sniegpulkstenīte tikai klausījās un reizēm pavisam klusā balstiņā kaut ko pajautāja.

Bet labāk stāstīšu visu no sākuma. Forsteriānas sīpolus man uzdāvināja draudzene, kas pati tos bija izrakusi Zeravšanas kalnāja akmeņainajās nogāzēs. Rudenī iestādīju tos dārzā, pie mājas sienas, blakus sniegpulkstenītēm.

Nākamajā pavasarī jau martā nokusa sniegs un iestājās neparasti silts laiks. Tikai atkušņu un sala maiņās izveidojušās ledus plāksnes spītēja saules mīļajiem smaidiem. Bet sniegpulkstenītes un agrīnās forsteriānas izlauza ledus vāciņiem robus un līksmi apsveica pavasari.

Kādā aprīļa naktī es ilgi paliku nomodā, lai pabeigtu iesākto darbu. Debesu pamalē jau ieplaiksnījās rīta blāzmas sārtums, kad pieliku pēdējo punktu un, atvērusi logu, nosēdos dziļajā krēslā atpūsties un ieelpot svaigu gaisu.

Pēkšņi dzirdu iešķindamies sīku zvaniņu, tik dzidru un tīkamu, it kā būtu saskārušās divas kristāla glāzītes.

— Labrīt! — dzidrā zvaniņa balss klusi uzsauca kādam.

Un tikai pēc brītiņa cita — dobjāka balss atbildēja:

— Salam aleikum!

— Tu laikam esi svešiniece mūsu dārzā? — sīkā balstiņa apjautājās.

— Es te uzziedu pirmo reizi, — tā otra atbildēja.

— Tad iepazīsimies. Es esmu Sniegpulkstenīte! — dzidrā balstiņa kā zvanīt nozvanīja.

— Un es esmu Forsteriāna, — dobjākā paziņoja.

— No kurienes tu šeit atkluvi?

— No ļoti tālas zemes, ko sauc par Uzbekiju.

— Tad gan no lielas tālienes, — nošķindināja Sniegpulkstenīte, it kā zinādama, kur un cik tālu atrodas Uzbekija. — Pēc mūsu dārza likumiem tev tagad man jāuztīc savs dzīves stāsts.

— Mans dzīves stāsts ir ļoti skumjš, — nopūtās tulpe. — To mēs stāstām no paaudzes uz paaudzi, lai neaizmirstu, cik daudz sāpju izcieta mazā meitenīte Forsteriāna, kuras piemiņa mūžam kvēlos mūsu sarkanajos ziedos.

— Ak, stāsti jel, es jau aizturu elpu! — mazliet nepacietīgi iesaucās Sniegpulkstenīte.

— Tad klausies. Priekš tūkstošiem gadu kādā Zeravšanas kalnāja ieplakā dzīvoja aitu gans Sabirdžans. Dzīvoja lielā nabadzībā, jo aitas, ko viņš ganīja, nepiederēja viņam pašam, bet bagātajam Hamidam. Sabirdžanam piederēja tikai divas stipras rokas, paša taisīta stabule un septiņas mazas, melnmatainas meitenes, no kurām jaunākajai viņš bija devis dīvainu vārdu — Forsteriāna. Sabirdžans gan mīlēja savas meitas, bet cik daudz reižu viņas dzirdēja to nopūšamies: «Eh, būtu man bijuši dēli...»

— Kāpēc viņš vēlējās dēlus, nevis meitas? — Sniegpulkstenīte iejautājās.

— Tāpēc, ka dēls ir tēvam spārni, bet meitas... meitas aizprecē svešos ļaudīs, un māja paliek tukša, sirds vientuļa un skumja.

Reiz skaistākā no visām Sabirdžana meitām — desmit gadus vecā Forsteriāna aiznesa tēvam pusdienas. Lai uzjautrinātu nogurušo tēvu, viņa dziedāja

tam pašas sacerētas dziesmas un dejoja lēni vijīgas dejas. Dziedot un dejojot Forsteriānas vaigos iekvēlojās rožu sārtums, bet melnajās acīs iezaigojās zvaigžņu mirdzums. Neviena princese nebūtu varējusi ar viņu mēroties skaistumā.

Pati nelaime tādā brīdī uzsūtīja kalnos bagātnieku Hamidu, kurš staltā zirgā apjādelēja savus neskaitāmos ganāmpulkus. Ieraudzījis Forsteriānu dejojām, viņš apturēja zirgu un, aizslēpies aiz kizila krūma, nepamanīts nolūkojās daiļās meitenes graciozajās kustībās.

Beigusi dejojot, Forsteriāna teica tēvam:

— Mans tēvs, es gribētu visu mūžu dziedāt un dejojot, lai iepriecinātu ļaudis.

— Oi, boi, mans bērns, — tēvs nogrozīja galvu.
— Tu esi nabaga meitene, un tev nebūs ne zīda tērpu, ne dārgu plīvuru, lai varētu dejojot.

Hamids pagrieza zirgu atpakaļ un, nogaidījis, kad meitene ar tukšajiem pusdienu traukiem devās mājup, sagrāba to un aizveda uz savu pili.

Viņš ieslodzīja Forsteriānu istabā, kur jau simt tādas pašas skaistas meitenes darināja paklājus. Tagad Forsteriānai no ausmas līdz rietam bija jākvern puteklainā, puskrēslainā istabā un jāstrādā apnīkstošs, nogurdinošs darbs. Meitenes nevienu brīdi neredzēja sauli, nedzirdēja putnu dziesmas, jo biezie mūri un aizslēgotie logi viņas turēja savā cietumā.

Drūmā nospiestībā pagāja vasara, pienāca un aizritēja rudens un ziema. Bet uz pavasara pusi Forsteriānu pārņēma tādas ilgas pēc kalniem, pēc burbuljošiem strautiem un putnu dziesmām, ka viņai gribējās mirt, ja neizklūs brīvībā.

Viņa piegāja pie loga un pa mazo spraudziņu paraudzījās lejup. Viņa redzēja, ka zem loga ir nobērti sadauzīti stikli, un tas bija darīts ar nolūku, lai meitenes sagraizītu kājas, ja kādai izdotos atraut logu un aizbēgt.

Sajā brīdī uz palodzes nometās kāds putns, un tas bija Forsteriānas vecākās māsas Farizodas baltais balodis.

Kādu ziņu lai aizsūta uz mājām māšai — tā, lai viņa saprastu, kur atrodas Forsteriāna? Rakstīt viņa neprata, un mājās neviens neprata lasīt. Bet meitene ātri izdomāja — viņa nogrieza vienu no savām melnajām bizēm, norāva vairākus dārgo dziju pavedienus, no kurām auda paklājus, pa loga spraudziņu pasniedza tos uzticīgajam balodim, un putns, pamājis ar galvu sveicienu, aizlaidās.

Kad Farizoda saņēma jaunākās māšiņas vēsti, viņa ilgi domāja, kā palīdzēt tai izkļūt no gūsta. Pēdīgi viņa nolēma aiziet pie vecās Tursunojas, kas vientuļa dzīvoja savā būdiņā un lasīja zālītes un saknes, ar ko ārstēt slimniekus. Runāja, ka Tursunoja protot pat burt, bet, ja arī viņa to prastu, tad tā varēja būt tikai laba burve.

Noklausījies Farizodas stāstu, Tursunoja palūkojās mēnesī un sāka runāt:

— Brīvību nevar iegūt par velti, tā jāpērk ar asinīm.

— Ar Forsteriānas asinīm, — Farizoda izbijās.

— Ar Forsteriānas, ar tavām, ar visu jūsu septiņu māsu asinīm. Un ne tikai jūsu, bet visu jūsu draudzeņu — tādu pašu nabagu bērnu asinīm. Tāda ir maksa par brīvību.

Tad klausies manī, ko tev teikšu. Pēc divām naktīm trešajā, kad mēness uzlēks tikai pēc pusnakts, Hamida pilī būs lielas dzīres. Kā tādās reizēs parasts, pirmie apdzersies sargi, kaut arī otrā dienā pazaudēs savas galvas. Šajā naktī pirms mēness lēkta jūs, Forsteriānas māsas un draudzenes, ierodieties pilī, un balodis lai jums parāda ieslodzīto meiteņu istabas logu. Kailām kājām pieejiet pie loga un atraujiet vaļā. Es saku — kailām kājām, jo jūs nedrīkstat baidīties tās sagriezt uz stikliem. Un tūlīt es pateikšu, kāpēc tam tā jābūt. Drīz vien Hamids uzies, ka viņa verdzenes izbēgušas, un sarīkos gūstīšanu. Ja būs tikai dažas asiņainas pēdas, viņš viegli uzzinās, kur skrējušas viņa verdzenes, bet, ja tādu pēdu būs daudz, viņš apjuks un trenkās savu zirgu pa akmeņaino nokalni uz vienu pusi, uz otru pusi, bet jūs pa to

laiku varēsiet nokļūt kalnu stāvumā, kur zirgs vairs nespēs viņu uznest.

Farizoda izdarīja visu, kā Tursunoja bija pamācījusi. Piedzērušies sargi nepamanīja meiteņu tuvošanos pilij. Viņas sagrieza kājas uz sadauzītajiem stikliem, atrāva logu un klusu pasauca Forsteriānu. Tā izlēca pa logu un pat neiekliedzās, kaut gan sāpīgi sagrieza kājas. Mazās likteņbiedres viņai sekoja un tikpat varonīgi pacieta negantās sāpes.

Tad meitenes izklaidā barā devās uz kalna nogāzi. Cik grūti bija skriet, un, ai, kā sāpēja kājas, bet viņas ne reizi neievaidējās, lai sevi nenodotu un glēva vaida dēļ nezaudētu tik dārgi iegūto brīvību.

Meitenes jau bija nokļuvušas akmeņainajā vēl sniegiem klātajā kalna slīpumā, kad izdzirda zirga pakavu dipoņu.

— Hamids dzenas mums pakaļ! — iesaucās Forsteriāna un mudināja: — Meitenes, skrieniet ātrāk!

Meitenes skrēja kā vēja nestas, bet Forsteriāna juta, ka viņas spēki izsīkst. Viņa vairs nespēja sekot

māsām un draudzenēm. Bet Hamida zirgs jau sprauslāja viņai aiz muguras. Vai atkal nonākt pretīgā bagātnieka gūstā un neredzēt sauli un kalnus?

«Nē, labāk mirt brīvībā nekā nonīkt verdzībā!» izlēma Forsteriāna un metās Hamida zirgam zem kājām. Zirgs samina viņu ar pakaviem, bet arī pats vairs necēlās, jo bija pārlauzis kāju. Lādēdamies un nozvērēdamies, ka agri no rīta izdzīs visus savus kalpus kalnos gūstīt bēgles, Hamids aizvilkās uz mājām.

Forsteriāna vēl paspēra dažus soļus, bet tad viņai pietrūka elpas. Noasiņojusi, bez dzīvības viņa pakrita baltajā sniegā.

Bet rītā, kad Hamids ar kalpu baru nonāca sniegainajā augstienē, viņi apjuka un sastinga no neparastā skata, kas atklājās viņu acīm: baltais sniega klajums bija uzziedējis neskaitāmiem sarkaniem ziediem.

Tāds ir mans stāsts, un tāpēc mani sauc par Forsteriānu, — tulpe nobeidza un aplusa.

Klusēja arī Sniegpulkstenīte.

Es sajutu vēsumu ložņājam gar pleciem un piecēlos.
Ietinusies lakatā, izgāju dārzā.

Tu brīnums — pa kuru laiku bija uzsnidzis mīksts
sniedziņš un noklājis visu dārzu ar baltu seģeni?
Bet puķu dobē pie mājas sienas kvēloja sarkans
tulpes zieds. Es noliecos pār to un ieraudzīju, ka
Sniegpulkstenītei pie nokārtā zvaniņa bija piesalusi
liela un dzidra asara.

Reiz dzīvoja maza, apaļīga meitiņa, ganīja savu kaziņu un pārdeva pienu. Zaļā kleitiņā, dzeltenu lakatiņu apsējusies, viņa apstaigāja mājas un visiem, kas vēlējās, ielēja krūzē no savas koka slauktuves. Viņa allaž bija jautra un smaidīga, katram zināja pateikt kādu labu vārdu — slimniekiem novēlēja krietnu veselību, saķīlidojušos vīru un sievu samierināja

jaunām meičām pareģoja drīzu iekļūšanu precētas sievas kārtā. Varbūt tāpēc viņu visur gaidīt gaidīja, jo viņas laipnais smaids it kā ienesa sauli un pavasari pat visdrūmākajā mājā. Un, tā kā viņa iznēsāja pienu, ļaudis viņu bija iesaukuši par Pienenīti. Dažs labs pat nezināja, vai viņai cits vārds jēl maz kādreiz bijis.

Pienenīte — tas skanēja tik jauki un mīlīgi, ka meitiņa to nevienam neņēma ļaunā.

Pienāca arī Pienenītei tas laiks, kad puīši sāka uz viņu mest acis. Pirmais atvilkās Gliemezis ar visu savu mājiņu uz muguras. Un, kā jau tāds sevī ierāvis mantrausis, nesāka vis runāt par mīlestību, bet tūlīt stāstīja par savu mājiņu: cik tā laba un ērta, un cik Pienenītei jauka dzīve būšot ar viņu divatā. Aizlikšot atslēgu priekšā, lai neviens netraucētu.

Viegli iedomāties, ko atbildēja Pienenīte tādām bildinātājam. Viņa iespieda rokas sānos un smējās:

— Dzīvo vesels savā būdiņā un aizliec priekšā divas atslēgas, lai neviens tevi nenozog. Man tava

vecā grausta nevajag. Sakrāšu naudiņu, uzcelšu mājiņu. Uzcelšu mājiņu, ņemšu jaunu vīriņu.

Bet kas gan jaunībā var sakrāt naudu? Tā arī Pienenīte — katru dienu jauns, dzeltens zīda lakatiņš, te jaunas kurpītes, te zaļa kleitiņa, un rau — izkūp visa naudiņa kā nebijusi.

Ieskatījās skaistulīti turīgais Sirsenis un brauca precībās. Izlielījās ar savu dievgosniņu ganāmpulku, bet Pienenīte labāk iztika ar balto kaziņu nekā izgāja pie tāda dusmīga vīra.

— Sakrāšu naudiņu, uzcelšu mājiņu. Uzcelšu mājiņu, ņemšu mīļu vīriņu, — viņa dudināja.

Un tā Pienenīte pamazām kļuva prātīgāka, slauca savu kaziņu, pārdeva pieniņu un sāka krāt naudiņu. Viņa vairs nepirka jaunus lakatiņus, nemazgāja vecos, un drīz vien tie nedzirkstīja dzeltēni, bet salēkšķēja zaļganpelēki.

Naudiņa krājās, bet mīlestība? Kur viņa bija palikusi, vai nemanot pagājusi garām? Tā nevar būt, nevar, jo nevienu dzīvu būtni tā vēl nebija aizmirsusi.

Bet kāpēc tā nesūta izredzēto, likteņa nolemto pie viņas, Pienenītes? Varbūt viņš ir kaut kur tepat tuvumā, tikai neiedrošinās bildināt?

Pienenīte kļuva arvien domīgāka un sapņaināka. No rītiem, izvedusi kaziņu rasainā zālē, viņa aizlika roku virs acīm un ilgi vērās debess zilgmē, it kā gaidīdama atbildi savām pārdomām. Nekas jau tur nebija redzams, tikai Cīrulis plivinājās un vīteroja nebeidzamu dziesmu bez vārdiem. Bet Pienenītei patika šī dziesma, tā aizkustināja viņu līdz sirds dziļumiem. Un, kad viņa pārlanda plaukstu pār acīm, tad jūta, ka tā kļuvusi mitra no asarām.

Kā tas varēja notikt, ka visa pasaule sāka skanēt kā Cīruļa dziesma? Papurina kaziņa galvu, nošķind zvirgulīši, bet Pienenīte skrien skatīties, vai tas nav Cīrulis, kas nāk šurp pa ganību gatvi. Iesvilpjas liepas zarā strazds, Pienenīte sarausta lakatiņa stūrus un steidzas pretim viņam — Cīrulim, Cīrulītim. Pat naktīs viņa trūkstas no miega, jo sapņos pie durvīm kāds klauvē un dzied, un viņa zina, ka tas ir Cīrulis.

— Tā ir viņa, mana lielā mīlestība! — beidzot Pienenītei atausa patiešība, un viņa bija laimīga.

Vai var vēl muļķīgāk izpostīt savu laimi, kā to izdarīja Pienenīte? Cilvēki, esiet jūs gudrāki un mācieties no Pienenītes nelaimes, ka mīlestība ir kā cīruļa dziesma, skaista bez vārdiem, un, kad to dzirdat, aizlieciet plaukstu pār acīm un klausieties, kamēr laimes asaras norit pār vaigu.

Bet nedariet tā kā Pienenīte, kas kādu rītu nenocietās, bet uzsauca Cīrulim:

— Ei! Paklau! Nolāidies lejā, es gribu ar tevi parunāties.

Kad Cīrulis slaidā lokā nolidoja zālē, Pienenīte tā samulsa, ka nemācēja iesākt sarunu.

— Ko tu vēlējies man sacīt? — jautāja Cīrulis.

— Es... es gribēju uzzināt tavas dziesmas vārdus... — atzinās Pienenīte.

— Labprāt, — Cīrulis piekrita un sāka dziedāt:

Cik vien es dziesmu zinu,

Tās visas dziedu tev...

— Man! — iesaucās Pienenīte. — Man! Man jau likās, ka tu dziedī tikai man, bet nu tu pats to pateici. Tad jau rīkosim drīzāk kāzas.

— Mēs — kāzas? — brīnījās Cīrulis. — Bet...

— Ak, es jau zinu, tu neesi bagāts, bet es taču bagātību nemeklēju. Man pietiks tavas mīlestības, — Pienenīte viņu pārtrauca.

— Manas mīlestības? — Cīrulis apjuka. — Bet es...

— Beidz tiepties, jaukais šķelmit — Pienenīte padraudēja Cīrulim ar pirkstu. — Še, nodzeries kazas pieniņu, tad runāsim tālāk.

Cīrulim aiz pārsteiguma mūte bija kļuvusi sausa, un viņš iedzēra malciņu, bet tūlīt to izspļāva.

— Rūgts kā vērmeles! — viņš teica, slaucīdams knābi.

Pienenīte pagārvoja — tiešām rūgts. Nu tikai viņa atcerējās, ka jau trīs dienas aizmirsusi izslaukt kaziņu, klausīdamās Cīruļa dziesmā.

— Tas nekas, ka pieniņš rūgts, toties salda būs mana

bučiņa! — viņa iesaucās, grasīdamās krist Cīrulim ap kaklu. Bet Cīrulis — spurkš! — uzspurdza gaisā un iedziedājās:

Cik vien es dziesmu zinu,
Tās visas dziedu Cīruļactiņai!

Nu tikai Pienenīte saprata, ka Cīrulis nemīl viņu, bet Cīruļactiņu. Ko darīt, kā būt, kur ņemt padomu? Un Pienenīte vicināja savu izbalējušo lakatiņu un sauca:

— Pagaidi, pagaidi, es tev vēl kaut ko pateikšu!
Nāc pie manis, man ir daudz naudas!

Bet Cīrulis cēlās arvien augstāk un augstāk un dziedāja savu dziesmu bez vārdiem.

— Lai tad izput mana naudiņa visos vējos! — Pienenīte iekliedzās un, atrāvusi vaļā naudas maisiņu, grāba no tā saujām dālderus un svieda pakaj Cīrulim.

Ak, kā lidoja dālderu un ortu, kā tie virpuļoja vējā!

Bet Pienenītei likās, it kā Cīrulis no debess zilgmes sauktu:

— Mana dziesma par naudu nav pērkama...

Dārznieka dēlēns Ķīrsis patlaban sēdēja vārtu staba galā un uzmanīja tēva dārzu, kad pēkšņi ieraudzīja tuvojamies ļauno Ziemeļvēju. It kā uz visu pasauli noskaities, tas brāza, kokus lauздams un izbrādādams puķu dobes. «Ko darīt, kā nosargāt tēva dārzu?» domāja Ķīrsis un ātrumā cita nekā nevarēja kā paņemt akmentiņu un iesviest Ziemeļim bārdā.

— Ak, tu man esi tāds palaidnis! — iekliedzās Ziemeļis un sāka tvarstīt puiku. Ķīrsis gan šur, gan tur, bet Ziemeļis visur uz pēdām un jau pastiepa ledaino roku, lai sagrābtu zēnu aiz matiem, kad šis ieraudzīja peles alu un mudīgi, mudīgi ielīda tajā. Ziemeļis iekaucās aiz dusmām un, piemīdījis alu, uzpūta tai savu auksto elpu.

— Ho-ho-ho! Tagad tu vairs ārā netiksi! — viņš gavilēja un aizjoņoja tālāk darīt savus posta darbus.

Dārznieks skuma pēc sava mīļotā dēla un raudāja žēlas asaras. Kad tās krita uz dēla kapa vietas, tur sāka augt koks. Dēla piemiņai dārznieks to nosauca par Ķīrsi un kopa un loloja kā acuraugu.

Pļāpīgie zvirbuļi izčivināja pa visu pasauli, ka Ķīrsis esot tas pats dārznieka dēls. Vārnas to pastāstīja Ziemeļim, un tas nozvērējās Ķīrsi izdeldēt. Lai tikai pasakot, kāds viņš izskatoties. Nu, tāds pelēks esot, stāstīja vārnas, tāds pats kā Ķīrsis, pelēkos svārņos.

Ziemeļis atkal brāza uz dārzu, bet zīlītes, noklausījušās pļāpīgo vārnu nodevību, pavidzināja cita citai

ziņu, un tās, kas dzīvoja dārznieka tuvumā, viņam paklidzināja, lai glābjot Ķirsi no Ziemeļa.

Dārznieks uzmeta kociņam baltu seģeni.

Kā tad — atskrēja Ziemelis, izmeklējās pelēko kociņu — nav tāda. Aizskrēja tālāk tiesāties ar vārnām. Kamēr nu tās izdibināja, ka Ķirsis vairs nav pelēks, bet balts, kamēr padeva Ziemeļim ziņu, kamēr nu tas atskrēja, tikmēr arī zīlītes nebija snaudušas. Dārznieks mudīgi norāva balto seģeni un uzklāja zaļu.

Šņākdams un aurodams atauļoja Ziemelis, skatās — nav tāda balta kociņa. Pārskaitās uz vārnām un nosolījās tām knābjus aizsaldēt, ja vēl mānīšoties.

Un tomēr vārnas viņu atkal piemānīja. Pastāstīja gan, ka Ķirsis nu esot zaļā tērpā, bet dārznieks pa to laiku piešuva tam sarkanas podziņas.

Rudenī dārznieks uzmeta Ķirsim dzeltenu seģeni, ziemā atkal pelēku un tā izglāba kociņu.

— Ķirsi, mans mīļotais dēls! — tā dārznieks katru pavasari uzrunā koku, un tas ar pumpuriem piebriedušu zariņu noglauda tēva grumbainos vaigus.

Purvainās pļavās un zālainās slīkšņās meža vidū jūs būsiet ievērojuši savādu puķi: uz resna, ūdeņaina kāta plaukst zieds ar vienu pašu baltu ziedlapu, kas apņēmusi dzeltenu, sarepējušai dūrītei līdzīgu putekšņu vāļīti. Laukos to sauc par cūkausi, bet pilsētās audzina podos un sauc par kallu. Pastāstīšu pasaku, ko par šo puķi dzirdēju no sava vectēva.

Dzīvojis reiz puisītis Jānis, apaļš un priecīgs, kā visi bērni, ko silda gan saules, gan mātes maigums. Krietns puisis no viņa būtu izaudzis, ja ļauna slimība nebūtu viņa māmiņu aizvedusi smilšu kalniņā. Pietrūka Jānītim mātes aizvēja, tā visa dzīve kļuva pret viņu skarba. Tēvs pārveda mājā pamāti — dusmīgu sievu, no kuras zaļajām acīm Jānītim bija bailes. Viņam likās, ka pamāte noslēgusi savu sirdi deviņām atslēgām, lai no tās neizlauztos neviens mīļuma putns. Bet varbūt viņai tādu nemaz nebija, varbūt tur mājāja tikai melnie niknuma kraukļi, kuru ķērcieni skrēja pret Jānīti kā asi lamu vārdi.

Pamāte pūrā pārveda lielu cūku baru — baltas un melnas, raibas un daglas, — un tās nu Jānītim bija jāgana no agra rīta līdz vēlam vakaram, no zaļa pavasara līdz kailam rudenim. Ganības malā bija dziļa dūņu bedre, kur karstās dienās cūkas gāja vērtīties. Bet otrpus bedres sākās kartupeļu lauks, un daglās smeceris tur saoda gardumu. Kā zagle viņa brida pāri dūkstij uz kartupeļiem, un Jānītim bija līdz ceļiem

jābrien netīrajos dubļos, lai dzītu to atpakaļ. Vakaros viņš pārnāca mājās melns kā sušķis, bet pamāte ne-deva pat silta ūdens lāsi, kur nomazgāt rokas un kājas. Tās sasprēgāja un sarepēja kā veci sakārņi.

Agrāk Jānītim bija daudz draugu, ar kuriem kopā viņš gāja jautras rotaļas. Tagad citi bērni atstūma netīro, noskrandušo cūkganu. No tālienes viņš noskatījās bezbēdīgajās spēlēs un klusū svilpoja: «Saulīt tecēj tecēdama.» Domās nogrimis, viņš neievēroja, ka cūka ar sivēniem, pārbridusi pāri bedrei, rakājās pa kartupeļu lauku. Pamātes bērni to ieraudzīja, bet, Jānītim ne vārda nefeikuši, aizskrēja ziņot mātei. Tā nāca ar garu rīksti, un cūkgans pamodās no domām tikai tad, kad rīkste nošmīkstēja uz viņa muguras. Izbijies viņš skrēja pāri dūkstij, izdzina cūkas, bet, atpakaļ brienot, viņam kāja aizmetās aiz saglumējušas siekstas, un viņš visā augumā nostiepās dubļos. Novārtījies izkūlās malā, bet uz viņu sāka birt pamātes rīkstes sitieni. Tomēr sāpīgāk par tiem viņu kapāja citu bērnu ņirgāšanās. Negantajai cūkai, skrienot cauri

dubļu bedrei, bija palikusi balta tikai viena auss, un taisni tāpat bija arī Jānītim.

— Cūkaussis! Cūkaussis! Re, kur Cūkaussis! — bērni spiedza, uz augšu lēkādami.

Šī palama Jānītim pielipa vēl stingrāk nekā melnie dubļi. Neviens viņu citādi vairs nesauca, it kā viņam cita vārda nebūtu bijis. Pat tēvs, kas, pamātei neredzot, kādreiz noglaudīja dēlam galvu, tagad paraustīja viņu aiz auss un nosmēja: — Ak tu, Cūkaussīti, tu man kaunu vien dari!

Vasarā uznāca svelmains karstums. Zāle izdega, labība novīta. Dūņu bedre izžuva sausa un cieta kā mūris. Mušas un dunduri mocīja cūku baru, kurām vairs nebija kur noberzties. Elsodamas tās skraidīja pa kailo ganību un plēsās uz mežu, kur aizaugušajā sila ezerā vēl varēja atrast valgmi. Ezera vietā tagad pletās līgans purvs, tikai pašā vidū rēgojās akacis, kura melnajā ūdenī pat debesis nemīlēja spoguļoties.

Karstums un sausums arvien pieņēmas, līdz arī purvs bija izžuvis. Tikai akacis kā melna acs spītīgi glūnēja,

vai nevar pievilināt kādu vēsuma meklētāju. Zvēri tam gāja ar līkumu garām, izslāpušie putni kliegdami laidās pāri, bet nenometās nodzerties. Un tikai kāds neprātīgs sivēns no pamātes cūku bara, karstuma mocīts, metās akacī izpeldēties. Ļaunā priekā akacis to apkampa savos glumajos skāvienos un nelaida vaļā. Sivēns sāka grimt. Jānītis nobijies skrēja uz māju saukt ļaudis palīgā, bet pamātes acis iezvērojās tādas pašas melnas un ļaunas kā akacis. Viņa sagraba Jānīti aiz auss un rāva uz purvu, kliegdama: — Tūlīt tu pats izvilksi sivēnu ārā!

Nelaimīgais puisītis metās akacī, kura virspusē vairs bija redzama tikai balta cūkas auss. Viņš satvēra to rociņā, bet arī pats nogrima stindzinošajā ezera acī. Vīrs ūdens palika tikai cūkas auss un gana dūrīte.

— Tur tu arī paliksi, Cūkausi! — nočukstēja pamāte.

Otrā dienā bija izžuvis arī akacis, bet tā vietā auga puķe, kas izskatījās kā cūkas auss un bērna dūrīte.

— Cūkausītis, re, kur Cūkausītis! — garām iedama, iesaucās kāda meitene, un tā šo puķi sauc vēl šodien.

NARCISE

Pat dieviem ne katreiz izdodas savus bērnus izaudzināt tādus, kā tie būtu vēlējušies.

Kad upes dievam Kēfisam un nimfai Leiriopei piedzima dēls Narciss, viņi nevarēja vien nopriecāties par skaisto, veselīgo bērnu.

— Manu baltvaidsīt, manu spulgacīt, manu sprog-
galvīt, — tā Leiriope mīlinādamās sauca savu zēnu.

Kad tas mazliet paaugās, Kēfiss gan vēl arvien bija dievs un pavēlnieks visā upē, bet mājās, savā ģimenē, viņam bija jāsamierinās ar mazāku lomu — te dievs un pavēlnieks bija mazais Narciss.

— Ak, kāds skaistulis! Kāds neredzēti daiļš bērns! Tas gan būs siržu lauzējs! — Narcisu apjūsmoja pie Leiriopes ciemoties sanākušās nimfas.

— Un cik viņš labs un gudrs! — ciemiņu uzslavas papildināja laimīgā māte.

Bet, tāpat kā cilvēkiem, arī dieviem ir savi nelabvēļi un skauģi, kas nevar paciest, ka otram drīkst būt kaut kas labāks. Zivis, peldēdamas no austrumiem uz rietumiem, aiznesa turp ziņu par Kēfisa un Leiriopes dēla skaistumu un gudrību, līdz par to kļuva zināms gorgonai Medūzai. Un, tā kā viņas pašas dēls bija neglīts, ļauns un muļķis, tad, uzdzirdot Narcisa labo slavu, Medūzu pārņēma tāds niknums, ka čūskas, kas matu vietā auga uz viņas galvas, sacēlās stāvus un sāka šņākt. Viņas mute sašķobījās greiza kā veca sandale un gārgdama izdvesa lāstu:

— Lai tavs skaistums, tavs labums un tavs gudrums tevi pazudina! Lai tu iemīlies pats savā skaistumā, lai tu dari labu tikai slavas dēļ, lai tu tiecies pēc gudrības, gribēdams būt pārāks par citiem! Ar to brīdi, kad tu ieraudzīsi sevi spogulī, sāksies tava bojā eja!

Zivis, kas peldēja no rietumiem uz austrumiem, izplatīja vēsti par Medūzas lāstiem arī upē, kur valdīja Kēfiss. Viņš lika savā pilī sadauzīt visus spoguļus un to lauskas izmest krastā.

No mazām dienām tik vien dzirdējis kā par savu skaistumu, labo sirdi un gudro prātu, Narciss domāja, ka viņam jābūt arī labam un gudram, kaut gan dažreiz tas bija ļoti grūti. Kad citu nimfu bērni atlicināja no savām brokastīm vai pusdienām kādu daļu, ko izbarot zivtiņām, arī Narciss ar grūtu sirdi atsvieda kaut ko no sava ēdiena, lai citi nimfēni nesauktu viņu par skopuli. Narcisam pašam gan šķita, ka, atteikdamies kaut vai no viena kumosa, viņš ir nesalīdzināmi labāks par citiem, jo tas, ko viņš atdeva zivtiņām, taču nav parastais, bet dievu ēdiens. Vēlāk viņš iemanījās neat-

raut sev ne drupatiņas, bet paņēma no mātes pieliekamā pilnas saujas ēdamā, un visi nimfu bērni apbrīnoja Narcisa pašai dziedību un devību.

Ātri skrien gadi pat dievu dēliem. Cik ilgi, kad Narciss spēlējās ar zivtiņām, uzlasīja gliemežvākus, izrotājās ar ūdenszālēm, bet te, rau, drīz vien izaudzis par staltu jaunekli. Lieli izauguši arī tie nimfēni, ar kuriem kopā viņš baroja zivtiņas, un nu jauniešu starpā sākās citādas sacensības. Katrs centās parādīt savu gudrību vai veiklību: lasīja pašu sacerētus dzejoļus, dziedāja pašu izgudrotas dziesmas vai rīkoja sacensības, kurš ātrāk uzlēks delfīnam uz muguras un tālāk aizjās. Arī Narciss sacerēja dzejoļus, bet drīz vien, nojauzdams, ka daži nimfu dēli viņu pārspēj, šādās poēzijas sacensībās vairs pat nepiedalījās, turpretim sāka nopajāt katru, kas skandēja savus sacerējumus. Un visiem likās, ka Narciss labāk par citiem zina dzejas likumus, jo citādi viņš nevarētu tik gudri spriest par to, kā vajag dzejot. Arī dziedoņiem viņš allaž aizrādīja, ka dziesmas neskan tā, kā vajadzētu skanēt.

— Cik gudrs un vispusīgs jauneklis! Laimīga tā nimfa, ko Narciss ņems par sievu! — tā skandināja vecās nimfas, jau priekšlaicīgi apskauzdamas Narcisa nākamo. Un, ja nu vecās nimfas tīksminājās par skaisto, labo un gudro jaunekli, vai kāds brīnums, ka jaunās šaudījās ap Narcisu, plivinādamas zaļos matos un mēģinādamas piesaistīt viņa skatienus saviem daiļumiem. Narciss ilgi vēroja un pētīja, kura no daiļvām būtu viņam vispiemērotākā, līdz izlēma, ka no visām skaistākā ir Eho, un saderinājās ar to.

Kāzu priekšvakarā Eho lūdza Narcisu, lai tas izkāpj krastā un saplūc viņai ievu ziedus, ko ievīt zaļajos matos. Narciss sadabūja tos veselu klēpi un jau pārlicās pār krastu, lai ienirtu upē, kad nejauši mierīgajā ūdenī ieraudzīja savu attēlu.

— Kāds skaistums! Kāds nebijis daiļums kopš pasaules radīšanas! — viņš izsaucās un kā apburts sastinga un raudzījās savā attēlā, aizmirsdams, ka viņu gaida līgava Eho. Viņš nometa ziedus zālē un piecēlies aplūkoja ūdens spogulī savu augumu.

— Jā, es esmu ne tikai vislabākais un visgudrākais, bet arī visskaistākais jauneklis, — jūsvoja Narciss.

Kad Eho, nevarēdama sagaidīt sava mīlotā atgriešanos, izbāza galvu virs ūdens, Narciss viņu rupji nolamāja par to, ka tā sakustinājusi ūdens spoguli. Eho neticēja, ka Narciss varētu uz viņu dusmoties, un kaitēdamās vēl paplunčināja ūdeni.

— Es redzu, tev skauž mans skaistums, ja tu uzdrīksties mani traucēt. Beidz niekoties un peldi ātrāk projām! — Narciss pavēlēja.

— Bet, mīļais, kāpēc lai man skautu tavš skaistums, ja es pati esmu skaistākā starp nimfām, — teica Eho, vēl arvien domādama, ka Narciss tikai jokojas.

— Es tevi uzskatīju par skaistu, kamēr nebiju ieraudzījis sevi. Tu apskaties šo seju, šo augumu, tad tu sapratīsi, ka pati Afrodīte nav cienīga būt mana sieva, ne vēl tu, — Narciss atbildēja un ieprima sevis aplūkošanā.

Arī nimfu, tāpat kā zemes sievieti, visvairāk apvainotas, ka mīlotais viņu nosauc par neglītu vai vismaz

neglaimo, ja viņa tiešām nav skaista. Tāpēc Eho par Narcisa pēdējiem vārdiem tā noskaitās, ka nosauca viņu par pašiemtīlējušo muļķi un aizsteidzās pastāstīt Kēfīsam, ka viņa dēls sajucis prātā.

Veltīgi bija tēva mēģinājumi pierunāt dēlu atgriezties ūdens pilī, veltīgi bija mātes lūgumi un asaras. Narciss palika krastā, spoguļojās un runāja tikai par savu skaistumu, kamēr izdila, sažuva un saplūda ar zemi.

Nez kāpēc tas tā ir, ka mirušiem piedod vairāk nekā dzīvajiem. Kad Narcisa vairs nebija, Eho bieži aizpeldēja līdz atvaram, kurā viņš kādreiz spoguļojās, un atbūra atmiņā visus jaukos brīžus, ko bija pavadījis kopā ar Narcisu. Viņš atkal tai likās visskaistākais, vislabākais un visgudrākais jauneklis, kāds upē dzīvojis, bet ļaunie vārdi, ko viņš tai pateica, bija aizmirsti.

— Skaista bija mūsu mīlestība... — Eho nopūtās un, lai nekad nezustu Narcisa piemiņa, iestādīja viņa bojā ejas vietā puķi, kas uzziedēja balta kā Narcisa vaigs.

Kādreiz likās, ka nav tādas varas, kas spētu iedragāt dieva Apolona un valdnieka dēla Hiakinta draudzību. Stalto skaistuli Hiakintu Apolons bija iemīlējis kā brāli, un visi viņus uzskatīja par nešķiramiem. Dzeva dēls mīlēja skaistumu un katru rītu uzkāpa kalna galotnē, lai sveiktu sauli, kad tā pieceļas no jūras gultas, kur bija atdusējusies no garā

ceļa ap zemi. Šajos gājienos viņu arvien pavadīja Hiakints.

Pavadījuši sauli viņas gaitās, jaunekļi gāja aplūkot ganāmpulkus, kas mielojās rasainajā zālē, un laimīgs bija tas lopu bara īpašnieks, kura govīs un vēršus apsvētīja Apolons.

Viņi staigāja gar briestošām druvām, un, kur vien laukam bija slīdējis pāri Apolona skatiens, tur togad ļaudis ievāca bagātu ražu.

Vakarpusē viņi gulēja ozolu birzī un klausījās, kā Eols spēlē savu kokli, bet vakaros Apolons sapulcēja ap sevi dzejniekus un tie lasīja viņiem priekšā odas skaistumam, draudzībai un mīlai.

— Mans dievišķais draugs, es tev pateicos, ka esmu laimīgākais cilvēks mūsu zemē, — Hiakints katru dienu apgalvoja, un šajos vārdos nebija ne kripatas liekulības vai lišķības.

Reiz abi skaistuli — cilvēks un dievs — ilgi kavējās upmalā. Viņi ķerstīja zilās spāres, kas laidelējās pa niedrēm, peldējās, sacentās diska mešanā. Viņi

jūtās labi divi vien — tik brīnišķīga bija viņu draudzība.

Laikam viņi bija kļuvuši pārāk trokšņaini, jo no ūdens iznira nimfa un apsauca viņus:

— Ei, jūs trakuļi, vai nevarētu drusku klusāk! Mans tēvs patlaban guļ diendus.

Apolons nolaida metienam pacelto roku un pagriezās uz upes pusi. Ko viņš tur ieraudzīja — skaistuli, kādas nebija pat starp dievu meitām! Seja balta kā piens, mati zaļi kā ūdenszāles, krūtis kā dzidri āboli. Pārsteigumā viņam disks izkrita no rokas un ieripoja upē.

— Kas esi tu, daiļā, un kas ir tavs tēvs? — Apolons jautāja.

— Mans tēvs ir šīs upes dievs, un es esmu viņa meita Dafne, — nimfa lepni atbildēja.

Arī dievi mēdz iemīlēties no pirmā acu uzmetiena, un tā šoreiz notika ar Apolonu. Viņam likās, ka gaiss kļuvis versmīgs un tikai upes ūdeņi var sniegt veldzi. Ja upes dieva meita nebūtu ar mieru nākt pie

viņa uz zemes, viņš bija gatavs pamest skaistos saullēktus, leknās druvas, bija gatavs nekad vairs nedzirdēt Eola koklēšanu, dzejnieku odu skandēšanu, jā, pat no Hiakinta draudzības atteiktos un dzīvotu kopā ar Dafni — lai arī kā iegātnis sievastēva ūdeņu valstībā.

— Dafne, tu daiļākā starp daiļām, es esmu saules dievs Apolons, nāc un dalies ar mani mīlestībā un valstībā! — Apolons aicināja nimfu.

Dafne papurināja slapjos matus, un saulē zvīlojošās ūdens lāses apvija mirdzošu kroni ap viņas galvu.

— Tu esi dzimusi valdniece, un pat skaistā Helēna nevar sacensties ar tevi! — sajūsmā iesaucās Apolons un pastiepa rokas pēc Dafnes.

— Tu esi pārāk karsts, tāpat kā tava saule, — nimfa paslēpās zem ūdens, un tikai viņas seja šūpojās straumē kā balta ūdensroze.

— Dafne, ja tu nenāc pie manis, es eju pie tevis, — kaislē iededzies, neatlaidās Apolons un grasījās ielēkt upē.

— Pagaidi, neplunkšķini ūdeni, mans tēvs gul, un,

ja viņu nelaikā uzmodina, viņš kļūst nikns un sabango upi tā, ka visas laivas gāžas apkārt, — Dafne nobrīdināja Apolonu un domāja, kā paķircināt ugunīgo dievu, lai atvēsinātu viņa versmīgo mīlestību. Ieraugot Hiakintu, viņa acumirkļi sagudroja viltīgu plānu.

Sameklējusi upes dibenā Apolona pazaudēto disku, viņa izsvieda to krastā un teica:

— Lai parces izšķir mūsu likteņus. Sacentieties diska mešanā. Kurš trīs reizes aizmetīs disku vistālāk, tam es dāvāšu savu mīlestību.

Nabaga Hiakints! Viņš no sirds vēlējās, kaut draugs iegūtu kāroto laimi, bet laikam Apolonam aiz uztraukuma drebēja roka, jo divi metieni viņam nepadevās, turpretim Hiakints, lai kā centās mest vēl sliktāk, tomēr pārspēja draugu.

Trešo reizi Hiakints vairs nedabūja mest. Trakuma pārņemts, Apolons atvēzējās un, labi nomērķējies, trieca disku pret viņa galvu. Hiakints saņima un aizmīga mūžīgā miegā. Kad valdnieka kalpi aiznesa viņa nedzīvās miesas, zālē palika asiņu lāma.

Dafne jutās satriekta. Viņa, tikai viņa bija vainīga cēlā jaunekļa nāvē! Savā vieglprātībā viņa bija izraisījusi dievā dusmas, kurām par upuri krita cilvēks.

Vakarā, kad pār cipresēm uzausa apaļš mēness, Dafne ar draudzenēm izkāpa no upes un ar svecītēm rokās gāja uz nelaimes vietu, lai aizvadītu mūžībā Hiakinta dvēseli. Viņas nesa baltas un sarkanas, zilas, rožainas un dzeltenas svecītes, aizdedza tās pret mēness stariem un sasprauda zemē, kas bija piemirkusi ar Hiakinta asinīm.

Pēkšņi viņas pamanīja no netālās birzes izskrienam gaišu stāvu. Tas skrēja vēja ātrumā un jau pa lielu gabalu izstaroja ugunīgu versmi.

— Nimfas, bēgam, tas ir Apolons! — iekliedzās Dafne un sāka skriet. Nelaimīgā upes meita, kā viņai pašai atriebās parce, samulsinādama prātu un parādīdama nepareizu virzienu — nevis uz upi, bet klaju lauku. Karsta vēja pūsma jau dedzināja viņai papēžus, kaisla elpa skāra kaklu. Kur gan vairs izbēgt no neprāta pārņemtā saules dieva?

Izmisumā Dafne noskaitīja trīs vārdus, piesaukdama savu likteņmāti, un lūdza pārvērst viņu lauru kokā. Acumirkļi viņas vēlēšanās piepildījās un Apolona priekšā izauga laurs.

Dievi, tāpat kā tirāni, nekad nejūtas vainīgi, pat tad, ja kļuvuši slepkavas. Apolons, neieguvis Dafni, arvien vēl juta greizsirdību pret Hiakintu. Viņš nogāja drauga bojā ejas vietā un ar vienu rokas vēzienu apdzēsa svecīšu liesmas. Šeit viņš vairs neatgriezās un tāpēc nezināja, ka svecītes uzdziedēja kā puķes un liesmu vietā tās virmoja smaržas, spēcīgas kā neizdzīvotas jaunības sauciens pēc laimes.

Hiacintes.

ZAĶA KĀPOSTI

Garausim apnika dienu no dienas ēst āboliņa lapas un grauzt alkšņu mizas. Viņš ielavījās zemnieka sakņu dārzā un pamieļojās pie tikko iestādītiem kāpostiem. Kad zaķis bija labu tiesu jauno, sulīgo lapiņu nošķīnis, gadījās iet garām zemniekam. No brīnumiem tas sasīta rokas kopā un atplēta muti vajā — tā jau nošķītis visu dārzul!

— Vadzi, Garausi, — tas uzrunāja zaķi, kas paēdis pašlaik bija apsēdies un slaucīja muti. — Stādot tava tiesa gan nav ierēķināta. Ja tu tagad nograuzīsi mazos stādiņus, tad man te neizaugs neviena galviņa un es rudenī nevarēšu kāpostus ieskābēt ziemai.

— Ieskābēt? — zaķis brīnījās. — Kāpēc kāposti jāskābē? Tie tāpat ir garšīgi.

— Ak, tagad tie nav ne pusi tik garšīgi kā ieskābēti. Vai zini, tagad tu labāk liec manu dārzu mierā, bet atnāc ziemā, tad es tev došu nogaršot skābus kāpostus.

Zaķis arī nosolās dārzu vairāk nepostīt. Kas tad vasarā bēdas — āboliņa pilni lauki, pļavas pilnas zāles, vari dzīvot, asti kuldams, ja tikai šī bijusi garāka.

Bet ziemā zaķis pie zemnieka klāt kā saukts — lai dodot skābos kāpostus. Iedod zemnieks vienreiz — zaķis otrā dienā klāt atkal. Tā un tā, vasarā šis esot bijis tik labs, palīdzējis zemniekam dārzu taupīt, lai nu atmaksānot šā labo sirdi, kad ne lāga sūniņas nevarot no sniega apakšas izkasīt. Baro zemnieks zaķi

dienu no dienas, bet — redz, šē — pēc ziemsvētkiem kāpostu kubuls tukšs. Un kur nu vēl ziemai gals! Pietrūkst abiem garšīgās ēsmas.

Pavasārī zemnieks saka zaķim:

— Paklau, sābri, tev jau lielāki lauki nekā man, vai tu nevarētu sēt kāpostus pats savā zemē?

— Man nav kāpostu sēklu, — zaķis bēdīgi atzīstas.

— Brauc uz Rīgu. Es arī katru pavasari braucu pēc kāpostu sēklām uz Rīgu.

Zemnieks domā, ka ticis no zaķa vaļā. Domā: kur tāds zaķis naudu ņems, iesēdīsies vilcienā bez bijetes, ieliks vīru cietumā, tad izstrēbsies tur skābus kāpostus, tā ka vēlāk tiem vairs ne virsū neskatīsies.

Bet šis zaķis nebija no muļķajiem, kaut gan ausis tam ne par sprīdi nav īsākas kā citiem zaķiem. Aizcilpo viņš uz staciju, gaida vilcienu. Gaida un skatās — kurš braucējs pienāk, tas nopērk bijeti, kurš pienāk, tas nopērk bijeti.

— Ko jūs darīsiet ar tām bijetēm? — apjautājas zaķis.

— Brauksim uz Rīgu, — šie atbild.

— Vai bez biļetes nevar? — Zaķim tā jocīgi paliek ap sirdi.

— Bez biļetes nevar.

Hm! Tādu nešpetnību! Cilpo nu atpakaļ, Rīgu neredzējis un kāpostu sēklas nedabūjis. Zaķim sirds sāp kā aizpērn sašautā ķepa. Viņš nosēžas uz ceļa stabiņa un rauš no acīm asaras. Te pie pašas garās auss atskan negants kauciens. Suņi! Zaķītim ļīpa kļūst auksta, viņš gribētu mukt, bet paliek uz stabiņa kā piesalis. Ak tu brīnums! Kaucēji nav vis suņi, bet mazas, glītas mājiņas uz riteņiem piebrauc pie stacijas. Ļaudis steigšus raušas pa kāpnēm iekšā. «Ak tad tā brauc uz Rīgu!» domā zaķis. — Laimīgu ceļu! Laimīgu ceļu! — viņš uzsauc iekāpējiem, un vilciens sāk kustēties.

«Pag, es varētu pavizināties līdz Putnu gāršai,» zaķim pēkšņi iešaujas prātā. Viņš uzlec uz kāpnēm un brauc kā kungs.

«E, šitā līdz Rīgai dabūt izvizināties,» nopūšas zaķis, «tad manā zaķa mūžā vairāk nebūtu ko vēlēties.»

Zaķim tā patīk vizināties, ka viņš aizmirst pie Putnu gāršas nolēkt. Vilciens tuvojas stacijai.

— Vai dieniņ, vai dieniņ, — vaimanā zaķis. — Tūlīt nāks arī konductors un saņems mani ciet.

Vilciens apstājas tik strauji, ka zaķis noveļas no kāpnēm kā maiss. Tūlīt arī konductors ver vajā durvis un laiž iekšā jaunus braucējus. Pa tam zaķis jau atžilbis. «He, he! Šitā var aizbraukt līdz pašai Rīgai!»

Nu ir meistaram amats rokā. Tikko vilciens tuvojas jaunai stacijai, zaķis nolec, tikko sāk kustēties, zaķis jau sēž uz kāpnēm.

Gari pūzdams un smagi elsdams, vilciens ieripo Rīgā. Zaķis uzmeklē sēklu tirgotavu. Ko tur daudz gudros, ies tik iekšā un prasīs kāpostu sēklas. Bet tirgotājs visas sēklas pārdevis, pašlaik slauka kopā pabiras.

— Ko jaunskungs vēlas? — pa tirgotāja vīzei tas laipni noprasa.

— Kāpostu sēklas, — zaķis bailīgi tikko dabū pār lūpu.

— Kādu kāpostu sēklas jauns-kungs vēlas: mums ir galviņu kāposti, puķu kāposti, rožu kāposti, kacenu kāposti. Varbūt jauns-kungs ņems kacenu kāpostus — vasarā var ēst lapas, ziemā grauzt kacenu?

«Nu tas nu gan ir blēdis,» zaķis nodomā. «Visādu kāpostu sēklas piesola, bet par visgaršīgākajiem ne vārda.»

— Un citādu kāpostu sēklu jums nav? — viņš vil-tīgi noprasa.

— Nav, — pārdevējs noplāta rokas.

— Es gribētu skābu kāpostu sēklas, — jau drošāk uzstājas zaķis.

Tirgotājs pavīpsnā — šis pircējs, acīm redzot, bija galīgi uz zaķa.

— Ak skābu kāpostu, — pavisam saldā balsī iesau-cas tirgotājs. — Jā, tās mēs dodam par velti. — Viņš saslauka sēklu pabiras papīra maisiņā un pasniedz

zaķim. — Se, dēls, bāz ķešā. Ap vasarassvētkiem iesēj, ap Jāņiem jau ēdīsi skābu skābos.

Zaķis laimīgs brauca mājā. Iesēja kāpostus mitrajā meža liekņā, pats sēdēja klāt un uzmanīja, lai putni neizkasa, lai kurmji neizrok, lai kazas neapgrauž. Sieva tos ravēja no rīta līdz vakaram, bērni stiepa ūdeni un laistīja divreiz dienā. Tikai tad, kad trijlapinie kāposti sāka laisties ziedos, zaķis pirmoreiz nogaršoja jauno ražu.

— Lai mani vilks apēd, ja tie nav skābi kāposti, — iesaucās zaķis, lēnām sūkādams nokosto lapiņu. Arī zaķene un zaķēni saklupa kāpostu grēdā un slavēdami ēda skābus kāpostus vasaras laikā.

Nu zaķis kļuva lepns un lielīgs kā tītars. Visus aicināja uz skābo kāpostu mielastu un stāstīja, kā bez naudas izbraukājis Rīgu. Kopš tā laika skābās meža puķītes sauc par zaķa kāpostiem, bet braucējus bez biļetēm par — zaķiem.

Kādreiz vecos senos laikos visi ziedi bijuši balti. Tad kādu dienu dārzā ieradies mākslinieks ar lielu krāsu kasti un veselu klēpi otiņu.

— Sanāciet ap mani un izvēlieties, kādā krāsā gribat iegūt ziedus, — viņš uzsaucis puķēm, krūmiem un kokiem, un tie arī mudīgi sastājušies rindā, lai ātrāk dabūtu sev spilgtākas krāsas.

Tā nu bija gadījies, ka vistuvāk māksliniekam stāvēja Jasmīns. Viņš arī pateica, ka vēloties ziedus zeltaindzeltenus, viņa iemīļotās Saules matu krāsā.

— Kā tu iedrošies līst priekšā karalienei Rozei? — mākslinieks atgrūda Jasmīnu.

— Es nelīdu. Es te stāvēju jau ilgu gadus, — Jasmīns aizvainoti atbildēja.

— Bet tev gan vajadzēja saprast, kam pienākas gods būt visur pirmajam, — mākslinieks viņu pamācīja. — Par sodu tev jāpaliek pēdējam, un arī tad tu vēl mani krietni palūgsies.

— Jūs maldāties, kungs, es neviena nelūgšos!

Mākslinieks ilgi noņēmās ar Rozēm. Kādas tikai krāsas sev neizvēlējās lepnās karalienes! Gan sarkanu, gan dzeltenu, rožainu un oranžu. Tikai zilu neviena negribēja — tā esot tāda zemnieču krāsa. Tad nu zilajā, lai tā nepalīktu pāri, mākslinieks nokrāsoja Neaizmirstules un Rudzupuķes ziedus, kaut gan tās vēlējās sarkanus. Bet mākslinieks domāja, ka tādām lauciniecēm piestāvēt zils, un tā jau arī ir.

Magones prata māksliniekam uzsmaidīt, tāpēc viņš ar krāsām neskopojās, bet uztriepa tās biežā kārtā. Dālijas paglaimoja māksliniekam, un glaimi bagātīgi atmaksājās. Viņš nostrādāja vairākas dienas, izkrāsodams tās visu krāsu vissīkākajās niansēs.

Ļoti pazemīgs izrādījās platlapainais Dadzis. Kad mākslinieks noprasīja, kādu krāsu šis vēlētos, viņš atbildeja:

— Kādu kungs dos, tāda būs laba.

Mākslinieks nokrāsoja viņa ziedus pelēkus un apjautājās, vai Dadzis esot apmierināts.

— Jā, kungs, jūs jau labāk zināt, kas kuram pienākas. Es saprotu, ka visiem spilgto krāsu nepietiek. Un, ja visi būs tik skaisti kā Rozes, kas tad saskaņīs Rožu daiļumu?

Asais Dadzis bija uzstājīgāks un saņēma sārtus ziedņus.

Mazās atraitnītes sanāca ap mākslinieku bariņā un, pieklājīgi sveicinādamas, palocīja celišus. Tas izskatījās tik jauki un mīlīgi, ka mākslinieks viņas iedo-

mājās par mazām meitenītēm un izkrāsoja Atraitnīšu ziedus kā sejiņas — priecīgas, bēdīgas un nopietnas.

Ābele pasolīja māksliniekam rudenī veselu grozu ābolu, lai nokrāsojot viņas ziedus viegli sārtus. Mākslinieks tad arī netaupīja spēkus, kāpelēdams pa Ābeles zariem līdz pašai galotnei.

Ceriņi bija izdomājuši citādi atlīdzināt māksliniekam, ja viņš netaupīšot krāsas.

— Tu varēsi pavasaros lauzt mūsu zarus un dāvēt savām līgavām, tas ir, līgavai, piedod, ka pārteicos, — teica Ceriņu pārstāvis. — Un, jo tu vairāk lauzīsi, jo krāšņāk mēs ziedēsim.

— Par tādu netaktisku pārteikšanos tu paliksi balts, — aizvainotais mākslinieks atstūma runātāju, bet citus viņa brāļus apveltīja skaistām krāsām.

Pienenītes atnesa māksliniekam krūzīti bieza krējuma, un Jasmīnam atlika tikai noskatīties, ka zeltaindzeltēno krāsu, ko viņš bija izvēlējis, mākslinieks tagad bagātīgi izšķieda bezgala daudzo Pienenīšu ziedu izkrāsošanai.

Strādādams ar dzeltenu krāsu, mākslinieks atcerējās Jasmīnu, kurš pirmais bija to izvēlējis.

— Nu, brāl, kā tad būs? — viņš izsmējīgi uzrunāja Jasmīnu. — Krāsas vairs nav daudz, bet, ja tu pazemīgi palūgsies, es vairāk nevienam to nedošu kā tikai tev.

— Es nelūgšos, — Jasmīns spītīgi atbildēja.

— Kā tad tā? Vai tu nezini, ka lepns nabags ir dievam prefinieks? — mākslinieku sāka kaitināt Jasmīna spītība. — Nu labi, ja tev ir grūti vārdos izteikt savu lūgumu, tad vismaz paklanies man, paloci muguru.

— Es drīzāk lūzīšu nekā locīšos, — Jasmīns lepni atteica.

Mākslinieks noskaities ietrieca ar otiņu Jasmīnam sejā dzeltenas krāsas brizgas un sāka kliegt:

— Kas tu tāds esi, ka negribi lūgties un locīties? Paliec tāds pats balts mūžu mūžos!

Tāds viņš arī palika — baltais, trauslais Jasmīns. Mēģini viņu liekt — lūzīs...

PERSIJAS CERĪŅŠ

Tie bija briesmīgi laiki, kad cilvēkiem vēl bija jābaidās no pūķiem un raganām. Ja kādu vakaru skurstenī iegaidojās vējš, tad ļaudis zināja, ka pūķis sūtījis raganu izlūkos. Visvairāk pūķi tīkoja nolaupīt princeses, bet, tā kā pūķu bija daudz un visiem princešu nepietika, tad vienam otram bija jāsamierinās ar zemākas kārtas sievietēm.

Kādu nakti vējš sāka gaudot ap māju, kurā dzīvoja Persija ar saviem deviņiem dēliem. Ko gan tas varēja nozīmēt? Tikai to, ka pūķis iekārojis māti, jo vairāk sieviešu mājā nebija. Nē, to nu gan dēli nepieļaus, un vai tad viņi — tādi deviņi zaļokšņi nenosargās savu māmulīti.

Norunāja, ka pēc kārtas viens dēls paliks mājās, bet astoņi ies darbā. Kamēr vecākie dēli ar zobenu rokā apsargāja māti, tikmēr nekas, astoņas dienas pagāja mierīgi. Pienāca kārta jaunākajam dēlam palikt mājās. Šis nu stāvēja pie vārtiem, reizēm paraudzījās uz skursteni — nekādas pazīmes, ka draudētu kaut kas ļauns. Gribēja jau puisis iet istabā un paēst pusdienu, kad padzirda dārzā jautrus smiekliņus. Paskatījās — un ko viņš ieraudzīja! Skaistu meiču ar sārtu magoni pie krūtīm. Meiča pamāja jauneklim, lai nākot tuvāk. Bet vispirms lai noliekot zobenu, jo viņai tāds ierocis nepatīkot. Puisis arī izpilda meičas vēlēšanos, un šī nu sāk vāvuļot un ķiķināt, noņem no krūtīm magoni un sniedz, lai paožot. Puisis savā vientiesībā arī piebāž

degunu sārtajam ziedam un uzreiz jūt tādu miegu uzmācamies, ka jāliekas turpat dārzā gulēt. Tik vien vēl samanīja, ka rūkdams un sprauslodams atskrien pūķis, sagrābj māmuliņi un aiznes pa gaisu, bet skaistā meiča pārvēršas par raganu un aizjāj uz slotas kāta.

Pēc laba laiciņa pamodies, jaunākais dēls domāja, ko nu darīt, ko atbildēt brāļiem. Nē, labāk jādodas tūlīt meklēt pūķu alu, izcīnīt grūtu kauju un atbrīvot māti. Apjoza zobenu, iebāza kabatā maizes gabaliņu un devās ceļā.

Gāja, gāja vienu dienu un ieraudzīja ceļa malā sēžam sagurušu vecīti. Tas lūdzās:

— Apžēlojies, dēliņ, par vecu cilvēku, iedod gabaliņu maizes!

— Labprāt, vectētiņ, — atbildēja jaunākais dēls.
— Tikai pasaki — vai neesi redzējis, uz kuru pusi pūķis aiznesa manu māmuliņi?

Vecītis parādīja ar roku uz dienvidiem, saņēma maizes gabaliņu un palika turpat sēžam, bet puisis aši aizgāja uz dienvidu pusi.

Gāja, gāja otru dienu un — kā tas gadījās, kā ne — nonāca atkal tajā pašā vietā, kur bija sastapis vecīti. Tas atkal lūdzas:

— Uzroc man, dēliņ, zemes gabaliņu un iestādi ābeli. Ābolu gribas, bet nav spēka iestādīt kociņu.

Jaunākais dēls žigli ar zobenu uzraka zemi, iestādīja ābeli un palūdza, lai parādot ceļu uz pūķa alu.

Vecītis parādīja uz ziemeļiem, un jaunākais dēls gāja, gāja veselu dienu un — ko tu neteiksi — atgriezās atkal tajā pašā vietā, kur sēdēja vecītis. Tas lūdzas, lai izdarot viņam vēl vienu pakalpojumu — lai nositot čūsku, kas ielīdusi viņa būdiņā un neļaujot naktīs gulēt.

Jauneklis aizgāja uz vecīša būdu un ar zobenu nocirta čūskai galvu. Bet lai nu šoreiz nemānoties, viņš lūdzās vecīti, lai pasakot, uz kurieni pūķis aiznesis viņa māti.

— Es tevi trīs reizes pārbaudīju — tavu sirds dāsnumu, tavu roku čaklumu, tavu drosmi. Tagad es redzu, ka māte tevi izaudzinājusi par krietnu dēlu, un

tādu māti nevar atstāt pūķa nagos. Ej, dēls, uz rietumiem, un tur, kur naktī ieraudzīsi naudu žāvējamies, tur tuvumā būs pūķa ala. Tikai nedomā, ka viņš ar labu atdos tavu māti. Tev būs jāizcīna grūta kauja, un kas to zina, vai abiem izdosies glābties. Es tev pateikšu burvju vārdu, kas tevi var pārvērst, par ko vien tu vēlies. Bet ievēro vienu — divas reizes tu vari pārvērsties, par ko vien gribi, bet trešo reizi pataupi, lai atkal pārvērstos par cilvēku. Ja izvēlēšies kaut ko citu, tas arī paliksi mūžu mūžos.

Jauneklis iegaumēja burvju vārdu un aizgāja uz rietumiem. Gāja visu dienu, līdz ap nakts vidu ieraudzīja zilas uguntiņas lēkājām. Nauda žāvējas! Tātad tuvumā atrodas pūķa ala un jāgatavojas cīņai.

Puisis cieši satvēra zobenu, devās uz uguntiņu pusi un iestīga purvā. Kā izvelk vienu kāju, tā otra vēl dziļāk iegrimst dūksnājā. Mocījās, mocījās puisis, līdz pamanīja tuvojamies salīkušu stāvu. Kas tad tas — vai patiešām, vai patiešām? Jā, tā patiešām bija viņa māmuliņa, kas stiepa smagu naudas sieku.

Dēls pasauca māti, bet tā izbijusies sāka vaimanāt:
— Vai, dēliņ, kāpēc tu nāci mani meklēt! No šī
purva vēl neviens nav izgājis dzīvs. Labāk es viena
mocos nekā redzu tevi pūķim kalpojam.

— Nē, māt, — atbildēja dēls, — manas vainas dēļ
tu nokļuvi pūķa varā, tagad mans pienākums tevi
izglābt. Iesēsties tajā siekā, bet es pateikšu vienu
vārdiņu, pārvērtīšos par upi un iznesīšu tevi no purva.

Dēls pastāstīja, kā saticies ar vecīti un kādu vārdiņu
tas viņam atklājis.

Tā arī izdarīja. Māte iesēdās siekā, un drīz vien upe
to šūpoja kā laivā.

Bet pūķis bija pamanījis savas verdzenes Persijas
nozušanu un dzinās pakaļ. Upe plūda, plūda, līdz
sākās smilšu klajs un ūdens izsīka. Ko nu darīt, kā
būt?

— Māmiņ, es pārvērtīšos par zirgu, tu sēsties tam
mugurā un ieķeries krēpēs. Tā es tevi pārnesīšu smilšu
laukam, — teica puisis un pārvērtās par staltu kumeļu.

Auļoja, auļoja zirgs ar jātnieci, bet pūķis dzenas

pakaļ. Varbūt viņš nenokertu straujo dūkaini, bet te uzreiz bēgļiem priekšā dziļš un plats grāvis. Tādam ne pārlēkt, ne citādi pāri tikt.

— Dēliņ, pārvērties atpakaļ par cilvēku un paslēpies grāvja dibenā, — māte lūgtin lūdzās, bet jauneklis par to ne dzirdēt negribēja.

— Mēs tev esam deviņi dēli, bet mums visiem māte ir tikai viena, — viņš teica. — Es pārvērtīšos par kuplu, ziedošu krūmu, bet tu paslēpies starp maniem zariem.

Puisis nosauca savu burvju vārdu, un acumirkļi grāvja malā uzauga kupls krūms ar smaržīgiem, viole-
tiem ziediem. Persija paslēpās tā zaros, un pūķis krāk-
dams, uguni spļaudams, aizdrāzās garām.

Persijas ceriņš — cik daudzus dārzus tas tagad rotā.

Viņa ieradās agrā pavasarī — maza, sīka meitenīte ar zilu vijoli padusē. Kad viņa sāka spēlēt, putni apklusa un klausījās brīnišķīgajās skaņās, bites un tauriņi lidinājās un dudināja maigās melodijas.

— Paklausies, Vijolīt, — reiz viņu uzrunāja sārta meiča, vārdā Magone, — tu varētu sarīkot koncertus un pelnīt lielu naudu.

— Ak, neesmu mācījusies augstās skolās, — atbildēja vijolniece. — Priecājos, ka mana spēle kādam patīk.

— Bet, ja tev būtu nauda, tu varētu ietērpties dārgās drēbēs, — pamācīja Magone. — Kā es redzu, tev ir viena pati zaļa kleitiņa.

— Bet es tajā jūtos labi un greznas drēbes nekāroju, — atbildēja meitene.

— Ai, ja tev būtu nauda, tu varētu nopirkt dzintara krelles un aplikt ap savu tievo kaklu, — viņu sarunā iejaucās skaistule Tulpe. — Ar krellēm tu izskatītos glītāka un varētu kādam iepatīkties.

Vijolīte iesmējās:

— Tu saki, man esot neglīts kakls. Bet, ja es to apkāršu ar krellēm un tāpēc patīkšu kādam, tad jau tas iemīlēsies krellēs, nevis manī.

— Tu vēl esi pārāk bērnišķīga, lai ar tevi runātu nopietni, — nopukojās Magone un, nokrāsojusi lūpas, vēlīgi uzsmaidīja Īrisam, kas stāvēja celiņa otrā pusē.

Īriss viņas smaidam neatbildēja, jo tajā brīdī Vijolīte sāka spēlēt un viņu sasaistīja neredzamas stīgas.

Sastindzis viņš klausījās valdzinošajā melodijā. Tā plūda un plūda kā maiga dziesma par mīlu, par draudzību, kas nebeigsies arī tad, kad zeme sastings un tai pāri klāsies lielais, baltais klusums.

Kad Vijolīte bija beigusi spēlēt, dzeltenmatainā Doronika pieliecās viņai pie auss un pačukstēja:

— Vai tu manīji, kā Īriss tevī raudzījās? Nevienu mirkli pat acis neaizvēra. Viņš būs tevī iemīlējies!

— Ak, ko tu runā! — Vijolīte nopūtās. — Es taču neesmu skaista. Blakus Magonei un Tulpei izskatos pēc pelnrušķītes. Kā gan manī varētu iemīlēties tāds jauneklis kā Īriss? Viņš droši vien ļoti mīl mūziku un klausījās manā vijolē, bet tu tūlīt gribi sajaukt prātu, lai vēlāk pasmietos — lūk, noticēja mazā muļķīte!

Tā Doronikai atbildēja Vijolīte, bet pēc šīs sarunas sirds sāka dīvaini mulst, kaut ko gaidīt un ilgoties. Tādos brīžos viņa piespieda pie pleca savu zilo vijoli un ilgas un gaidas pārvērtās klusā melodijā, un katram, kas tajā klausījās, šķita, ka dzīvē ir bezgala daudz laimes un vajag tikai pastiept rokas, lai viss,

ko tu vēlies, — mīla, draudzība un prieks — sabirtu tajās kā zvaigznes no zaļganajām vasaras debesīm.

Kad spēle apklusa, Īriss ilgi nebūtu attāpies no pārdzīvojuma, ja Ceriņš nepačukstētu:

— Īris, tu vecais zēn, neesi taču muļķis, nepalaid garām savu laimi. Vai tu nesaproti, ka Vijolīte spēlē tikai tev. Viņa ir tevī iemīlējusies.

— Kā tu vari tik prasti spriedelēt? — Īriss sašutis iesaucās. — Vijolīte ir liela māksliniece, un spēlējot viņas gars lidinās debess zilgmē līdz pat saulei. Viņai ir svešas visas šīs zemes jūtas, viņa dzīvo savā mākslas pasaulē, un tāds parasts puisis kā es viņai nenozīmē vairāk par vienkāršu zāles stiebru.

Iestājās silts vakars, Vijolīte spēlēja mēness sonāti. Sākumā tā pauda smeldzīgu lūgšanu, atsacīšanās skumjas, bet tad pēkšņi melodija pārgāja kaislos čukstos, aicināja, sauca un skaļi kļiedza pēc laimes.

Īrisam pie vaiga smagi elsoja Magone. Viņas elpa reibināja kā vīns, Īriss skurba un zaudēja saprātu. Vijolītes tēls bija pārvērties skaņās, bet Magone kļāvās

viņam klāt, skūpstīja viņu, čukstēja maigus vārdus, un tā nu Īrisam sāka likties, ka viņa laime ir Magone. Varbūt otrā rītā Īriss būtu attapies, nožēlojis īslaicīgo aizraušanos, bet Magone jau pirms rasas nožūšanas bija paguvusi apziņot visas draudzenes, lai pošas uz kāzām.

Kā jau pienākas, viņus apsveica, viņiem vēlēja laimes, saderību, krietnu bērnu pulciņu. Magone apmierināti guldzināja, plivinādama sarkanos brunčus, bet Īriss stāvēja nekustīgs un vienaldzīgs, it kā ne viņu gaidītu lielā laime — būt Magones vīram.

Kāzu dienā pēc mielasta vajadzēja sākties dejām, un bija sarunāts, ka Vijolīte spēlēs valšus un polkas. Bet, kad visi jau bija sastājušies pa pāriem un vedēj-tēvs Ceriņš uzsauca, lai nu muzikante sākot spēlēt, iestājās neomulīgs klusums.

Trokšņainajā kāzu burzmā neviens nebija pamanījis, ka Vijolīte pazudusi, un Īriss tikai tagad saprata, ka tā ir bijusi viņa, kas aizejot pateica:

— Esi laimīgs. Paldies, ka tu biji. No manām sāpēm dzims jaunas dziesmas, kas citiem dos prieku.

Pēc pārsteidzoši ātrajām laulībām ar Magoni Triss vēl arvien nespēja attapties. Viņš stāvēja mēms un nekustīgs un nemitīgi sev jautāja:

«Bet kā tad tā? Es taču mīlēju Vijolīti, un Vijolīte mīlēja mani, bet es apprecējos ar Magoni. Kāpēc man vajadzēja izdarīt tādu muļķību?»

Kas var atbildēt?

Turpretim Magonei vaigi laistījās aiz lepnuma, ka dabūjusi par vīru tik staltu puisī.

«Mans vīriņš, mans bucītis, mans...» — tā viņa vīterojā citām meičām, un, lai ko tās runāja un par ko runāja, viņa prata vienmēr iespraukt kādu pateicienu par savu vīriņu, ar to mēģinādama draudzenēm iedzelt, ka tās, lūk, vēl sievas godā nav tikušas.

Bet reiz Vijolītes draudzene — zeltmatainā Doronika Magonei atkoda. Pavisam nevainīgi viņa, visām dzirdot, ieprasījās:

— Bet ko tas tavs vīriņš tāds saskābis vien izskatās? Stāv, kā mietiņu norijis. Vai tikai viņš neskumst pēc maigās Vijolītes?

Magone piesarka aiz dusmām, bet novaldījās un, it kā uzskatīdama Doronikas piezīmi par joku, sāka smieties:

— Ak, viņš man tāds neveikls aiz kautrības. Bet lai paiet medus mēnesis, tad es viņu sākšu dresēt pēc sava prāta.

Un tad nu dresēja arī.

— Ko tu stāvi, lūpu atkāris! — atskanēja uzklie-
dziens, kad Triss izlikās nedzirdējis sievas aicinājumu
savilkt viņai korseti.

Triss iekoda lūpā un negribīgi, nepieskardamies
sievas gūžai, izpildīja pavēli. «Paldies» vietā Magone
iecirta vīram pļauku, teikdama:

— Tad tu citreiz būsi dzirdīgāks!

Lai ko darīja Triss, Magonei nekas nelikās pa prā-
tam. Ne viņš mācēja dakšiņu turēt, kā pieklājas, ne
ar nazi rīkoties. Cik reižu viņš piecēlās no galda
nepaēdis, kad Magone paboltīja pret viņu baltas
acis.

Ja tas notiktu vienatnē, Triss vēl kaut kā būtu pie-
cieties, bet Magonei gribējās citu sievu priekšā padī-
žoties ar savu varu pār vīru. Ja tikai pagadījās kādai
pie viņiem ienākt, tā Magone sāka komandēt: «Īris,
šurp! Īris, turp! Padod man to! Noliec šo! Un tagad
noskūpstī man roku! Pakasi man muguru!»

Ar laiku Triss iegaumēja, ka Magoni visvairāk kaitina tas, ja neievēro viņas rāšanos un pamācības. Kad Magone atkal uzbrēca, ka viņš neprotot dakšiņu turēt, Triss nometa to zemē un ēda ar pirkstiem. Kad Magone skaitīja visādas pamācības, kā uzvesties mājās un viesībās, Triss jāva sievai izrunāties līdz nespēkam, un, kad tā noprasīja, vai vīrs esot sapratis un iegaumējis, viņš nožāvājās, izbrīnījies paskatījās Magonē un nevainīgi pajautāja:

— Vai tu man ko feici?

Magone tvīka kaislību liesmās, bet, kad tā vakaros aicināja vīru gultā, tas aizbildinājās, ka jāiziet laukā zirgu pārsiet, un, kā gāja, tā pazuda līdz rītam.

Beidzot Magone neizturēja un izsūdzēja savas bēdas Driģenei, par kuru runāja, ka tā protot vīriešus pieburt.

— Mīļā Magonītī! — iesaucās Driģene. — Kāpēc tu jau ātrāk neatnāci pēc padoma. Šitādus koka gabalus ar manu dziru vienā mirklī var padarīt dulnus.

Drigene ielēja pudelē zaļganu dzērienu un pamācīja:

— Tu uzvelc košus brunčus, iedod vīriņam nodzerties šo dziru, tad pagrozies viņam priekšā gan šā, gan tā, un viņš no tevis vairs vajā netiks.

Var jau būt, ka Īriss būtu Drigenes sulu izdzēris un viss notiktu tā, kā burvju vecene pareģoja. Bet vai tad Magone varēja nociesties nepalielījusies citām sievietēm, ka nu reiz vīriņš dančošot pēc viņas stabules. Bet, ja sieva par savu ģimenes dzīvi kaut ko pastāsta citām sievietēm, tad pēc piecām minūtēm tas jau ir zināms vīram.

Tā arī šoreiz — Īrisam atlika pietiekami daudz laika apsvērt, vai dzert Drigenes dzērienu vai palikt uzticīgam atmiņām par Vijolīti.

Magone labā ticībā burves dzēriena spēkam uzvilka košus brunčus, ielēja Drigenes sulu glāzē un piedāvāja Īrisam:

— ledzer, vīriņ, es redzu, tu esi noguris.

Īriss uzlūkoja Magoni mīlīgām acīm un, paņēmis glāzi, aptvēra sievu ap vidukli un teica:

— Iedzer, sieviņ, malku uz manu veselību, pēc tam es dzeršu uz tavu veselību.

Magone laimīga uzsmaidīja Īrisam un atgāza galvu — lai tad nu vīriņš ielejot mutē vienu malciņu. Bet Īriss — ko viņš izdarīja! Viņš sagāza sievietei iekšā visu Driģenes dzērienu, un, kad tā, trakuma pārņemta, metās viņam ap kaklu, Īriss paķēra jau laikus sagādāto žagaru sauju, uzlika sievu uz ceļgala un, pacēlis košos brunčus, sāka savu mācības stundu:

— Tas tev par to, tas tev par šito, tas par buršanosi!

Ak kungs, kā Magone spiedza un spārdījās, līdz aptvēra, kā izsprukt!

Viņa izmaucās no brunčiem un — spudūkši! — krūmos iekšā. Īriss gan svieda brunčus viņai pakaj, bet tie aizmetās un palika plivināmiem mīeta galā.

Kas šos brunčus piebūra mīetam — Drīgene vai Magone pati, — nu, galu galā kāda tam nozīme, bet tā tie arī palika plivināties, un, kas tos uzskata, tas piemin Magoni.

Cirslīšu ģimenei gadījās reizē ir lieli prieki, ir dziļas raizes. Prieki bija, kad mājas peļu jaunākā meita Strupaste piekrita nākt par sievu viņu vecākajam dēlam Garastim. Raizes sākās, kad vecā pele paziņoja savus noteikumus, bet, ja Garastis tos neizpildīšot, tad Strupasti par sievu viņam nemūžam nedošot.

Noteikumi bija ļoti smagi. Garastim vajagot kāzu dienā savas mītnes apkārtni nopušķot ar kaķu astēm. Tas izskatīšoties ļoti skaisti un būšot pierādījums, ka jaunais vīrs var būt varonīgs un — lai dies nedod — ļaunā brīdī aizstāvēt viņu pādīti pret visu peļu briesmīgāko ienaidnieku — slaveno razbainieku Melno Runci.

Cirslīšu ģimene dzīvoja grāvmalas nātru pudurī, tālu no cilvēku mītnēm, un cik reižu vakaros nebija pārrunājuši — diez, diez kādi tie kaķi izskatoties, jo nostāsti par viņu briesmu darbiem gan klīda no paudzes uz paaudzi, bet savām acīm redzēt dzīvu kaķi nevienam — pat vecajiem cirslīšiem nebija gadījies.

Un lūk — tev vilkazobs rudzu vārpā! Ej nu tieši pirms kāzām meklēt kaķus un dabū rokā viņu astes. Nabaga cirslīši jau nezināja, ka brangi noēdušās mājas peles nicināja nabadzīgās lauķes un slepenībā vēlējās, lai gaidāmās kāzas izputētu. Un izputēt tās varētu, ja Garasti noķertu kaķis.

Garastis tik ļoti mtlēja Strupasti, ka jau sadabūja zobenu, lai ietu meklēt kaķus un nocirstu tiem astes. Kāds nu viņam tas zobens bija — sakaltusi vilkavāles lapa! Bet, tā kā viņš kaķi nebija redzējis, tad domāja, ka no šāda zobena cirtiena astes kritīs kā zāle zem izkaptis.

Garastis būtu aizgājis kaķu medībās, ja māte asarām acīs neizlūgusies, lai kaut vienu dieniņu vēl pagaidot, gan viņa pā to laiku kaut ko sagudrošot.

Cirslīšu māte izlīda no nātru pudura un, galvu uz augšu pacēlusi, domāja un domāja, tik stipri domāja, ka purniņš raustījās un ūsas kustējās. Un, ja tik ļoti domā, tad arī rodas padoms. Viņai jāiet pie Lapsas, tā ir viena gudra sieva ar kuplu asti, un, ja viņu ielūgs kāzās, tad var norunāt, lai dāvanas vietā viņa tovakar savu asti pakar nātres zarā.

Lapsa, padzirdusi, ka Garastis precas ar mājas peles meitu, aplaizījās. Cirslīšus viņa neaiztika, zināja jau, ka tie ir negaršīgi. Bet mājas peles — nu!... Izprašņāja Cirslieni, vai daudz līgavas radu sanāksot

un vai nevarot viņa arī bērņus ņemt līdzi, tie visi savas astes sakāršot nātrēs.

Tā nu izdarīja. Lapsa un lapsēni ieradās jau laikus, sakāra astes nātru zaros, bet paši aizslēpās aiz akmeņiem, daži ielīda grāvī, teicās nosnausties.

Metās jau krēsļa, kad grāvmalas zāle sāka čaukstēt, jo līgavas radi nāca baru bariem.

Cīrsliši izgāja pretim saņemt viesus un apjautājās, kā jaunie radi esot apmierināti ar pušķojumu.

— Grezni jau izskatās, — galvu grozīdama, teica Strupastes māma, — bet tādas astes gan es kaķiem neesmu redzējusi.

— Tās ir meža kaķu astes, — skaidroja Garasta māma, — un meža kaķi ir daudz bīstamāki par mājas kaķiem. To tikai mans dēliņš var — pieveikt tādus briesmoņus, — viņa vēl palielījās.

— Nu, ja man tāds gadītos ceļā, es arī viņam ceļa negrieztul — palielījās Strupastes brālis, jo pirms došanās ceļā bija iekampis no bļodiņas, kas stāvēja zem alus mucīņas spundes.

Bija viņam to pateikt, kad no grāvja — no liela akmeņa aizmugures izlēca lapsu bariņš un metās virsū cits lielībniekam, cits viņa māmai, citi papam, brālēniem un tantēm. Labi vēl, ka Garastis paguva Strupasti ieraut nātru pudurī. Kurš rads izglābies, kuru noķēra lapsas, to Strupaste tā arī neuzzināja.

Kad Garastis sievai atklāja noslēpumu, Strupaste atriebdamās piesēja lapsu astes cieši pie nātrēm, un tur tās palika uz visiem laikiem.

Cilvēki, garām iedami, ieraudzīja greznās nātres, izraka un iestādīja dārzā.

Lapsastes, kaķastes, ziedastes — tā viņi saukā šīs puķes. Mācītie dārznieki gan tās sauc par košum-nātrēm, un tie, kas runā latīniski, nepiemin astes, bet saka — amarantus.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

KURPĪTES

Dzīvoja vecos laikos kurpnieks Krišus, dzīvoja savā būdiņā meža vidū un taisīja rūķīšiem kurpes. Mazas, zilas kurpītes.

Viss būtu bijis labi, bet gadījās puisim apprecēt slinku sievu. Un tolaik nebija tā kā mūsu laikos, tolaik varēja mainīt zirgus, bet sievu, kādu bijī noprecējis, ar tādu jādzīvo visu mūžu.

Vai gan Krišus, mežā dzīvodams, varēja zināt, kāda būs viņa nākamā? Iestāstīja sieviņas, kas te ieklīda, veselības zālītes lasīdamas, ka Ķērsta esot meita tā nekas, pūrā kaza ar diviem kazlēniem, un ko nabaga cilvēks vairāk var vēlēties. Būs kaza, būs piens, kazlēnus rudenī nokaus gaļai, bet sieva apkops māju, un tā pats varēs vairāk noņemties ar kurpnieka darbu. Rūķīšu te pilns mežs, jaudā tikai visiem kurpes sataisīt.

Ka Ķērsta ir pārliēku slinka, tas atklājās jau otrā dienā pēc kāzām, kad kaza blēja līdz vakaram neslaukta. Bija vien Krišum pašam jāņem ķipītis un jāmetas kazai jāšus uz pleciem, lai izslauktu.

Vēl grūtāk gāja, kad stārķis sāka nest bērņus. Šis nesaprātīgais putns laikam nezina, kur tos grūst, un slinkajām sievām sanes ne mazāk kā čaklajām sievām.

Tā nu ar laiku Krišum bija ne tikai jāslauc kaza un jāsapļauj ziemai siens, jāšagādā malka, bet arī jāmazgā bērņiem mutēs, jāskalo autiņi un vēl jāvāra

visiem azajds. Bet kurpnieka darbus arī nevarēja atlikt, no kā tad dzīvosi.

Sataisījis kurpes pilnu maisu, Krišus nesa tās rūķīšiem. Tie saskaitīja, cik pāru atnests, un labi samaksāja.

Bet vienā reizē, aizgājis uz rūķu mājām, Krišus atklāja, ka lielā daļa kurpju no maisa pa ceļam izbiušas. Un kā neizbirs, ja maisam izplīsis liels caurums. Nekā darīt, par karpēm, kuru nav, rūķīši nemaksā. Dīvaini tikai tas, ka atpakaļceļā Krišus, lai kā meklē, pazudušās kurpes neatrod.

Pārgājis mājās, Krišus saka Ķērstai, lai nu pielāpot maisu, citādi atkal varot iznākt liela skāde. Ķērsta arī nosolās, un nākamajā reizē, saliekot kurpes maisā, caurumu nekur neredz. Bet, kā aiziet pie rūķīšiem, tā atkal puse kurpju trūkst. Krišus apskata maisu — nu kā tad! Ķērsta tik nevīžīgi piediegusi ielāpu, ka tas atiris un caurums, kāds bijis, tāds palicis.

Iet Krišus bēdīgs uz mājām, bet diez kas jau visas kurpītes uzlasījis.

Iet, iet un pēkšņi faciņas malā ierauga sēžam vecu sieviņu ar čiekuru maisu uz muguras. Krišus noņem cepuri, pasveicina, bet sieviņa sāk lūgties:

— Mīļo kurpnieciņ, man notika nelaime, nolūza kurpei papēdis. Esi tik labs, izpalīdzi.

Krišus neliek sevi lūgties, izvelk no kabatas āmuriņi un nagliņas un — knikš-knakš — piesit papēdi.

— Paldies, paldies, dēliņ, — vecenīte tencina. — Un cik tu maksas prasīsi par tādu darbu?

— Kādu maksu es tev lai prasītu? — Krišus brīnās. — Ja cilvēks cilvēkam nepalīdzēs, kas tad mums līdzēs.

— Nu, ja tev tik laba sirds, tad es arī tevi nepametīšu tukšā, — saka vecenīte un izvelk no azotes bērze zariņu ar trim lapiņām. — Te tev būs laimes zariņš. Cik tam lapiņu, tik vēlēšanos tev piepildīsies. Staigā laimīgs un esi apdomīgs. Kad nokritis pēdējā lapiņa, tad neko vairs neatsauksi.

Tā nu viņi izšķīrās un aizgāja katrs uz savu pusi.

Krišus aplūko zariņu un pie sevis nosmejas:

— Ak tu, joka vecenīte! Kā gan tāds vienkāršs bērza zariņš varētu izpildīt manas vēlēšanās? Būtu man labāk gabaliņš maizes, tā gribas ēst... Dod vienu biezu ņuku!

Tikko viņš to bija pateicis, tā viena lapiņa skanēdama nokrita zemē, bet viņam rokās ielēca maizes rīka.

Nu kurpnieks redzēja, ka tas nav vis vienkāršs zariņš un tā nav bijusi nekāda joka vecenīte. Nu viņš apņēmās labi padomāt, ko vēlēties, un visu nedēļu cītīgi taisīja kurpes.

Parasti Krišus pie rūķīšiem gāja svētdienās, kad tie visi mājās un var kurpes uzlaikot. Bet šoreiz trūkums tā spieda ģimeni, ka Krišus, ņemdamies caurām naktīm, sasteidza darbu līdz sestdienas palaunadzim un nolēma aiznest kurpes jau novakarē.

Viņš gāja pa mežu un domāja, kur varētu būt

palikušas viņreiz pazaudētās kurpes, un, pašam nemanot, iesaucās:

— Ak, kaut es ieraudzītu pazudušās kurpes, tad varētu saņemt divtik maksas!

Līdzko šos vārdus izteicis, viņš jau atradās pie rūķīšu alas.

Un ko viņš ieraudzīja! Rūķīši bija pārnākuši no darba un savas slapjās kurpes uzkāruši krūmu zariņos žāvēties. Krišus saskaitīja, un iznāca akurāt tik, cik viņš bija iztaisījis. Tātad šie mazie vīriņi bija uzlāsījuši no caurā maisa izbirušās karpītes un nesaka viņam ne vārda!

— Ak jūs man esat tādi brāji! — Krišus noskaities iesaucās. — Nu, lai tad tās kurpes pieaug pie zariem tā, ka jūs tās nedabūjat nost!

Nu tikai Krišus aptvēra, ka divreiz izteicis vēlēšanās, bet bija jau par vēlu. Izvilcis no azotes zariņu, viņš redzēja, ka arī abas pēdējās lapiņas tam nobirušas.

— Ak es muļķis! — Krišus iesaucās. — Vai es nevarēju vēlēties jaunu māju, govī un zirgu, un vēl sieku naudas klāt? Kod nu vai pirkstā, nekas vairs nelīdzēs.

Svētdienas rītā rūķīši gribēja apaut kājas, bet — tavu brīnumu! — kurpes pieaugušas pie krūmiņiem un — pūlies, kā gribi, — nenāk nost. Palika vīriņi basām kājiņām, bet kopš tā laika aug un aug puķes, kuru ziediņi izskatās pēc kurpītēm, un cilvēki tā arī tās sauc, gluži vienkārši — kurpītes.

Kad mūku Kamēliju sūtīja uz Japānu sludināt priecās mācību, viņš nevarēja ne iedomāties, ka tur varētu sastapt velnišķīgas būtnes, kas spēj ievest kārdināšanā pat pārbaudītus svētos tēvus. Viņš bija devis solījumu atteikties no visām šīs zemes baudām un cītīgi mērdējis savu miesu badā, bet prieka namiem gājis apkārt ar līkumu. Tāpēc ne tikai citi, bet arī

viņš pats bija pārliecināts, ka ar savu šķīsto dzīves veidu būs tīkams visaugstākajam un tas viņam palīdzēs nomaldījušos japāņus piegriezt īstajai ticībai.

Tā nu Kamēlijs nonāca Japānā un, gatavodamies lielajam gavēnim, pievakarēs aizstaigāja uz mežu, lai izraktu stādu saknes un saķertu siseņus, ko izžāvēt ziemai. Sevišķi bagātīgu lomu viņš ieguva no kāda koka, kura zaros bariem vien sisināja zaļie siseņi, un, lai cik viņš vienā dienā tos noķēra, nākamajā vakarā atkal visi zari bija ar tiem pilni.

Kādā tveicīgā vakarā Kamēlijs ilgāk aizkavējās zemnieku ciematā, pārstāstīdams kalna sprediķi, un pie dāsnā koka nonāca tikai īsi pirms pusnakts. Pār mežu bija pacēlies pilnmēness, koki stāvēja nekustīgi, kā saldās burvestības pārņemti, arī siseņi klusēja, vai varbūt mūks ar viņu dziesmu bija tā apradis, ka vairs nedzirdēja.

Kad, rokas salicis un acis uz augšu pacēlis, Kamēlijs skaitīja pateicības lūgšanu par godīgi nodzīvotu dienu, koka lapotnē pēkšņi atskanēja smiekli.

— Hi-hi-hi! Ha-ha-ha! — saldā krūšu balsī ķīķināja kāda sievišķīga būtne un, veikli kā vāvere lēkādama no zara uz zaru, zibināja baltos zobus.

«Nelabais man atsūtījis kārdinātāju,» Kamēlijam iešāvās prātā, un viņš, kā tādās reizēs parasts, pārmeta krusta zīmi sev un arī pret dīvaino smējēju. Mūks zināja, ka no krusta zīmes baidās pats velns, bet mazā smējēja no tās it nemaz nenobijās. Liekas, viņu pat uzjautrināja tāda rokas pavicināšana gaisā, jo viņa smējās vēl skaļāk un, laikam sapratusi to kā mājienu panākties tuvāk, nolēca uz vizzemākā zara un, apķērusies ap koka stumbru, šūpoja baltās kājas mūkam pār galvu.

Kamēlijs atkāpās dažus soļus un aplūkoja savādo būtni. Viņas stāvs zaļajā plīvurā saplūda ar koka lapotni, tā ka redzamas bija tikai baltās kājas un sarkanmatainā galva, kas mēness gaismā zaigoja kā kupli saplaucis zieds.

— Kas tu esi? — mūks jautāja.

— Hi-hi! Ha-ha! — bija atbilde.

— Vai tu esi sievietē?

Būtne papurināja galvu.

— Kas tad tu esi? Un kā tevi sauc?

— Es esmu Driada — šī koka dvēsele, — sarkanmate atklāja savu noslēpumu. — Es nāku tev pateikties, ka tu nolasīji no mana koka nekaunīgos siseņus.

To pateikusi, koka dvēsele ielēca augšup paceltajās mūka rokās un, apķērusies ap kaklu, uzspieda viņa lūpām skūpstu. Kamēlijs tā samulsa, ka nevis atgrūda meža meiču, bet gan pieklāva sev cieši klāt, lai paildzinātu jaukāko brīdi savā mūžā.

— Es nedrīkstu ilgāk pie tevis palikt, — čukstēja Driada, — citādi mans koks sāks vīst.

Viņa izrāvās no Kamēlija skavām un uzspurdza lapotnē.

Tikai tagad mūks atjēdzās, ka lauzis šķīstības solījumu, un satriekts lēnā gaitā vilkās mājup. Ko tagad darīt? Paziņot savam ordenim, ka nav vairs svētās kārtas cienīgs?

Nakts vēsums pamazām noskaidroja Kamēlija sakarusšo galvu. Viņš sāka mierīgi pārspriest dīvaino atgadījumu. Vai ir tā, ka viņš būtu pārkāpis zvērestu? Tā taču nebija sieviete, kas viņu skūpstīja, bet dvēsele, tātad viņas skūpsti nav miesaskārība. Ragana arī viņa nav, jo nebaidījās no krusta zīmes. Un svētajos rakstos nekas nav teikts, ka saskarsme ar dvēseli būtu apgrēcība.

Apziņa, ka viņš nav pavests, mūku padarīja tik līksmu, ka soļi kļuva raiti kā ganu zēnam, un tikai pēc laba laiciņa viņš aptvēra, ka sācis svilpot jautru, pasaulīgu dziesmiņu.

Vienkārša ziņkārība Kamēliju nākamajā pusnaktī atkal aizveda pie koka ar daiļo dvēseli.

— Driada! — viņš uzsauca, nostājies zem platās lapotnes.

— Hi-hi! Ha-ha! — atskanēja jautri smieklī, un lapu čaukstēšana liecināja, ka meža meiča, no zaru uz zaru pārlēkdama, nāk lejup.

Mūks jau dienā bija sadomājis ieganstu, kā attaisnot

savu apciemojumu. Kad Driada bija apsēdusies uz zemākā zara, viņš nenosarkdams paskaidroja:

— Es nācu pārlūkot, vai tavu koku netraucē siseņi.

— Viens nekauna ir uzlīdis pašā galotnē, — meža meiča sūrojās. — Ja noķersi to, būšu pateicīga.

Alkdams šīs pateicības, Kamēlijs uzsprauda mantijas stūrus aiz jostas un veikli uzrāpās kokā. Viņš neparko negribēja meža meitas acīs izskatīties tūlīgs un tādēļ reizēm, lai aizkavētu žiglo skrējēju, saķēra viņu aiz kājas. Beidzot sisenis bija notverts un Kamēlijs saņēma apsolīto algu. Bet viņš vēl nekāpa lejā, jo tik tiešām jauki bija šūpoties līganajos zaros un klausīties Driadas smieklīnos.

Kad visi siseņi bija nomedīti, Kamēlijs nezaudēja apķērību, kā tomēr saņemt Driadas skūpstus, — viņš tos pieprasīja par agrāk noķertajiem, un to bija tik daudz, ka līdz pašam rudenim viņš nesa un nesa virtenes ar žāvētajiem siseņiem.

Aukstums tuvojās zemei, un kādā naktī Driada teica Kamēlijam:

— Rīt tu vairs nenāc. Koks liksies dusēt, un es dusēšu līdz ar viņu līdz pavasarim.

Kamēliju tāda ziņa satrieca. Kā lai viņš nodzīvo bez prieka dienu, nedēļu, mēnesi, varbūt pat vairākus? Un maigā dvēselīte Driada — viņa taču nosals koka dobumā? Nē, kaut kas ir jāizdomā, kaut kas jādara, lai glābtu dvēseli!

Ja Kamēlijam bijis vairāk laika, varbūt viņš būtu izdomājis kaut ko citu, bet patlaban vajadzēja rīkoties, nevis domāt. Viņš satvēra meža daiļavu, pašāva to zem platās mantijas un nesa uz savām mājām. Visu ceļu Driadai bija aizspiesta mute, tāpēc tikai istabā, kur mūks viņu nosēdināja savā gultā, viņa iesaucās:

— Ko tu izdarīji? Tagad mans koks nokaltīs...

— Lai kalst! Vai mežā tik vien koku, — Kamēlijs viņu mierināja.

— Tu nesaproti: ja nokalst mans koks, tad jāmirst arī man pašai, — Driada skumji atzinās un nobirdināja asaras.

— Tā ir māņticība, un to es tev pamazām izdzīšu, — mūks apņēmīgi nosolījās.

Pavasārī, kad sāka lapas plaukt, Driada kļuva vārga un acīm redzami izdila.

— Aiznes mani līdz manam kokam, — viņa lūdza Kamēliju, un viņš labprāt to darīja, cerēdams, ka meža gaiss Driadu izdziedinās.

— Ak vai! — iesaucās Driada, kad Kamēlijs viņu uzsēdināja uz apakšējā zara. — Mans koks ir miris.

Kamēlija acu priekšā viņa sāka gaist un saplūst ar koku. Kādu laiciņu vēl kā kupls zieds kvēloja sarkanie mati, tad arī tie sāka bālēt.

— Neaizej tā, saki man kādu vārdu! — Kamēlijs izmisis lūdzās un izdzirda vārgu balstiņu:

— Zara galotnītē vēl turas dzīvība. Pasteidzies to nolauzt un iestādi zemē...

Kamēlijs nolauza dzīvo zariņu un skumīgs gāja mājup. Pēc kāda laika no zara izauga krūms un uzziedēja kupliem, sarkaniem ziediem.

Pēc gadiem kāds vecs mūks brauca no Japānas atpakaļ uz Eiropu. Vienīgā manta, ko viņš veda līdzi, bija puķu pods ar ziedošu krūmu, un to apbrīnoja visi ceļa biedri. Viņš pats šo krūmu sauca par Driadu, bet ļaudis tādu vārdu nevarēja iegaumēt un iesauca krūmu mūka vārdā — par Kamēliju.

Kad Saules meitas, izpeldējušās jūrā, sakāpa laivā un bija iebraukušas dziļi selgā, jaunākā pēkšņi apķērās, ka atstājusi malā ozola zarā pakārtu savu zelta vainadziņu. Bez vainaga viņa mātei nedrīkstēja rādīties, tāpēc lūdza māsas irties atpakaļ. Bet vecākās māsas teicās tā nogurušas, ka cita nekā nevēloties kā tikai ātrāk tikt gultā, un, ja nu pastarīte bijusi

lāda aizmārša, lai peldot viena pati uz malu un paliekot uz zemes līdz rītam, kad viņas atkal atbraukšot papluncāties.

Pastarīte aizpeldēja malā, bet — ak šausmas! — vainaga ozola zarā vairs nebija. Zem ozola stāvēja stalts jauneklis inelniem matiem un zilām acīm. Viņš pastiepa pretim spēcīgas rokas un apskāva Saules meitiņu, runādams vārdus, kas likās saldi kā zelta bišu medus.

— Paliec pie manis visu mūžu, mēs mīlēsīm viens otru un nešķirsimies nekad, — viņš čukstēja tai ausī un skūpstīja viņas lūpas cieši un ilgi, glāstīja viņas augumu un lūdzās, lai Saules meita kļūst līgava viņam — Zemes dēlam.

— Kā lai es palieku Zemes mājokļos? Te naktis ir tumšas un aukstas, bet manai mātei ir zelta pils, kur pie griestiem deg dimanta zvaigžņu lukturi, kur dienas paiet, vērējot zelta dzijas, bet vakari, peldoties jūrā. Svētkos mēs dejojām ar Mēness dēliem un vizināmies sudraba kumeļos. Kādu dzīvi tu

man vari solīt te, uz zemes? — jautāja Saules meitiņa.

— Es tev varu solīt rasainus rītus, kur tīksmi veldzēt kājas, putnu dziesmas un koku šalkas. Es tev varu solīt darba pilnas dienas un saldu nogurumu vakaros. Bet naktīs tevi sildīs manas rokas un lūpas, — atbildēja Zemes dēls.

— Rādi man Zemes burvības, un es pēc tam izlemšu — palikt pie tevis vai atgriezties pie mātes, — sacīja Saules meita.

Un Zemes dēls aizveda viņu pie upes, kur dziedāja ievas un pogoja lakstīgalas.

— Vai tu esi kādreiz dzirdējusi tik skaistu dziesmu? — jautāja Zemes dēls.

— Nē, it nekad, — atzinās Saules meita.

— Un vai tu esi dzirdējusi, kā čalo upe, traukdamās uz jūru? Vai tu esi jutusi, kā smaržo ievas? Un vai tu zināji, kas ir mīlestība?

— Tu esi mana mīlestība, es palikšu pie tevis, — apsūtīja Saules meita, un Zemes dēls ievada viņu

klētiņā, kur viņa ieraudzīja uz naglas pakārtu savu zelta vainadziņu.

Veltīgi Saule otrā rītā aicināja meitu atpakaļ uz mājām, veltīgi stāstīja, cik grūta viņai būs dzīve svešā malā. Meita ietieptīgi teica nē un nē, jo te esot daudz jaukāk nekā mātes valstībā, kur viņai apnicis diendienā kvernēt pie ratiņa un vērpt dzijas. Te ziedot ievas, te šalcot upes un pogojojot lakstīgalas. Lai atsūtot viņas pūra daļu, un viņa svinēšot kāzas ar Zemes dēlu.

— Mīlēt Zemes dēlu es negribu un nevaru tev aizliegt, bet mīlestības dēļ nedrīkst noniecināt savu dzimteni. Kā būs, ja tevi pārņems atgriešanās ilgas? — jautāja Saule un aizklāja vaigu ar melnu mākoņa plīvuru par zīmi, ka ar meitu saruna nobeigta.

— Es jau nu atpakaļ nelūgšos, — lepni atkliedza Saules pastarīte.

Pagāja kāzas kā jau kāzas, un Zemes māte teica, ka nu vedeklai jāsāk darba gaitas. Likšot viņai dārzā bites ganīt, jo cita darba jau tāda baltrocīte nepratīšot.

Nu Saules meita augu dienu stāvēja dārza vidū un uzmanīja bites, lai tās neielīstu svešos stropos. Diena ritēja pēc dienas, vienmuļas kā bišu dūkoņa. Kur straujie braucieni ar sudraba kumeļiem, kur jautrās dejas ar Mēness dēliem, laivas braucieni pa jūru ar māsām? Arklā nodzītītie Zemes dēla zirgi tik tikko cilāja kājas, bet viņš pats, darbā nomocījies, vairs nevienu laipnu vārdu viņai nepateica.

— Atnes man no upmalas ievu ziedus, — reiz palūdza Saules meita.

— Ievas jau nezied mūžīgi, — Zemes dēls īgni atteica.

— Aizved mani paklaustīties lakstīgalas dziesmu.

— Lakstīgalas nedzied mūžīgi.

— Tik sen tu neesi mani skūpstījis. Vai tad mīlestība arī nav mūžīga? — pārmeta Saules meita.

— Arī mīlestība nav mūžīga.

— Kas tad šeit ir mūžīgs?

— Mūžīgs ir darbs, — atbildēja Zemes dēls un, paņēmis izkapti, aizgāja uz pļavu.

Saules meita atkal palika viena. Viņu pārņēma tādas ilgās pēc dzimtenes, ka viņa aizmirsu savu lepnumu un, pagriežusi galvu pret Sauli, lūdzās:

— Māt, mīļā māt, uzklausi mani! Es esmu iztvīkusi pēc savas dzimtenes. Man sapņos rādās bērņības takas, es dzirdu savu māsu ratiņu dūkšanu. Kad vakaros no jūras puses atskan airu šļaksti, es zinu, manas māsas brauc peldēties. Es klausos viņu rotaļu dziesmas, bet pati tās esmu aizmirsusi. Māt, mīļā māt, piedod man un ņem mani atpakaļ pie sevis! Saule klusēja.

Bet Pastarīte nemitējās lūgties:

— Māte, māmiņa, vai tu nejūti, cik nelaimīga ir tava meita svešumā? Sauc mani pie sevis, un, ja tu vairs neatzīsti mani par savu meitu, es būšu tava kalpone. Katru rītu un vakaru es izpurināšu tavas mākoņu segas, es spodrināšu tavas pils logu rūtis, es noslaucīšu putekļus zem māsu ratiņiem un būšu laimīga, ka drīkstu dzīvoņ savā dzimtenē.

— Pārāk ilgi tu esi palikusi svešumā, tik ilgi, ka

tavas kājas tajā ieaugušas kā saknes. Es nevaru tev
vairs palīdzēt, — atbildēja Saule un aizsedza acis ar
baltu mākoņu dvieli. Meitiņai rokās iekrita kristāla
pērlītes — mātes asaras.

Pastarīte mēģināja pakustināt kājas, bet tiešām —
Zeme tās turēja ciet. Tā viņa palika uz Zemes un
pārvērtās par puķi, kas ilgās pēc dzimtenes arvien
vērš ziedu uz Saules pusi. Tāpēc arī viņu sauc par
Saulgriezi.

Tveicīgā vasaras naktī radžas meita Lotoss izgāja pils dārzā pastaigāties. Klusās pārdomās iegrimusi, viņa soļoja pa tumsā grimstošajiem celiņiem. Vasaras nakts, silta un mierīga, bija visu zemi ietinusi maigā, pelēkā plīvurā. Ne mazākā vēsmiņa neiešalcās koku lapotnēs, puķes stāvēja kā sastingušas, un visi putni klusēja.

Lotoss jau gribēja doties atpakaļ uz pili, kad pēkšņi sajuta visu dārzu nodrebam dīvainā satraukumā. Koku lapas iečabējās bez vēja, puķes sāka smaržot, un Gangas malā lakstīgala uzsāka smeldzošu, ilgu pilnu dziesmu. Dārzs pamazām pielija ar zeltainu gaismu, un princesei likās, it kā viņa pirmo reizi būtu ieraudzījusi tik pasakainus kokus, pirmo reizi sajustu, cik skurbinoši smaržo rozes, un pat lakstīgala dziesmai varēja saprast vārdus.

Nāc, ilgotais, un cel pār Gangu tiltu,
Tev pretim pasniegšu es savu sirdi silto ...

Tā dziedāja lakstīgala, un dziesmā ievērtās ilgas sagrāba arī princeses dvēseli. Kāpēc rozes smaržoja tik kaislīgi, kāpēc palmas noslēpumaini sačukstējās? Vai tās nebija mīlas ilgas, kas princesei atklāja šīs nakts neizsakāmo skaistumu? Bet kur bija tā būtne, kas vienā mirklī pārvērtā pasauli un viņas pašas sirdi? Tam vajadzēja būt tepat tuvumā, viņa atnākšanu bija pamanījuši koki un lakstīgala, un arī viņas sirds.

Lotoss pavērsa acis uz augšu un ieraudzīja Mēnesi, lielo, sarkanzeltaino Indijas pilnmēnesi, kas tikko bija pacēlies pār koku galotnēm. Tas taču bija viņš, kas pielēja dārzu ar zeltaino gaismu, kas satrauca kokus, puķes un lakstīgalas! Tas bija viņš, skaistais, zeltā un varā mirdzošais Indijas Mēness, kas apbūra princesi un iekvēlināja viņas sirdī brīnišķīgās, nekad agrāk neizjustās mīlas un laimes alkas.

Tonakt Lotoss neatgriezās pilī. Kā apmāta viņa visu nakti nosēdēja uz sola dārzā un raudzījās uz Mēnesi, un viņai likās, ka arī Mēness skatās uz viņu. Tikai pret rītu, kad Mēness nogrima aiz apvāršņa, Lotoss atgriezās savā istabā, aizmīga dziļā miegā un sapņos bija laimīga, jo pie viņas atnāca Mēness un pastāstīja, ka viņš esot apburts princis un tikai liela, kvēla sievietes mīlestība varot viņu atpestīt no burvju varas.

Vakarā princese Lotoss atkal izgāja dārzā un visu nakti raudzījās uz Mēnesi, juzdama savā sirdī mostamies un augam bezgalīgu mīlestību.

Nāc, ilgotais, un cel pār Gangu tiltu,
Tev pretim pasniegšu es savu sirdi silto . . .

Tā atkal dziedāja lakstīgala, un Lotoss atkārtoja šo dziesmu, sniedzama rokas pretim Mēnesim.

Kādu nakti pils dārznieks bija noklausījies princeses dziedāšanu un pastāstīja par to citiem kalpotājiem. Un drīz vien sāka klīst baumas, ka princese Lotoss esot mēnessērdzīga.

Kad šīs runas izdzirda radža, viņš lika noslēgt visas pils durvis, lai Lotoss naktī nevarētu izkļūt dārzā. Bet princese uzkāpa pils tornī un tur jutās vēl tuvāk savam mīļotajam — princim Mēnesim.

Kad Mēness uz laiku pazuda, Lotosu pārņēma izmisums. Vai tiešām viņas mīlestība nav bijusi tik liela un karsta, lai atpestītu Mēnesi, kuru Jaunais burvis tagad ierāvis pazemē?

Kad radža ieraudzīja savu meitu bālu un noraudājušos, viņš uztraucās, domādams to slimu, un lika sūtīt pēc slavenākajiem ārstiem. Tad Lotoss atzinās

savā mīlestībā un lūdza tēvu sadedzināt viņu uz sārta, lai tas būtu pierādījums, cik liela un kvēla ir viņas mīlestība.

— Mans neprātīgais bērns! — iesaucās radža.
— Tevi gaida tik liela laime, uz kādu tu pat neuzdrīkstētos cerēt. Pats maharadža vēlas tevi saderināt ar savu dēlu.

— Mans labais tēvs, — asaras slaucīdama, atbildēja Lotoss, — es mīlu tikai Mēnesi un ne ar vienu citu laimīga nebūšu.

— Mana vienīgā, daiļā, tu neaizmirsti, ka esi radžas meita. Tāpēc tev jāsaprot, ko manai valstij nozīmēs radniecība ar maharadžu, — teica tēvs, un viņa vārds meitai bija likums.

Lai Lotoss vairs nekad neredzētu Mēnesi, tēvs lika viņai valkāt cepuri ar platām malām un nokārtu galvu staigāt zem izplesta saulesarga.

Pienāca kāzu diena. Visi apbrīvoja līgavas skaistumu, tikai viņa pati jutās kā ēna starp dzīvajiem. Kā ēna viņa vakarā izslīdēja no pils un pa ierasto

dārza celiņu devās uz Gangas malu, lai atvadītos no upes, no lakstīgalām, no savas lielās, vienīgās mīlestības.

Tuvojoties Gangai, viņa atkal sajuta kokus un puķes nodrebam satrauktās gaidās, tāpat kā tonakt, kad Mēness viņai bija atklājis mīlas burvīgumu. Viņa neuzdrošinājās pārkāpt tēva aizliegumu un paskatīties uz augšu, bet ar katru miesas šūnu, ar katru elpas vilcienu jufa, ka tuvumā ir viņš, apburtais jauneklis, un tas gaida viņu, sauc un aicina.

Lotoss steidzās, skrēja un, nokļuvusi Gangas malā, iekliedzās aiz prieka un pārsteiguma. Tur, pašā upes vidū, rāmajā ūdenī atdusējās Mēness, lielais, iesarkanais Indijas Mēness, un viņš bija uzcēlis zelta tiltu gandrīz līdz pašam krastam.

— Cel, ilgotais, pār Gangu zelta tiltu! — iedziedājās lakstīgala, un, nedomādama vairs ne par jauno vīru, ne par tēva valstību, Lotoss pastiepa rokas pretim savam ilgotajam un steidzās pie tā. Viņa nemanīja, ka tilts ielūst zem viņas soļiem, kājas samirkst

un grimst arvien dziļāk ūdenī, kas drīz vien sniedzās pāri krūtīm, un bija jāmetas peldus.

— Es nāku, es steidzos, es tūlīt būšu pie tevis, — bija princeses Lotoss pēdējie vārdi, kad upes vidū viņu sagrāba virpulis un ierāva dzelmē.

Radža, maharadžas dēls un kāzu viesi veltīgi izmeklējās pazudušo līgavu. Viņa palika kā ūdenī iekritusi.

Kopš tā laika Gangā sāka augt puķe, kas atgādina princesi Lotosu, kad tā ar augšup pavērstu skatienu uzsmaidīja Mēnesim, bet tās lapa paceļas virs ūdens kā atvērts salessargs.

NAKTSVIJOLE

Jāņu vakarā līgotāji pulcējās baros, jo, liekot
daudzas balsis kopā, atbalsis atsaucas no lielākiem
tālumiem.

Tikai pats Jānis, kā katru gadu savas goda dienas
priekšvakarā, nebija labā omā un diezgan agri likās
gulēt. Bet, kā katru Jāņu nakti, viņu traucēja skaļie
līgotāji.

— Tikpat tie diedelnieki neliks miera gulēt, — norūca Jānis un cēlās augšā.

Viņš sagērbās un pa ganu ceļu, slapstīdamies no jautrajiem jāņubērniem, iemanījās Melnajā silā.

Tas bija dziļš, tumšs sils. Slaidas egles šalca skumjas dziesmas mūžībai, brūnas priedes kā pīlāri balstīja dabas svētnīcas zaļo juntu.

Jānis nevarēja izprast, kas viņu tik neatvairāmi vilka uz Melno silu. Daudz baigu teiku klīda par sila burvībām. Gan ļaudis kaunējās no savām bailēm un par tām nerunāja, bet naktīs tikai lieli drošminieki staigāja pa taisno ceļu cauri Melnajam silam.

Arī Jānis kādreiz bija baidījies no tumsas un izdaudzinātās sila burvības, bet, kopš bija pazudusi līgava Zane, kājas pret paša gribu bieži ievēda silā.

Sevišķi ap Jāņiem viņam nebija miera. Jānis nesaprata, kas tas bija — meža šalkas, putnu dziesmas vai brīnišķīgā ziedu smarža, kas viņu vilināja meža dziļumos. Laikam gan pēdējā, jo trīsdesmit gadus jau viņš neprātīgi mīlēja meža puķes.

Ap Jāņiem, kad ziedēja smaržīgās naktsvijoles, viņu pārņēma dīvains nemiers. Katru nakti viņš, bezmiega mocīts, klīda pa mežu un, atradis naktsvijoles, apgūlās viņu tuvumā, ļaudamies to mulsinošajam skurbumam.

Tikai plūkt viņš nevienu naktsvijoli nekad nebija noplūcis. Tik maigi, trausli likās to caurspīdīgie kātiņi, tik glezni baltie ziedi un tik salda smarža, ka Jānim likās apgrēcība ar savām sastrādātajām rokām pieskarties šim dabas brīnumam.

Jānis mīlēja puķes ar dievinošu mīlu laikam tāpēc, ka tās bija mīlējusi viņa Zane. Ikvienu ziedu viņš labprāt noglāstīja, jo ikviens atgādināja tos laikus, kad Zane rītos un vakaros sanesa viņa istabu pilnu ar smaržīgiem un krāšņiem ziediem.

Arī šonakt Jānis gāja tur, kur zināja augam naktsvijoles. Tas bija tālu, sila vidū.

Viņš atrada laukumiņu, no vietas apaugušu naktsvijolēm, kas kā sveces kvēpināja uz debesīm smaržu vīraku.

Jānis apgūlās ziedu pudura malā un atkal domāja par savu Zani.

Trīs gadu desmiti pagājuši, kopš viņa tam pazuda, bet vēl arvien viņš to nebija aizmirsis ne sapņos, ne nomodā.

— Zane, Zane, kā man visa dzīve skanēja, kad tu vēl man biji, — čukstēja Jānis, ar lūpām pieskardamies naktsvijolei.

Un atkal Jānis atcerējās tos laikus, — viņam bija tikai divdesmit četri gadi, kad viņu mājās atnāca dzīvot Vaidupes māte ar savu meitu Zani. Zane sākumā bija bikla un tramīga, tikai retu reizi viņš dabūja manīt tās brūnos matus vējā aizplīvojot. Vaidupes māte prata vārīt zāles dažādām kaitēm, bet, tā kā viņa pati jau bija diezgan veca, ziedus lasīja Zane. Viņa arvien izgāja pirms saules lēkta, lai ap brokastu laiku atgrieztos rasā nobridusies, pilnu klēpi smaržīgu zāļu un ziedu. Dažreiz viņa gāja arī pusdienas laikā, bet dažreiz pat naktī — kā nu kura zāle bija plūcama.

Kad Jānis bija ar Zani drusku sadraudzējies, viņš sāka to pavadīt gājienos pēc zālēm.

Neaizmirstami kļuva šie gājieni divatā. Zanei bija tik daudz ko stāstīt par augu un putnu noslēpumiem. Viņa prata visas putnu dziesmas, un, kad viņi bija paguruši runāt, viņa svilpoja kā vālodze un dziedāja kā purva strazds. Zane zināja, kādus sapņus naktīs uzbur katras puķes smarža. Vakaros viņa sanesa Jāņa istabā kādas puķes un no rītiem kaitināja viņu, stāstīdama sapņus, ko Jānis naktī redzējis.

Tuvojās Jāņu diena. Zane kļuva savādi domīga un bieži naktīs viena pati klīda pa Melno silu.

Kad Jānis jautāja, kas viņai noticis, tā nezināja pateikt.

Reizēm tikai Zane teica: «Kad es pēc pusnakts vai pusdienas laikā eju zāles plūkt, mani kāds sauc meža dziļumā. Un tad man ir baigi un reizē liksmi, jo es nezinu, kas mani sauc.»

Pienāca Jāņu nakts. Jānis un Zane sakūra meža malā ugunis un smiedamies apmētājās ziediem.

Piepeši Zane piecēlās un teica: — Jāni, es jūtu, ka dziļāk mežā ir uzplaukusi savāda puķe. Kad vējš atnes tās smaržu, es reibstu vairāk nekā no taviem skūpstiem. Es gribu šonakt tev atnest šo puķi. Gaidi mani, kamēr es pārnākšu.

— Es gaidīšu tevi, kamēr tu pārnāksi, — atbildēja Jānis un palika sargāt ugunsgrāvis.

Viņš gaidīja, ilgi gaidīja, bet nevarēja sagaidīt Zani pārnākam un gāja to meklēt. Viņš sauca Zanes vārdu, bet, kad aizgāja turp, no kurienes, kā likās, tā atsaucās, mežs bija kluss un Zanes smieklī atskanēja pavisam citā pusē.

— Zane, ko tu mani mocī! — sauca Jānis, bet Zane nedeīvās redzama.

Rītā Jānis pārnāca pavisam noguris un arī mazliet sadusmojies. Var jau jokoties, bet kāpēc tā ķircināties visu nakti — un vēl Jāņu nakti, kas ir tikai viena gadā.

Bet Zane nepārnāca arī dienā un nākamajā naktī. Jānis kopā ar citiem mājiniekiem izgāja viņu meklēt,

bet veltīgi pārmeklēja visu Melno silu. Visi atgriezās mājās, tikai Jānis palika mežā.

Meklējot un saucot viņš bija nonācis pašā sila vidū. Te viņš ieraudzīja savādu, nekad neredzētu puķi, kas izplatīja skurbinošu smaržu.

— Tā laikam ir tā pati, kuras smarža Zani reibināja vairāk nekā mani skūpsti un kura Zani ievīla bie-zoknīl — iesaucās Jānis un dusmās gribēja to noraut. Bet piepeši viņa kāja aizķērās aiz sakārņa un viņš nokrita zemē, sadurdams rokas un kājas līdz asinīm.

Jānis steidzās mežā uzmeklēt strautu, lai izmazgātu vainas, un pārdomāja, ka būtu taču muļķīgi dusmoties uz ziedu tāpēc, ka tas smaržo.

Pagāja viens gads, otrs, pagāja gadu desmiti, bet Zane neatgriezās. Jānis domāja par viņu kā par mīļu mirušo, bet atsākt izpostīto dzīvi no jauna vairs nespēja. Bija brīži, kad Jānim uzlētos nāves ilgas, bet viņš tās atvairīja.

«Dzīve bez Zanes ir rūgtāka par nāvi,» viņš domāja. «Bet kā lai es atņemu sev dzīvību, kas nepieder

man vienam? Un, dzīvs būdams, es vismaz sapņos vēl varu Zani redzēt, bet aiz nāves robežām pat šo sapņu man vairs nebūs.»

Brīnišķīgi smaržoja naktsvijoles. Jānim sāka likties, ka smarža kļūst miglaina un no vieglās miglas veidojas kāds pazīstams tēls. Arvien jaušamāks, arvien noteiktāks, līdz viņš pazina savu līgavu Zani. Zane nāca tuvāk, nometās ceļos un uzspieda viņa acīm vieglu, vēsu skūpstu.

— Zane, mana Zane! — laimē gaviļēja Jānis. — Beidzot es tevi atkal esmu atradis! Kur tu biji tik ilgi? Mani mati ir nosirmojuši, un es pats sev liekos vecāks par dievu.

— Draugs, mans uzticīgais draugs, — dvesa smaržaina elpa, — kāpēc tu toreiz, mani meklēdams, nenoplūci to naktsvijoli, pēc kuras sniegdamies paklupi! Tad tavi mati nebūtu nosirmojuši veltās ilgās pēc manis un man nebūtu uz mūžiem jāpaliek te kā puķei.

Jānis nesaprata, ko nozīmē šie dīvainie vārdi.

Zane stāstīja tālāk.

— Toreiz, tanī tālajā Jāņu naktī, mani aizvīla Mežagars. Jau agrāk viņš mani sauca un vilināja, bet man bija bail sekot šai balsij, un es nezināju, kas mani sauc. Tad viņš bija izdomājis viltību — uzplaucējis puķi, kuras smarža ir reibinošāka par taviem skūpstiem, jo viņš zināja, ka es mīlu puķes gandrīz tikpat stipri kā tevi. Toreiz, jau labu laiku pirms Jāņu dienas, es domāju, kā lai pārsteidzu tevi ar kādiem neredzētiem ziediem. Tad Mežagars bija sūtījis šo reibinošo smaržu un es aizskrēju meklēt noslēpumaino puķi.

Meža vidū, šinī pašā vietā, viņš mani satvēra un teica, ka jau sen esot man uzglūnējis. Viņš gribot, lai es kļūstot viņa sieva un paliekot uz visu mūžu mežā. Es teicu, ka tas nekad nenotiks, jo esmu tava līgava un mīlēšu tikai tevi. Visu nakti viņš man lūdzās, bet es pretojos, jo zināju, ka tu nāksi mani meklēt un tad viņa burvība izgaīs. Es gaidīju, cerēju, ticēju..

Kad tu otrā naktī viens pats mani meklēji un biji jau tuvumā, Mežagars pārvērtā mani naktsvijolē, lai paglābtu no favām acīm. Tev vajadzēja toreiz puķi noplūkt, tad es atkal būtu pārvērtusies Zanē. Mežagars redzēja, ka tu grasies to noplūkt, pārvērtās pats par sakārni un saķēra tevi aiz kājas. Tu krizdams ievainoji rokas un aizgāji pie strauta tās mazgāt. Trīsreiz deviņus gadus es gaidīju, ka tu noplūksi naktsvijoli, bet tev bija žēl trauklās puķes un glezno ziedu. Un trīsreiz deviņus gadus es liedzos kļūt Mežagara sieva. Viņš lūdzās un dusmojās, bet es gaidīju tikai tevi un smaržojot tvīku pēc taviem skūpstiem.

Pēc trīsreiz deviņiem gadiem cilvēks vairs neko nevar padarīt Mežagara burvībai, un tā man jāpaliek te uz mūžiem starp savām likteņa biedrēm — arī aizviltām līgavām. Tu redzi, cik viņu te daudz, un visas tās paliek uzticīgas saviem bijušajiem draugiem, jo Mežagars ir vecs un nejauks kā sakārnis. Mans draugs, mans uzticīgais draugs, kāpēc tu nenoplūci

mani pēc tās Jāņu nakts? — izdvesa smaržainā elpa,
un miglains tēls sāka irt.

— Zane, neaizej no manis! — iesaucās Jānis un
tvēra savu apburto līgavu. Bet viņš satvēra tikai
trauslu, baltu ziedu, kas kvēpināja smaržas pār viņa
seju.

Czintaņas ciema ogļrači nezināja, kas ir smaids un kas ir smieklis. Pirms rītausmas nokāpuši tumšajā raktuvē, viņi no tās iznāca tikai dziļā vakara krēslā. Noguruši un saīguši viņi apēda savu trūcīgo vakariņu tiesu un tādi paši melni nokvēpuši apgulās uz klonā pasviestā džutas paklāja, lai rītā pieceltos gurdi un neatpūtušies.

Un tomēr arī Czintaņas ciemā reiz atnāca prieks. Tas ieradās līdzi ar meitenīti, kura piedzima Jan Su-cina ģimenē un kurai — pār godu dzimtajam ciemam — deva vārdu Czi-Czina.

Czi-Czina bij savāda meitene, pavisam ne tāda kā pārējie ogļraču bērni, kas bija melnmataini un meln-acaini. Czi-Czinas acis bija zilas kā debess pār kalniem, bet viņas mati zaigoja kā vistīrākais zelts. Kad viņa smaidīja, tad likās, it kā saule būtu izlīdusi no mākoņa apakšas un izkļiedējusi bezcerības tumsu, kādā dzīvoja nabadzīgie ogļrači.

— Saules meita! Laimes bērns! Cerības sūtnel — tā ogļrači sauca Czi-Czinu, un, ja kādam uzbruka bēdas, tas devās uz Jan Su-cina būdiņu, lai tikai paskatītos uz Czi-Czinu, paklausītos dziesmiņu, ko tā dungoja maigā bērna balstiņā, un sagaidītu smaidu, kas dziedēja bēdu sagrauzto sirdi.

Kad Czi-Czina bija paaugusies, viņas dziesmu un deju prieks valdzināja ne vien Czintaņas, bet visu apkārtējo ciemu ogļračus un zemniekus. Vakaros, kad

meitene dejoja saulrieta deju, ogļrači izkāpa no raktuvēm, bet zemnieki pameta kapļus lauciņos un sānāca pie Czintaņas akas, lai priecātos par Czi-Czinas skaistumu. Un, kad viņa sāka dziedāt, tad nogurušie ļaudis atguva možumu, uztvēra dziesmas vārdus un atkārtoja tos, mājup iedami.

Ogļraktuvju uzraugs dusmojās, ka strādnieki izkāpj no raktuvēm, kamēr nav iestājusies melna nakts, un ziņoja savam kungam Van Go-faņam, ka gaišmatainā meitene Czi-Czina atrauj strādniekus no darba.

— Un iedomājies, mans ļoti cienījamais kungs, viņi sākuši nodoties izpriecām, viņi pat dzied dziesmas!

— Vergiem nav vajadzīgs prieks, un vergi nedrīkst dziedāt, — ļaunumā saviebtu seju pateica Van Go-faņs. — Un, lai viņi uz visiem laikiem aizmirstu smaidīt, tu atved gaišmataino meiteni uz manu pili.

— Jā gan, mans ļoti cienījamais kungs, vergiem ir vajadzīgs tikai darbs. Prieks, dejas un dziesmas pieder tev, mans ļoti cienījamais kungs, — iztapīgi čapstināja uzraugs.

Neko jaunu nenojauzdama, Czi-Czina pievakarē gāja uz strautu mazgāties. Tikko viņa bija noliekusies un piesmēlusi saujas ar ūdeni, kad viņu sagrāba rupjas rokas un vilka projām. Czi-Czina nepaguva pat iekliegties, jo tajā mirklī kāds aizsēja viņai muti.

— Tagad tu dejosi tikai ļoti cienījamajam kungam Van Go-faņam, — nosēca uzrauga balss.

«Ak vai!» domāja Czi-Czina. «Vai tiešām man uz visiem laikiem jāšķiras no tēva mājas, no dzimtā ciema, no maniem jaukajiem draugiem ogļračiem? Nē, nevar būt, ka viņi atstās mani negantā kunga varā. Bet — ak nelaimē! — viņi taču nezina ceļu uz kunga pili, jo neviens nav bijis tālāk par krustcelēm, kur ceļš sadalās septiņos zaros. Viņi pat nezinās, kāpēc es esmu pazudusi, un apraudās, it kā mani būtu aizrāvuši ļaunie gari.»

Krūmos satraukti iežadinājās žagata, Czi-Czinas draudzene, un meitene pamāja tai un parādīja ar roku uz ciema pusi. Gudrais putns saprata Czi-Czinas mājienu un aizlaidās,

Tuvojās krustceles, un meitene izmisusi domāja, kādas zīmes lai atstāj draugiem, kas nāks viņu atbrīvot. Vējš sapurināja viņas zeltainos matus un pārsvieda vienu sprogu pāri sejai.

«Pareizil Tādu matu šeit nav nevienai meitenei.»

Czi-Czina, spītējot sāpēm, rāva savus matus veselām šķipsnām un uzkarināja ceļmalā augošo krūmu zaros. Tagad viņa bija droša, ka Czintaņas ogļrači atradīs ceļu.

Czi-Czinas māte sēdēja pagalmā un tīrīja rīsa graudus, kad ap viņu sāka lidināties žagata un, uztraukti žadzinādama, kaut ko stāstīja. Māte saprata, ka noticis kas ļauns, un skrēja uz strautu, kur bija aizgājusi Czi-Czina. Meitiņas nekur nebija. Nu viņa steidzās uz raktuvēm, kur strādāja Jan Su-cins. Metās jau krēsla, un ogļrači kāpa augšā, lai nomazgātos un pulcētos pie akas noskatīties Czi-Czinas dejas. Uzzinājuši ļauno vēsti, ka meitene pazudusi, visi sastinga šausmās. Pēkšņi viņi izdzirda kādu balsi un izbrīnījušies redzēja, ka žagata sākusī runāt.

— Ļaunais kungs aizveda Czi-Czinu! To zinul
Nāciet, glābiet Czi-Czinu!

— Ļaunais kungs? — iekliedzās daudzas balsis.
— Ak tā, viņam nepietiek, ka mēs viņam no ausmas
līdz rietam atdodam savus spēkus, viņš grib mums
nolaupīt arī prieku! Ejam, vīri, savu Saules meitu,
savu Laimes bērnu, savu Cerību sūtni mēs viņam
neatstāsim! Tagad viņš drebēs no mūsu spēka!

Ļaužu pulki plūda pa ceļu kā varena, palaina upe,
uzņemdama arvien jaunus ūdeņus — zemniekus, kas
savos lauciņos beidza darbus un ar kapjiem rokās
devās uz Czintaņas ciemu. Visiem pa priekšu gāja
Jan Su-cins, nesdams ogļraču lukturi.

Klāt krustceles. Septiņi ceļi veda uz dažādām pu-
sēm, bet, ja citi grima tumsā, tad viens bija gaišs,
it kā to apspīdētu neredzama saule.

— Skatieties, skatieties, tie ir Czi-Czinas mati! —
kāds iesaucās. — Viņa mums atstājusi ceļa zīmes!

Kad ļaužu straume nonāca pie pils, tās vārti bija
jau aizslēgti.

— Atdariet! Atdariet! — sauca ogļrači, un zemnieki sīta ar kapļiem pa dzelzs vārtiem.

Van Go-faņš atslēdza vārtus un gribēja ar vienu uzklodzienu iedzīt ļaudīm bailes. Bet vai var ar klodzienu iebiedēt palainu upi, kas izgājusi no krastiem? Nevar.

— Atdod mūsu prieku! Atdod mūsu Czi-Czinu! — kļiedza pūlis un sagrāba Jauno kungu Van Go-faņu kā spīlēs. Tas sāka trīcēt un lūgties:

— Tikai nenogaliniet mani! Tikai dzīvību atstājiet!

— Tavas dzīvības mums nevajag. Un tagad tavā pilī dzīvos mūsu bērni, bet tu pats nokāpsi rak-tuvēs un strādāsi no tumsas līdz tumsai, un tavs uzraugs tagad ar pletni stāvēs tev klāt.

Meitenei Czi-Czinai izrauto matu vietā uzauga melni, bet krūmi, kur viņa bija uzkarinājusi savas zeltainās sprogas, katru pavasari uzzied dzelteniem ziediem, un ļaudis, garām iedami, uzsauc:

— Czi-Czin!

MEŽAROZE UN RĪTAVEJS

Dārza malā pie žoga uziedēja Mežaroze. Sārta un pietvīkusi, ar rīta rasas pērlēm uz maigajām ziedlapiņām viņa izskatījās tik skaista kā jaunava, kas tikko raudājusi aiz laimes.

Tā kā pirmie no rīta, arvien pamostas putni, tad arī rozi tie ieraudzīja pirmie.

— Cil-lī! Cik viņa skaista! — iesaucās Zīlīte.

— Čir-čir! Ir — ir skaista! — piebalsoja Zvirbulis.
— Čuču, iček, ičiīciček! — sēdēdams apses zarā, ieburbulējās Dārzaķauķis, un tas nozīmēja, ka roze viņam ļoti patīk.

— Klikliklik! — noklabināja Krūmuķauķis un aizlaidās uz upmalu pastāstīt jauno ziņu Lakstīgalai, jo viņš zināja, ka tā kaislīgi mīl rozes.

Un Lakstīgala sacerēja jaunu dziesmu par mīlestību, kas nekad nevienam neapnīk, jo tā ikreiz, cik mīlam, ir jauna un skaista kā tikko uzplaucis Mežarozes zieds.

Lakstīgalas dziesma uzmodināja draiskuli Rītavēju, kas, vakarā piekūsis būdams, bija palicis nakšņot līgana bērza zaru šūpotnēs.

— Vai tiešām tā Mežaroze ir tik skaista? — sukādams savus cirtainos, kastaņbrūnos matus, viņš netīcīgi iejautājās.

— Viņa ir tik skaista kā rīta blāzma un maiga kā pirmais saules stars, bet viņas elpa ir reibinošāka par pavasari, — Lakstīgala aizrautīgi dziedāja.

— Tātad viņa ir skaistāka par levu, kas zied upes līcī? — Rītavējš turpināja taujāt.

— Viņa ir skaistāka par levu, par Kļavu, par Ābeli un Liepu, — Lakstīgala dziedāja slavas dziesmu Mežarozes skaistumam un iekveldināja Rītavēja krūtīs tādu mīlas liesmu, ka viņš aizmirsa levai doto solījumu atgriezties šorīt pie viņas, kuru vakar bija pajājis un skūpstījis un kurai zvērējis mūžīgu uzticību.

Viņš apsēja zaļu kaklautu, kas ļoti piestāvēja viņa melnīgsnējai sejai, nopurināja no garajiem svārkjiem bērzu bārbaliņas un, pasviedis Lakstīgalai gaisa skūpstu, aizsteidzās uz dārzu, kura malā aiz žoga bija uzziedējusi Mežaroze.

— O, daiļākā no daiļām, esi sveicināta! — zemu noliekdamies un rokas pie krūtīm piespiezdams, Rītavējš uzrunāja Mežarozī.

Ai, Mežaroze...

Kautrīgi pietvīkdama, viņa aizgriezta galviņu uz sētas pusi un izdvesa:

— Es lūdzu, neglaimojiet man. Es esmu vienkāršākā

starp savām māsām, kas aug tur, dārzā, un bauda dārznieka cieņu un mīlestību.

— Vienkāršība uzliek kroni tavam skaistumam, bet pazemība atklāj favu dziļo un tīro dvēseli, — jūsmoja Rītavējš.

Izbrīnā Mežaroze pacēla galviņu uz augšu un ielūkojās Rītavēja zeltainajās acīs.

— Ak, jūs esat pirmais, kas ieraudzījāt arī manu dvēseli. Parasti visi apdzied tikai manu skaistumu, bet skaistums taču nav mūžīgs.

— Mūžīga ir tikai mīlestība, un es tevi mīlu, mīlu, mīlu, — apskaudams Mežarozi, Rītavējš čukstēja viņai ausī vārdu, ko izgudrojis burvis, lai apmātu visus, kas ir dzīvi.

Vai Mežaroze varēja pretoties šim magiskajam vārdam? Ak vai! Filozofi un austrumu gudrie ir pazaudējuši skaidro saprātu, tvīkdami pēc šī mazā vārdiņa, karali ir atteikušies no troņa un sekojuši vienam vienīgam vārdam — mīla. Kā tad Mežaroze lai būtu atvairījusi burvību, ko dvesa Rītavēja lūpas,

mīlu, kas dzirkstīja viņa acīs un kā dzīvinoša straume plūda no viņa pirkstiem, kad tie glaudīja Mežarozes stāvu.

Un Rītavējš skūpstīja Mežarozi un paijāja visu dienu, tāpat kā vakar upmalā bija skūpstījis un paijājis balti uzziedējušo levu, ko viņš vairs neatcerējās.

Kad pienāca vakars, Rītavējš gurdī aizvēra acis.

— Ar labu nakti, mana mīļā, — viņš čukstēja. — Paliec sveika līdz rītam! Gaidi mani! — un, gaisa skūpstus sūtīdams, viņš aizskrēja dusēt līgano bērzu zaru šūpotnēs.

Arī Mežaroze aizmīga laimīgā snaudā un sapņoja par savu maigo mīļāko — skaistuli Rītavēju. Rītausmā pamodusies, viņa sāka to gaidīt, bet iestājās rāma un tveicīga bezvēja diena.

— Viņš dus, mans mīļais zēns. Viņš ir noguris no mīlas, — Mežaroze sev teica un atvēra ziedu pēc zieda, lai izskatītos krāšņāka, kad atnāks viņš — Rītavējš.

Dārza stūrī Zīlīte klusi sarunājās ar Krūmuķauķi.

— Neteiksim Mežarozei, ka Rītavējš jau pirms ausmas aizskrēja uz pļavu pie zilās Neaizmirstulītes.

— Neteiksim gan.

Bet Mežaroze gaidīja savu Rītavēju ar katru dienu kaislīgāk. Ziedi tā ir raistījās vaļā veseliem ķekariem, un cilvēki, kam gadījās iet gar dārza malu, apstājās un iesaucās:

— Nē, cik skaista var būt arī tāda mežaroze!

Pienāca vasara, bet Rītavējš vēl nebija atgriezies.

— Zīni, to mūsu māšeli aiz žoga vajadzētu apprecināt, — dārza iekšpusē Tējasroze teica Ofēlijai.

— Vajadzētu gan, — tā atbildēja. — Es aizsūtīšu pie viņas balto Taurenī. Manuprāt, tas viņai būtu piemērots.

Bet, kad Taurenis ieradās pie Mežarozes ar bildinājumu, tā sašutusi viņu noraidīja:

— Ko jūs iedrošināties, mans kungs! Es jūs nemīlu un nekad nemīlēšu.

— Bet es varētu jūs mīlēt, — Taurenis prātīgi paskaidroja. — Un, man šķiet, es esmu diezgan glīts no vaiga, lai varētu jums ar laiku iepatikt, — viņš vēl piebilda.

— Nemūžam, — Mežaroze iesaucās. — Un, ja nu jūs te sākat lielīties ar savu glītumu, tad es gan laikam nezināšu, kāds jūs izskatījāties, kad kā zaļš tārps ložņājāt pa kāpostgalvām un izgrauzāt tās gluži robainas. Fui! — un Mežaroze iecirta viņam plīķi.

Atraidītais precinieks aizlidoja streipuļodams un vairs neatgriezās.

Iestājās tveicīgas vasaras dienas. Zeme izžuva un sacietēja. Dārza puķes katru dienu saņēma valgmi no lejkannas, ar ko dārznieks tās dzirdīja rītos un vakaros. Bet viņam neienāca prātā jel reizi padzirdīt arī Mežarozi, kas augs aiz sētas. Glābdama savu ziedu krāšņumu, Mežaroze tos atvēra tikai vakaros, lai tie uzsūktu valgumu, ko izelpo nakts. Dienās viņa ziedus un lapas turēja sakļautus un dusēja,

sapņodama par skaistuli Rītavēju, kas viņu mīlēja un tāpēc reiz atgriezīsies, un paijās, un skūpstīs...

Baiga brāzma iztraucēja Mežarozi no jaukā sapņa. Gatvē bērzi pieklāva sev zarus un izbailēs stenēja. Viņi laikam bija ieraudzījuši kaut ko briesmīgu, ko Mežaroze, mazāka būdama, vēl nevarēja saskatīt.

Ak, labāk viņa nebūtu atvērusi acis! Tas taču bija viņš, Rītavējš, kas nāca pāri koku galotnēm, lauzdams zarus un plēsdams lapas. Bet kāds viņš izskatījās — izspūris, bārdas rugājiem noaudzis, asām rievām ap kādreiz maigo muti. Zaļais kaklauts saplīsis skrandās, tas tagad plandījās viņam aiz pakauša. Viņš nolaidās zemē, gatves malā piegrāba pilnas sauļas smilšu un svieda dārza puķēm, kliegdam:

— Ek jūs, nepastāvīgās prieka meitas! Es jūs nicinu!

Rītavējš jau bija pavisam tuvu Mežarozei. Viņa uzsmaidīja tam un gribēja jokojoties paraustīt aiz matu sprogas, bet acīs iebira daži smilšu graudiņi.

Kamēr viņa tās izslaucīja, Rītavējš jau bija tālu projām.

— Kas tad tam noticis? Ko viņš trako? — atpuzies no izbīļa, Zīlīte vaicāja Zvirbulim.

— He-he! Hi-hi! — Zvirbulis paņirdza. — Mans lauka brālis bija noklausījies, ko Kaijas runājušas. Rītavējš iemīlējies ezera Ūdensrozē, bet tā lakstojas ar Dienvidvēju un šo noraidījusi. Hi-hi!

— Tu nestāsti to Mežarozei, — līdzjūtīgā Zīlīte nozvērīnāja Zvirbuli.

— Mans nabaga zēns, viņš laikam apmaldījies, mani meklēdams, un smagi pārdzīvo mūsu šķiršanās, — Mežaroze nopūtās un sakārtoja savu ziedu ķekarus. — Bet viņš nāks, es to droši zinu, jo mīlestība ir mūžīga, — tā viņš teica.

— Kā tev liekas, vai nebūtu pēdējais laiks apprecināt mūsu māšeli aiz žoga? — Tējasroze atkal griezās pie Ofēlijas.

— Jā, pēdējais laiks ir klāt, — tā piekrita. — Gaisā jau dvesmo rudens. Nu viņa droši vien vairs nebūs tik

lepna un pieņems arī prastāku precinieku. Es sūtīšu pie viņas Mēslu Bambuli.

Mēslu Bambulis pierāpoja pie Mežarozes un, uz pakalējām pacēlies, ar radziņiem māja tai familiāru sveicienu:

— Vesela, ciema meit! Runāsim īsi un āši. Es tevi ņemšu par sievu.

Bet Mežaroze izstiepa viņam pretim savu visasāko ērkšķi.

— Mēslu Bambuļa kungs, jūsu prastībai nav robežu! — viņa, dusmās smakdama, iesaucās. — Es esmu Rīfavēja saderēta līgava, bet jūs iedrošināties man tuvoties!

— Es zīnu, ka tev bija romāniņš ar šo vējagrābsli, bet es to laižu pār galvu. Lai tie zvirbuļi čivina, cik tīk.

— Un es arī zīnu, ka jūs cita neprotat kā rakņāties pa mēsliem. Dvēseles cēluma jums trūkst.

— Pareizi, pa mēsliem es rakņājos gan, — Bambulis priecīgs atsaucās. — Es varētu arī tavām saknītēm

piegādāt kādu vezmelīti. Cik ilgi tev tie cēlie ziedi
furēsies bez mēsliem! Nu, kas ir, sit sauļā!

Bet Mežaroze iedūra ar ērkšķi Bambuļa izstieptajā
priekšējā. Murminādams tikai viņam pašam un citām
vabolēm saprotamus lamu vārdus, zaļgani spīdīgais
Mēslu Bambulis lēnām aizčāpoja pāri ceļam.

Rudens, rudens. Abi Ņauķi un Lakstīgala jau sen
aizlaidušies uz siltām zemēm. Zīlītes un Zvirbuļi bieži
apsprīžas, kā labāk pārļaut ziemu. Tējasrozēm un
Ofēlijām dārznieks uzslīn dēļu jumtiņus un gatavo
lapu pārklāju.

— Ak dievs, šis ir mans pēdējais zieds, — kādā rītā
nopūtās Mežaroze. — Kaut taču Rītavējš atnāktu,
kamēr tas vēl nav noziedējis. Kaut gan viņš mīlēs
mani arī bez ziediem, jo viņš taču bija pirmais un vie-
nīgais, kas saskatīja manu dvēseli, manu dziļo un
tīro dvēseli, — cik skaisti viņš to pateica.

Zeme sasala, bet debess skopojās un nenoklāja
to ar sniega segu kā citos gados. Mežaroze ilgāk
nespēja cīnīties pret salu. Savus spēkus viņa bija

izšķiedusi, visu vasaru un pat rudenī raisīdama ziedu pēc zieda un tvīkdama ilgās pēc Rītavēja glāstiem. Liela vienaldzība pārņēma viņu no saknēm līdz pēdējam zara galiņam. Nekā viņai nebija vairs žēl, ne mīlestības, ne skaistuma, ne savas dvēseles cēluma, tāpēc viņa pat neievaidējās, kad Nāve pienāca pie viņas ar savu izkapti.

Ak, nežēlīgā, nejutīgā Nāve! Vai tu nevarēji iet pa citu ceļu un izvēlēties sev citus upurus? Lūk, sauss dadzis drebinās vējā, čaukstēdamas cita pret citu klanās pelēkas smilgas, — vai tu nevarēji tās pļaut vispirms? Tagad tu pati saraujies un nodrebi kā noziedz-niece, jo, drūmi šalkdams, pār koku galiem skrien Rīta-vējš. Vecs un sirms viņš izskatās — jeb varbūt tas ir sniegs, kas mirdz viņa matos un pinkainajā bārdā? Un nu viņš sāk runāt, un vai tu dzirdi, kāda nožēla skan viņa aizsmakušajā balsī?

— Maigā Mežaroze, — viņš gārdz, — tu vienīgā mani patiesi mīlēji. Atļauj man skūpstīt to zemi, kurā tu audz, atļauj to man, nelietim! Ja tu vari man

piedot, tad pamāj ar vismazākā zara galiņu. Un, ja tu man piedosi, es gulēšu pie tavām kājām līdz jaunam pavasarim un gaidīšu tevi uzplaukštam, mana mīļā, mana uzticīgā Mežaroze.

Bet Mežaroze vairs nevarēja Rītavējam piedot.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Reiz pasaulē dzīvoja kāds nelaimīgs cilvēks. Viņš bija pavisam vientuļš — ne māti, ne tēvu viņš pat neatcerējās, ne brāļu, ne māsu viņam nebija. Nekad neviens viņu nebija nosaucis par draugu, un arī pār viņa lūpām šis vārds nekad nebija pārsprucis. Par mīlestību viņš bija lasījis tikai grāmatās un zināja, ka tā glauda sirdi kā maiga vēsmaņa un dedzina kā

liesma, ka tā var cilvēku pacelt debesīs un nogrūst ellē. Bet vientuļais cilvēks bija pārliecināts, ka viņa sirds nekad nesajutīs ne vēsmaigas maigumu, ne liesmas svelmi, jo tā bija slima un pukstēja it kā klibodama. Viņš bija kuprītis un tik neglīts no sejas, ka pat pašam, spogulī paskatoties, pārskrēja drebuļi. Kas viņu tādu lai mīlētu, kad pasaulē bija tik daudz skaistu un žirgtu jaunekļu? Un vai viņš ar tādu sirdi varētu mīlēt kādu sievieti? Nē, šī sirds zināja tikai to, kas ir naidis un skaudība, no tās augšup kāpa tikai žultains rūgtums un izlauzās pār lūpām kā rupji lāsti. Ar savām šaurajām acelēm viņš nesaskatīja ne saullēkta maigo sārtumu, ne mēness zalgojošo mirdzumu, tās vienmēr raudzījās lejup un skatīja netīras peļķes un ceļa grumbuļus. Viņa plānais deguns nesaoda ziedu reibinošo smaržu, toties pa gabalu sajuta maitas un pelējuma smaku. Un tāpēc nav brīnums, ka ar laiku visa pasaule viņam likās riebīga, netīra un smirdoša, un šī atziņa tam sagādāja jaunu prieku, jo tādā pasaulē viņš pats sev vairs nelikās izņēmums.

Bet reiz — kā tas gadījās, kā ne — viņš ieraudzīja princesi Rozi, kas bija iznākusi parkā pastaigāties. Visi cilvēki apstājās un noņēma cepures, kad tā gāja garām, tikai viņš stāvēja samulsis un mirkšķināja acis, nespēdams aptvert, ka pasaulē var būt kaut kas tik skaists. Princeses sārtie vaigi, brūnās acis, sarkanās lūpas, viss zaļā zīdā tērptais slaidais augums likās tik pārpilni dzīvības un jaunības svaiguma, ka ikviens, kas viņu uzskatīja, šķita nometis no pleciem desmit gadu smagumu. Daudzi sirmgalvji nostaigāja garus un līkumotus ceļus, lai kaut reizi ieraudzītu princesi Rozi un atgrieztos mājās daudz jaunāki, nekā izgājuši. Roze visiem laipni uzsmaidīja un atbildēja uz sveicieniem. Tikai viens cilvēks viņu nesveicināja un pat cepuri nenonēma: sīks, neglīts kuprītis stāvēja celiņa malā un saviebies blenza princeses triumfa gājienā. Rozei tas likās tik neparasti un dīvaini, ka viņa apstājās un dziļi ielūkojās īgnajās acīs. Tik pamests, tik nožēlojams izskatījās šis drūmais vīrs, ka Rozei kļuva viņa bezgala žēl, un viņa dāvināja tam savu siltāko smaidu.

Viens acumirkļis, bet kā tas pārvērtā visu kuprīšā dzīvi! Tagad viņa acis lūkojās augšup un pirmo reizi viņš ievēroja, cik krāšņi zied balti un violeti ceriņu krūmi, kādiem sārziem ziediem saplaukusi vilkābele un cik skaists ir katrs zaļais koks, kad tā lapotnē rotaļājas saules zaķīši. Viegļas vēsminas šaudījās ap viņa vaigiem, un no kurienes tikai tās atnesa brīnišķīgas smaržas? Ak, tepat celiņa malā auga vijolītes, un kur gan šie sīkie ziediņi guva tik daudz spēka, lai sagādātu prieku visiem, kas gāja garām? Prieks virmoja no saules zaķīšiem, kas rotaļājās koku galotnēs, no vēja čabināšanās liepu lapās, no putnu dziesmām.

Kuprītis stāvēja samulsis un nevarēja izskaidrot, kas tā pārvērtis viņa acis un ausis, ka viņš sācis sajūst pasaules skaistumu.

— Kam lai to prasu? — viņš jautāja sev.

— Prasi man! — atbildēja viņa sirds.

— Tu, nelaimīgā, kas vienmēr esi bijusi drūma kā nakts, kādu atbildi tu zini, — tā kuprītis norāja sirdi.

— Es — laimīgā, es — priecīgā, jo nu es zinu, kas

puķēm liek ziedēt, kas putniem liek dziedāt, es zinu, kas atdarīja tavas acis un ausis! — gaviļēja sirds.

— Jā, kas tad? Saki man — kas?

— Tā ir mīlestība. Tā ir viņa — maigā un niknā, klusā un brāzmainā, siltā un liesmainā. Tu taču mīli! Tu mīli princesi Rozi!

— Princesi Rozi? — Kuprītis izbijās. — Vai es lai uzdrīkstētos mīlēt princesi Rozi?

— Kas tev var aizliegt mīlēt princesi Rozi? — sirds strīdējās pretim. — Atnāc ik rītus šeit un tāpat kā citi pamāj sveicienu, kad viņa iet garām.

Kuprītis paklausīja savai sirdij un dienu no dienas gaidīja Rozi, godbijīgā sveicienā noliekdams galvu, kad viņa tam tuvojās. Un katru reizi, kad princese pagāja garām, likās, it kā maiga vēsma noglaudītu viņa vaigus.

Tas bija brīnišķīgākais laiks viņa mūžā. Diez kur bija radies tāds spēks viņa rokām augu dienu līdz vēlam vakaram skaldīt akmeņus? Kur bija radusies balss dziedāt dziesmas līdzī cīrulim un līdzī lakstīgalai? Kuprītis

nezināja, par ko dzied cīrulis un par ko dzied lakstīgala, bet viņš dziedāja par Rozi, par viņas skaistumu.

Nelaimīgais Kuprītis, viņš vēl nezināja, ka vienā mirklī var sacelties vētra ne tikai dabā, bet arī cilvēka dvēselē. Tā sākās pēkšņi, kad viņš, no rīta iedams uz parku, lai redzētu Rozi un saņemtu veldzi un spēku visai grūtajai darba dienai, ieraudzīja, ka visa pilsēta greznota ar lampioniem un ziedu vītnēm, bet ielās mudžēja svētku drānās tērpušies ļaužu bari. Ļaudis nesa līdzī gan ģitāras, gan stabules un tamburīnus, tikai kāda maza meitenīte turēja rokās zvaniņu. Tā bija nabadzīgā kazu gane Maija, un, tā kā viņa nevarēja nekur sadabūt ģitāru vai stabuli, tad bija noņēmusi zvaniņu kazai no kakla, jo arī viņai gribējās kaut kā izteikt savu prieku šajā dienā.

Kad Kuprītis kādam pretimnācējam apjautājās, kam gan par godu pilsēta tā uzposta un kāpēc tik daudz ļaužu ielās, tas izbrīnījies atteica:

— Labais cilvēk, kur tu dzīvo, ja nezini, ka šodien taču princeses kāzu diena!

— Princeses? Kādas princeses? — apmulsušais Kuprītis nomurmināja.

— Cilvēk, cilvēk, vai gan tu nezini, ka mums ir tikai viena princese? Princese Roze!

Ja svešais pretimnācējs būtu Kuprītim iesitis ar akmeni pa galvu, viņš nebūtu tā satriecis nabaga mīlētāju kā ar nežēlīgo vēsti par princeses Rozes kāzām. Viņš sabruka uz aukstajiem ielas akmeņiem, bet acumirkļī atkal pietrūkās augšā, jo viņam likās, ka iekritis liesmojošā ugunskurā. Un, it kā šo liesmu apņēmts, viņš skrēja pa ielām uz parka pusi, kur ik rītus bija paradis sagaidīt Rozi.

— Mana Roze! Mana Roze! — viņš sauca un juta, ka liesmas jau dedzina viņa sirdi un tās nespēj apdzēst asaras, kas aumalām plūda pār vaigiem.

Tad pēkšņi sāka strinkšķēt ģitāras, svilpot stabules, augstu gaisos uzšalca dziesmas un gaviles. Ļaudis apsveica princesi Rozi un svešzemes princi, jo tur viņi nāca — jauni un skaisti — un dalīja smaidus līksmes pārņemtajiem apsveicēju bariem. Savas laimes pār-

ņemtī — viņi nenobijās, kad cauri ļaužu drūzmai izlauzās kuprains vīrs un, nokritis Rozes priekšā ceļos, sāka lūgties un vaimanāt:

— Roze, Roze, tu taču esi mana Roze! Dzen projām to svešo jaunekli un nāc man līdzi!

— Attopies, apmātais cilvēk! — uzsauca apkārtējie vīri. — Kā tev, tādām skrandainam ķēmam, nav kauna rādīties acīs princesei Rozei?

— Ej bildini pirts slotu!

— Vai pērnājo smilgu!

Tā cietsirdīgie vīri izzoboja Kuprīti, bet sievas rādīja uz viņu ar pirkstiem un smējās.

Ne brīdinājumi, ne ņirgas neveda Kuprīti pie prāta. Viņa sirds dega mīlā uz princesi Rozi, un liesmas pārvērta plēnēs pēdējo saprāta dzirksti. Izrāvis aiz jostas aizbāzto dunci, viņš pāršķēla princeses sirdi.

Līksmot sanākušie ļaudis sērās nolieca galvas. Kad viņi atkal pavēra acu plakstus, pūli pāršalca izbrīna sauciens. No asinīm slacītās zemes bija izaugusi cēla puķe ar ugunīgi zaigojošu, smaržīgu ziedu.

— Tā ir Roze! Tā ir mūsu Roze! — ļaudis čukstēja. — Pat pēc nāves viņa grib mums dāvāt prieku.

Pēc tās zemes likumiem slepkavas, kas aiz greizsirdības bija nogalinājuši savu iemīļoto, izdzina no sabiedrības un viņiem vajadzēja mitināties klinšainajos kalnos. Akmeņiem un lāstiem apmētāts, tur aizgāja arī Kuprītis. Neviens viņu pēc tam netika redzējis, tikai nākamajā pavasarī mazā ganīte Maija, meklējuma noklīdušo kazu, kalna pakājē atrada uz pusēm pār-lauztu sirdi. Viņa atcerējās nelaimīgo Kuprīti, kuru iedzina postā neprātīgā mīlestība, un, noliekusies pār salauzto sirdi, meitene apraudājās, jo arī viņa bija vientuļa, neviena nemīlēta. Un dīvaini — Maijas asaras atveldzēja cieto klinti, un tajā izauga divas puķes. Vienas ziedi bija sārti un virknējās ap kātiem kā mazas salauztas sirsniņas. Otra uzziedēja baltiem zvaniņiem, un tie turējās pie ziedkātiņiem kā dzidras asaru lāses.

Vēlāk cilvēki šīs puķes pārstādīja dārzā un nosauca sārtu par lauztu sirdi, bet balto par maijpuļkste-nīti.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

No sagūstītajiem traķiešiem romiešu karavadonis Barbagalo izvēlējās sev spēcīgākos jaunekļus Teresu un Sevtu, likdams pārējos nogalināt. Šos divus skaistus viņš atveda uz Romu un nōdeva gladiatoru skolā.

Skumjas pēc dzimtenes, sāpes par zaudēto brīvību, pazemojums par vergu stāvokli nomāca jaunos traķiešus, un viņi lūdzās saviem dieviem tikai vienu —

lai ātrāk sūta pēc viņiem nāvi. Bet dievi nebija viņiem žēlīgi. Pagāja dienas, un jaunekļi rītos pamodās dzīvi un veseli, tvēra savus zobenus un mācījās aizstāvēties un uzbrukt.

— Varbūt dieviem ir citādi nolūki ar mums, — reiz Teress klusu sāka runāt ar Sevtu. — Varbūt viņi grib, lai mēs iemācāmies rīkoties ar zobeniem un atriebjam savas tautas negodu?

— Ja dievi neprata nosargāt mūsu tautu, kā lai mēs to iespētu? — rūgti nopūtās Sevts.

— Lūgsim sapņu dievieti, lai tā pareģo, kas mūs sagaida nākotnē, — ieteicās Teress, un Sevts viņam piekrita.

Kad, rītā pamostoties, Teress izstāstīja draugam savu sapni, tad Sevtam vairs nebija ko stāstīt, jo abi bija redzējuši pilnīgi vienādus sapņus.

Teress bija sapņojis, ka viņš kareivja tērpā iziet arēnā, bet viņam pretim ar zobenu rokā iznāk Sevts. Samulsuši viņi raugās viens otrā, bet pūlis rēc, lai gladiatori uzsāktu cīņu. Nevienam nav spēka pacelt

zobenu pret nelaimes biedru, bet tad pie Teresa plesteidzas skaista romiešu jaunava un saka: «Cērt tā, lai tu būtu uzvarētājs, tad tu iegūsi brīvību un manu mīlu!» Viņš atvēzē zobenu, bet tajā brīdī kāda balss, kas nāk no zemes, uzsauc: «Klausī, ko sirds tev liek!»

— Tu esi noskatījies manu sapni! — izbrīnījies iesaucās Sevts.

Pievakarē, kad draugi atgriezās no apmācības, viņi sastapa divas romiešu jaunavas. Tās bija Barbagalo meitas Oktāvija un Leokardija. Kad Oktāvijas skaistiens atdūrās pret Teresa acīm, viņam likās, it kā zibens izskrietu līdz papēžiem un pienaglotu viņu pie zemes. Kā sastindzis viņš palika stāvam un raudzījās skaistules sejā, nemanīdams, ka Sevts ar Leokardiju tāpat lūkojas viens otrā.

Mīlestība nav tikai akla, tā mēdz būt arī gudra un prot atrast ceļus, kā mīlētāji varētu satikties pat tad, ja viņus šķir tāds bezdibenis kā uzvarētāja un verga stāvoklis. Ilgu laiku Barbagalo nezināja, ka viņa

meitas slepeni satiekas ar gladiatoriem, līdz Oktāvija viņam vienatnē atzinās savā neprātīgajā mīlā pret Teresu, bet pēc laiciņa ar tādu pašu atzīšanos mīlā pret Sevtu atnāca Leokardija.

Barbagalo, pazīdams savu meitu stūrgalvīgo raksturu, neieslodzīja viņas pilī, neliedza īsas satikšanās ar iemīļotajiem. Viņš tām paziņoja, ka nākamajās gladiatoru cīņās Teresam un Sevtam būs jāiziet arēnā vienam pret otru un tas, kurš būs uzvarētājs, atgūs brīvību. Šis viltnieks cerēja, ka abi spēcīgie cīkstoņi cīnīsies uz dzīvību un nāvi, tā ka dzīvs nepaliks neviens, bet cīņas skats būs vēl neredzēts.

Barbagalo paredzējums sāka piepildīties. Oktāvija mudināja Teresu gūt uzvaru, jo tā viņam atdotu brīvību, bet to pašu Leokardija tiekoties atgādināja Sevtam. Abas māsas kļuva ienaīdnieces, jo katra cīnījās par savu laimi, bet vienas laime nozīmēja otras nelaimi. Arī draugu zobeni tagad šķindēja ar asu un nežēlīgu skaņu, it kā jau tīksminādamies par veldzēšanos siltās asinīs.

Pienāca gladiatoru cīņas diena. Amfiteātris bija piepildīts līdz pēdējai vietai, bet pirmajā rindā pie pašas arēnas sēdēja Barbagalo ar abām meitām — Oktāviju un Leokardiju.

Kad arēnā ienāca Teress un Sevts, gērbusies traķiešu kareivju tērpos, un, spožos zobenus pacēlušī, uzsauca: «Nāvei nolemtie sveicina tevil!» — pūlis rēca aiz sajūsmas.

Oktāvija ar skatienu drošināja Teresu, bet Leokardija pamāja Sevtram un, uz Teresu norādīdama, pagrieza plaukstu ar īkšķi uz leju.

Gladiatori ieņēma cīņas stāju un pacēla zobenus. Skatītāji saspringa, bet divu jaunavu — divu māsu sirdis uz brīdi apstājās pukstēt.

Bet tajā mirklī, kad Teresa paceltā roka grasījās ietriekt zobenu Sevta krūtīs, viņš izdzirda savas sirds balsi, kas teica:

— Traķietī Teres, ko tu atbildēsi savai mātei dzimtenei, ja būsi nogalinājis viņas dēlu?

To pašu jautājumu bija uzdevusi Sevta sirds, un viņi krita viens otram ap kaklu un saskūpstījās.

Pūlis sašuta un kļiedza:

— Viņiem jāmirst!

Oktāvija pietrūkās kājās un sauca:

— Teres, cīnies par mūsu laimi!

Ar tādiem pašiem vārdiem Leokardija mudināja Sevtu.

Tad Teress, zobenu pavicinādams, aplusināja skatītājus un, lepni pacēlis galvu, teica:

— Jūsu pārspēka dēļ mēs kļuvām gūstekņi, bet par neliešiem mūs pārvērst jums neizdosies. Jūs varat mūs nogalināt, bet ne uzvarēt!

To pateicis, viņš iedūra savu zobenu zemē, un to pašu darīja Sevts.

Nežēlīgais skatītāju pūlis jutās vīlies.

— Nāvi! Nāvi! Mēs prasām nāvi! — visi rēca un pagrieza īkšķus uz leju.

Barbagalo deva zīmi saviem kareivjiem nogalināt

sadumpojušos gladiatorus. Kad Teresa un Sevta līķi bija nonesti no arēnas, notika brīnums: zemē iedurtie zobeni sāka zaļot, tiem parādījās pumpuri un uzplauka ziedi.

Šīs puķes nosauca par gladiolām.

Dzīvē bija gluži kā pasakā: vienam tēvam trīs dēli. Tā kā puikas vēl bija mazi un tēvam darbā palīdzēt nevarēja, tad dažreiz viņiem klājās diezgan grūti. Tēvs uz ilgāku laiku aizgāja mežā malku cirst, atstādams dēliem izvārītu zirņu bļodiņu. Tos nu viņi ēda, ūdenī mērcēdami un gaidīdami tēva atgriešanos.

Reiz tēvs nepārnāca norunātajā dienā, bet bļodiņas dibenā bija palikuši tikai seši zirņi. Vidējais brālis teica, ka tos vajagot taisnīgi sadalīt — katram pa divi. Vecākais brālis, kuram tēva prombūtnes laikā bija noteikšana pār mazākajiem, turpretim apgalvoja, ka taisnīgi būšot tā: viņš pats dabūšot trīs zirņus, vidējais brālis divus, bet mazais brālītis vienu. Tā viņš arī sadalīja un vēl pieteica, ka žēloties tēvam neviens nedrīkstot.

Nebija viņi vēl paguvuši iebāzt zirņus mutē, kad pie durvīm kāds klauvēja. Ienāca vecītis baltā puskažociņā, pastalām kājās. Padevis labu dienu, viņš nevarīgi apsēdās uz soliņa, nolika zemē kūjiņu un uzrunāja vecāko puiku:

— Dēls, es esmu ļoti izsalcis un nespēju tālāk paiet. Atdod man savu pusdienu tiesu un tu piedzīvoši, ka dots devējam atdodas.

Vecākais brālis sāka smieties.

— Atradies gan pasaku vīriņš! Domā, es noticēšu, ka mūsu laikos vairs notiek brīnumi? Staigā vien tālāk, kur deguns rāda.

Bet vecītis negāja projām. Viņš uzrunāja vidējo brāli:

— Varbūt tev būs mīkstāka sirds nekā tavam brālim un tu dalīsies ar mani savā pusdienu tiesā?

Vidējais brālis pavēra saujiņu, aplūkoja savus divus zirnīšus un nopūtās. Žēl bija atdot, bet viņš vēl drusku ticēja pasakām. Iedos arī vienu, varbūt vēlāk dabūs pretim veselu podu zelta. Vecītis patencināja, apēda zirnīti, gribēja jau celties un iet, bet viena kāja neklausīja. Tad pie viņa pieskrēja mazais brālītis un iespieda rokā savu vienīgo zirnīti, teikdams:

— Ēd, vectētiņ, uz otru kāju, man pašam vēl nemaz negribas!

Vecītis paskatījās puikam acīs, pasmaidīja un teica:

— Gribēties jau nu gribas vairāk nekā vecākajiem brāļiem, bet es redzu, ka tev sirds valda pār vēderu.

Viņš pacēla savu kūjiņu un itin mundrs taisījās iet.

— Apsildījies un paēdis nu esmu, — vecītis vēl ierunājās, — un, lai jūs mani nepieminētu ar ļaunu vārdu, es jums kaut kā atlīdzināšu.

Viņš pagrāba ar roku vienā kabatā un piebēra vecākajam dēlam bļodiņu pilnu ar zirņiem, pagrāba otrā kabatā un iebēra vidējam dēlam atplestajās saujās. Bet jaunākajam dēlam iedeva vienu pašu zirnīti, ko izņēma no azotes.

— Tad nu darieties tā, — viņš noteica, — šos zirņus pavasarī iesējiet, labi kopiet, un tie izaugs pēc katra nopelniem.

Kad sirmgalvis bija aizgājis, vecākais dēls izsmēja mazākos brāļus:

— Re, kādi jūs bijāt muļķi, atdodami savu ēdamo. Es neko nedevu un saņēmu visvairāk. Bet mūsu pastarīņš, kas atdeva pēdējo, dabūja tikai vienu pašu zirnīti.

Pavasarī brāļi iesēja savus zirņus zemē.

Vecākajam brālim izauga lekni stublāji un noziedēja tukšiem vējaziediem, neviena pākstīte neaizmetās.

Vidējam brālim sazēla raibu raibais vanagzirņu lauks, un viņš tos izbaroja kazai, lai ļaudis, garām iedami, viņu neizsmietu.

Bet jaunākais brālis savu vienīgo zirnīti iestādīja mājas priekšā zem loga. Tur tas auga, vīdamies gar sienu, un uzziedēja gaišziliem, smaržīgiem ziediem. So puķu zirnīti apbrīnot brauca ļaudis no lieliem tālumiem. Pats karalis solīja par to veselu podu zelta, bet jaunākais brālis par zeltu savu 'zirni neatdeva. Viņš savāca tā sēklas, lai nākamajā pavasarī varētu tās dāvināt draugiem, un, tā sēdams un dalīdamies, dienās kļuva slavens dārznieks.

Faint, illegible text is visible on the right side of the page, appearing to be bleed-through from the reverse side of the paper. The text is arranged in several lines and is too light to be transcribed accurately.

TĪTENIS

Visas puķes auga uz augšu un sniedza plaukstas pretim saulei, lai saņemtu veltes, ko tā bagātīgi dalīja dzīvīvajai radībai. Vienīgi Tītenis ložņāja pa ēnu, nespēdams pacelties no zemes, jo viņam taču nebija stingras muguras.

— Kāpēc tu nerāpies uz augšu kā citas puķes? —
Tītenim jautāja mīkstmiesis Gliemezis.

— Ko es, cienītais, lai daru, kad man nav labu draugu, — Tītenis nokunkstēja.

— Draugus tu vari iegūt, vajag tikai prast, — Gliemezis viszinīgi piemiedza vienu aci.

— Draugus nevar nopirkt pat par naudu, bet arī tās man nav, — Tītenis nevarīgi noplātīja rokas.

— Ir kaut kas varenāks par naudu. Tie ir glaimi. Pasaki Sētas Mietam, ka viņš ir viskrāšņākais koks dārzā, un tu varēsi ap viņu vīties un rāpties uz augšu, — Gliemezis pamācīja.

Tītenis gan šaubījās, vai daudz pieredzējušais sirmgalvis Sētas Miets būtu tāds plānprātīgs, ka noticētu tik rupjiem meliem.

Vai nebūtu pareizāk mēģināt pieglaimoties kādai sievišķīgai būtnei? Tai pašai levai zvirbuli piečivina pilnas ausis par viņas skaistumu, un tā labprāt atļauj šiem delveriem ievīt ligzdas savu zaru padusēs. Ja neizdosies — nekas nav pazaudēts.

Viņš pierāpoja pie levas un saldā balstiņā izdvesa:
— leva, leva, cik tu esi skaista!

Klīrīgā leva izlikās viņu nedzirdam. Tītenis sāka vīties uz augšu un atkārtoja tos pašus vārdus.

leva uzmeta sev uz pleciem baltu plīvuru — laikam taču viņai patika Tīteņa glaimi.

— Tagad tu izskaties vēl skaistāka! — Tītenis jūsmoja.

— Pasaki man to pie auss! — leva iesmējās.

Un Tītenis vijās arvien augstāk un augstāk, līdz varēja iečukstēt levai ausī:

— Tu . . . tu skaistākā starp ievām!

Vairāk arī viņš neko neprata pateikt. Bet levai pietika šo nedaudzo vārdu, lai sāktu ticēt, ka Tītenis runā no sirds.

Kad levai vējš norāva no pleciem balto plīvuru, Tītenis aizmirsa pat šos nedaudzos vārdus. Nabaga leva! Viņa ar ilgošanos gaidīja, ka Tītenis viņu bīdinās, bet, kad pienāca rudens, viņa aiz skumjām nokalta un dārznieks viņu sazāgēja malkā.

Pavasārī Tītenis apskatījās, kam atkal varētu pieglaimoties. Varbūt Rozei? «Nē, tā ir pārāk iedomīga.»

sprieda Tītenis. «Skaista jau ir, bet tavu asu mēli: pateiksi tai vārdiņu, tūlīt kā ar dzeloni dabūsi pretim.»

Tītenis sadūšojās un tuvojās Sētas Mietam.

— Miet, klau, Miet, — viņš uzrunāja to. — Es domāju un nevaru izdomāt...

— A? Vai tu ar mani runā? — jautāja Miets.

— Ar tevi gan. Es tev gribēju teikt...

— A?

— Es pakāpšos tuvāk pie tavas auss, — Tītenis žigli sāka vīties uz augšu.

— Tagad tu dzirdi? — viņš noprasīja.

— Tagad dzirdu.

— Es domāju un nevaru izdomāt, kāpēc neviens nesaskata tavu krāšņumu un stiprumu. Vai sēta noturētos, ja nebūtu tevis? Tu taču esi visa dārza balsts. Manuprāt, tu esi ne tikai varens, bet arī skaists.

— Panācies vēl uz augšu, — glaimotais Miets aicināja, un Tītenim to tikai vajadzēja. Vienā naktī viņš uzrāpās līdz Sētas Mieta galvai un kļiedza tam ausīs tādus slavinājumus, ka vecītis pat apraudājās.

— Tu vienīgais mani saproti, — šļupstēja Miets.
— Tu esi mans labākais draugs. Visi pārējie ir akli.
Pat dzejnieki — vai ir kāds veltījis man izjustu dze-
joli? levas, Kļavas, Ozolus — tos viņi apdzied un
cildina, bet saki — vai tie ir par mani pārāki?

— Kur nu! — Tītenis lišķīgi iesaucās.

Un gadījās vēl tā, ka bērns, ieraudzījis ap Sētas
Mietu apvijušos Tīteni, iesaucās:

— Re, cik sētas mietam skaisti ziedi!

— Tu dzirdēji? No bērna mutes skanēja patie-
sība, — Tītenis svinīgi apliecināja.

— Paliec pie manis uz visu mūžu, — Sētas Miets
krekstēja. — Tu pastāsti visam dārzam manu lielo no-
zīmi, bet es tevi balstīšu, lai tev nebūtu jāpaliek ēnā.

Mūžs gan neiznāca ilgs. Ziema uzlika Mietam galvā
sniega cepuri, un no tās smaguma Miets apgāzās.

Tītenis neskuma par drauga bojā eju, bet sāka
prātot, kam nu atkal pieglaimoties.

Līdz pavasarim viņš bija izdomājis un — ticat vai
neticat — vijās un tinās ap visresnāko ozolu.

Puķes un koki, smilgas un krūmi gatavojās Saules pārnākšanas karnevālam, kas katru gadu ilga vairākus mēnešus. Kas tā bija par spriešanu, kas par noslēpmainu sačukstēšanos par tērpiem, par smaržām, par karnevāla karalienes vēlēšanām! Magone šūdināja sarkanus, kuplus čigānietes svārkus, leva grasījās aplikt baltu līgavas plīvuru, Kastanis bija nolēmis tēlot

daudzžuburainu svečturi, bet kautrīgā Pīpenīte kārtoja savas ziedlapiņas pa pāriem un nepāriem — viņa taču būs zīlniece, pie kuras dažkārt griežas pat cilvēki. Cik daudz izdomas, cik daudz krāsu tika izšķiests, lai valdītu prieks un nebēdnība. Pat lipīgais sētmalas Dadzis — arī tas piediedza savam zaļajam mundierim pelēkas pogas.

Lai jautrība nerimtos ne dienu, ne nakti, karnevāla dalībnieki salīga vairākus putnu orķestrus. Strazdi, dzeguzes, ļauķīši un vālodzes svilpoja, kūvoja un dziedāja pa dienu, lakstīgalas un vakarlēpji trillināja un dārdināja naktīs. Bites un kamēnes, mārītes un tauriņi uzjautrināja svētku viesus ar dejām un zumiņāšanu.

Tikai viens dārza iemītnieks — Sausziedis negatavojās svētkiem, neuzposās un nepiedalījās orķestra algošanā. Igns un sabozies viņš ņurdēja, ka spilgtās krāsas viņam duroties acīs, ka putni pat naktīs neļaujot gulēt.

— Man domāt, — viņš ierunājās balsī, kas čabēja

kā salmi, — man domāt, šādu pagānisku karnevālu rīkošana ir skaidra izšķērdība un vairāk nekas. Es aprēķināju, ja tās vērtības, ko jūs iztērējat greznībai, pārvērstu barības vienībās . . .

— Tad mēs varētu tev piegādāt veselu vezumu organisko mēslu, — ķircinādama viņu pārtrauca dzeļoņainā Mežroze.

— Jums nevajag zoboties par tik nopietnām lietām, — Sausziedis sašutis viņu sabāra. — Man domāt, jūs darītu prātīgāk, ja nomestu no pleciem šos raibos kankarus, aizdzītu putnus uz mežu un noklausītos manas lekcijas.

— Vai tā gan? Par ko tad tu mums stāstītu? — smējās Magone.

— Es jums varētu nolasīt zinātniski pamatotu lekciju par jautrības kaitīgo iespaidu uz veselību.

— Ha-ha-ha! Hi-hi-hi! — puķes sāka locīties smieklos. — Ja tu turpināsi tā jokoties, mums tiešām var nobirt visas ziedlapiņas.

— Labi. Ja jūsu garastāvoklis nav noskaņots zinātnisku atziņu uztveršanai, es pakavēšos pie kāda praktiska jautājuma.

— Nu, nu! — smieklus valdīdama, skubināja Saulgrieze.

— Es jums pastāstīšu, kā laikus sagatavoties ziemšanai.

— Nepiemini ziemu, kad tikko sākas vasara! — dusmīgi uzkliedza Dālija. — Māšas, turpinām mūsu svētkus! Putni, spēlējiet skaļāk, tā, lai šim grabētājam aizkrīt ausis!

Sausziedis bija spiests apklust un nodevās pārdomām, kā izdevīgāk un pareizāk nokārtot savu dzīvi. Būtu tā kā laiks precēties, bet ko lai izvēlas par dzīves biedri? Ne jau šo vieglprātīgo Magoni vai zobgalīgo Mežarozi. Par Rezēdu vai Matiolu nevar būt ne runas, tās jau smaržās vien iztērē visas barības vienības.

Tā apcerot dažādās iespējas, Sauszieža skatiens

pavērsās pret Ābeli, kas nopietna un domīga stāvēja dārza vidū.

— Hm, — viņš sāka apsvērt. — Man domāt, tā būtu īstā. Tā nesapņo tikai par skaistām kleitām un cepurēm, bet iekrāj kaut ko arī nebaltām dienām. Labos gados veselu vezumu ābolu var aizvest uz tirgu.

Un tā kādā jaukā dienā Sausziedis bildināja Ābeli. Puķes sastinga gaidās, kad aiz smiekliem plīsīs pum-puri, — tik pārliecinātas viņas bija, ka Ābele Sausziedi noraidīs. Bet cik pārsteigtas viņas tika, kad Ābele pēc īsas vilcināšanās deva jā vārdu. Viņas, protams, nezināja, ka Ābele Sauszieža bildinājumu pieņēma tikai par spīti savam iecerētajam Ķirsim, kurš bija sācis lakstoties ap Plūmi.

Kāzu rītā Ābele ietērpās līgavas rotā un sārtajā plīvurā pārsteidza Ķirsi ar savu skaistumu. Viņš noraudāja baltas asaras, ka tik vieglprātīgi atdevis savu laimi citam — un vēl kam? Nicinātajam Sausziedim!

Pirms laulību ceremonijas Sausziedis tuvojās Ābelei. Viņa gaidīja, ka tas uzlūkos viņu apbrīnā un teiks: «Cik skaista tu esi, mana mīļā!» Bet Sausziedis izvilka no kabatas papīru un pildspalvu un, pat labrītu nepateicis, noprasīja Ābelei:

— Lai turpmāk mūsu attiecības būtu skaidras, es gribētu ierakstīt laulības līgumā, cik ābolu tu apņemies sarāžot šoruden un turpmākajos desmit gados.

Ābele uz brīdi zaudēja valodu.

— Bet... bet apžēlojies, kā es to varu pateikt, — attapusies viņa stostījās. — Dažreiz uznāk salnas, dažreiz dūrēji noposta ziedus vai tārpi izgrauž ābolus.

— Ja būs līgumā viss skaidri ierakstīts, tad man nav nekādas daļas ne gar tavām salnām, ne dūrējiem un tārpiem. Ņem, kur gribi, bet, kas solīts, tas man jādabū.

— Nu, vai zini — Ābele pietvīka dusmās. — Tu tomēr esi un paliec tikai Sausziedis. Un es labāk nodzīvošu vecmeifās nekā precēšos ar tādu salmu vīru. Sveiks!

Viņa aizgriezās un pamanīja, ka Ķīrsim odziņās
iesities pirmais sārtums. Līdz ar citiem dārza iemītnie-
kiem viņš skaļi aplaudēja Ābelei, bet putnu koris
uzsāka dziesmu:

Mums pāri kūšā prieka kauss,
Tik Sausziedim tas allaž sauss.

Karnevāls turpinājās, it kā tāds Sausziedis dārzā
nemaz nebūtu bijis.

Ciema skaistulīte Dzeguze — dīvains vārds, vai ne? — uzsmaidīja visiem puisiem un arī mutes neliedza nevienam. Kad citas meitas un vecākas sievas viņu kaunināja, skaistulīte pasita viņām knipi zem deguna un atsmēja:

— Jums skauž, ka puisi ap mani vien tinas. Ko lai dara, ka esmu par jums visām pārāka.

Tā viņa trallināja un ķiķinājās līdz pašai Jāņu naktij, kad staltākais ciema puisis aizveda viņu līdzi uz mežu meklēt papardes ziedu. Vai viņi to atrada, neviens nezina, bet pēc šīs nakts Dzeguze kļuva rāmāka, puisus vairs neķircināja un tie arī sāka ap viņas māju mest līkumu.

Gribēts vai negribēts, ar prieku vai lāstiem sagaidīts, bērniņš tomēr nāk pasaulē, un tā arī Dzeguze pava-sarī uz kādu laiku pazuda no ciema. Visi gaidīja, ko viņa pārvedīs mājās — puisīti vai meitiņu, bet skais-tulīte atgriezās viena pati.

— Kur liki bērniņu? — noprastīja sievas.

— Atdevu Cielavai audzināt.

— Kāpēc pati neaudzini?

— Es jau neesmu tāda mulķe kā jūs, — Dzeguze pazoboja sievas. — Dienu un nakti jūs esat piesietas pie šūpuļa, ne jums vairs dziesmas, ne danči prātā. Es savu jaunību notrallināšu tā, lai vecumdienās ir ko pieminēt. Trallalā — kukū! — viņa trīsreiz apgriezās uz papēža un parādīja sievām garu degunu.

— Tagad tu trallināsi, bet vecumdienās kūkosi viena kā celms bez atvasēm.

— Ha-ha-ha! Bet jūs savu jaunību nokvernēsiet pie bērnu šūpuļiem un autiņiem.

— Toties ap mums čalos bērnu pulciņš, un vecumdienās kā putniņi čivinās mazbērni.

— Vecumdienās es uzmeklēšu savus bērnus un piespiedīšu, lai viņi man dod maizi. Likums paliek likums, — Dzeguze viszinīgi uzsvēra.

Tā viņa dzīvoja savu mūžiņu — katru gadu pa bērnam, bet, kas viņus audzina, to ne pati, ne citi nezināja.

Liktenis mēdz izjokot tos, kas domā, bezrūpībā dzīvodami, saglabāt jaunību. Tā arī Dzeguzei jau pustumžā nosirmoja mati, sejā ieaudās grumbu raksti, pleci saliecās kūkumā. Nu gan viņa atcerējās, ka laidusi pasaulē prāvu bērnu pulciņu un būtu pienācis laiks gaidīt no tiem atbalstu.

Dzeguze aizgāja pie Cielavas un izsūdzēja tai savas bēdas. Tā nu esot izgādījies, ka jaunības vieglprātībā

atdevusi šai savu bērnu, bet nu viņa gribētu to atpakaļ.

Cielava, gudra sieva būdama, noprasa Dzeguzei, kādu bērnu viņa esot te atstājusi — puisīti vai meitiņu. Bet kur nu vējagrābšle vairs atcerēsies, kam atdevusi puisīti, kam meitenīti. Minstījās, minstījās Dzeguze, līdz Cielava sāka smieties:

— Te nu bija trallalā, trallalā, kamēr ...

— Kukū! — Dzeguze apskaitusies parādīja Cielavai garu degunu. — Paturi manu pirmo grēka bērnu, vai man viņu mazums. lešu pie Zīlītes, gan tā nebūs tik atriebīga.

Zīlītei tiešām bija Dzeguzes ļoti žēl, bet vēl žēlāk bija dzeguzēna, ko auklējusi un lolojusi kā savu bērnu. Viņa lika pagaidīt, bet pati apskrēja visas mājas, kur zināja mitināmi Dzeguzes bērnus. Norunāja tā, ka dzeguzēni sapulcēsies birztalā un tad nu Dzeguze lai atnāk un noprasa, vai kāds ir ar mieru saukt viņu par māti.

Prasa Dzeguze vienam, tas atbild:

— Kukū!

Prasa otram, tas tāpat:

— Kukū!

Un tā visi:

— Kukū! Kukū! Kukū!

Noskaitās Dzeguze un sāka bērniem draudēt:

— Ja jūs ar labu negribat pildīt bērnu pienākumus pret māti, tad lai iet caur tiesu!

— Kāds bērniem pienākums pret māti, kas neatzina pienākumu pret bērniem? Kas zināja tikai «tralalā un kukū»! — viņai acīs smējās stalts dzeguzēns.

Dzeguzei saplaka drosme iet sūdzēties. Lēniem soļiem viņa aizvilkās uz mežu un jutās tik nevarīga, tik slima, ka atgūlās sūnās un gatavojās te sagaidīt savu galu.

Pēkšņi nobrīkšķēja sauss zariņš un Dzeguze pacēla galvu. Viņai tuvojās klība meitenīte. Ar labo roku atspiezdāmās uz spieķīša, viņa kreisajā nesa zaļu krūzi.

Meitenīte nometās ceļos un sniedza Dzeguzei krūzi, teikdama:

— Dzer, māmiņ, tās ir bērza sulas. Iedzer, tad tu atspirgsi.

Dzeguze bija tā pārsteigta, ka pati domāja, vai tikai nav pārklaustījusies.

— Kā tu mani sauci? Atkārto vēl reizi, — viņa lūdzās.

— Māmiņ. Tu taču esi mana māmiņa, — sirsnīgi skatīdamās dzeguzei acīs, atbildēja meitenīte.

— Cik skaists vārds — māmiņa! Saki vēl reizi, saki!

— Māmiņa!

— Bet kā tu zini, ka es esmu tava māmiņa? — Dzeguzi pēkšņi pārņēma šaubas.

— Es augu pie Čakstītes. Mana audžumāte bija ļaba, bet audžutēvs mani neieredzēja, saukāja par dzeguzēnu. Un reiz viņš pārnāca mājās piedzēries un izsvieda mani aiz durvīm. Kopš tā laika es kliboju. Es jau ilgi kļīstu apkārt un meklēju tevi, māmiņ, —

meitenīte pieglaudās Dzeguzei, tad pacēla viņas galvu un padzirdīja ar bērza sulām.

— Ak, kāda es esmu bijusi mulķe, — Dzeguze ievaidējās. — Es nezināju, kāda laime ir, ja tevi kāds nosauc visjaukākajā vārdā — māmiņa.

Lielas, dzidras asaras sāka ritēt no Dzeguzes acīm — pirmās asaras viņas mūžā. Un tur, kur tās nokrita, uzplauka balti ziedi, kurus tā arī sauc — dzegužasaras.

Topavasār viss pagasts posās kāzām. Un kā nu ne — staltākais un jautrākais puisis Jukums bija mainījis gredzenus ar skaistāko un krietnāko meitu Rozi.

Bet tolaik pa pasauli vēl klaiņoja velns, kas bija gatavs noplēst deviņus pārus pastalu, lai tikai izšķirtu divus laimīgus saderinātos.

Kādā vakarā Jukums sēdēja ezera malā un gaidīja savu līgavu Rozi pārbraucam ar laivu no viņējā krasta. Degdams nepacietībā, viņš bija aizgājis tā laikāk, apsēdies uz celma un aizsapņojies par savu lielo laimi. Te viņam klusiem soļiem pienāca kāds puisietis un, atlaidies zālītē, uzsāka sarunu. Tā un tā, tad Jukums nu ieiešot vīra kārtā. Jā, tas brīdis nu esot tuvu klāt, Jukums priecīgi piekrita. Vai tad nevajadzētu vienu vakaru sarīkot tādu kā atvadišanos no jaunības, bilda svešais. Nē, Jukumam tas nenāca ne prātā, un kādu brīdi saruna aprūka.

Nez kur Roze to vakar tik ilgi kavējās. Jukumam rokas sāka trīcēt, domājot vien, ka līgava būs aizmirsusi solījumu satikties. Svešajam laikam bija vērīga acs un līdzjūtīga sirds, jo viņš tūlīt steidza piedāvāt Jukumam labākās zāles un izvilka no kabatas pudeli.

— Vienu pašu malciņu, un prāts kļūs priecīgs, sirds mierīga, — viņš slavēja savas zāles, un Jukums ar pateicību pieņēma tādu laipnību.

Un tiešām — zāles iedarbojās ļoti ātri. Gribējās

smieties un draiskoties, nu, kas par to, ka Roze tā kavējas, vai sievietēm vakaros mazums mājas darbu!

Pēc brītiņa svešais ieteicās, ka šīs zāles esot jādzer atkārtoti, un Jukums ierāva krietnāku malku. Ak tu labas zālītes, nu jau gribējās dziedāt un dancot. Un tiešām, kad Roze savā laivā brauca pāri ezeram, viņa jau pa gabalu dzirdēja Jukumu dziedam:

— Tur es dzēru, tur man tika . . .

— Kas tev noticis? Vai tu neesi drīgenes ieēdis? — Roze nobažījies apjautājās, bet tā arī neuzzināja, kur Jukums ņēmis jautrības zāles, jo svešais bija nemanot pazudis.

Šo pašu puisieti Jukums sastapa pēc nedēļas, atgriezdamies no līgavas apciemojuma. Viņš bija tāds kā sakaunējies, tāds kā noraizējies, jo nākamā sievasmāte viņu sarāja par tā vakara bļautīšanos — pār ezeru jau tālu skan. Svešais atkal līdzjūtīgi apjautājās, par ko draugs tā noskumis, un Jukums uzticīgi izkratīja sirdi. Ak, ko tur bēdāties, vai neesot zināms, ka sievasmāte — vellamāte, lai iedzerot labās zāles un

metot visas nepatikšanas pār galvu. Jukums dzēra un, jo dzēra, jo kļuva jautrāks un prasīja vēl un vēl. Mājinieki viņu rītā atrada pie zirgu dzirdāmās siles aizmigušu un ilgi nevarēja uzmodināt.

Un tā katru reizi, līdzko Jukumam kādi rūpesti, svešais puisis klāt ar zāļu pudeli, kamēr Roze atrada savu līgavaini ezera malā valstāmiēs un nelabi vaidam. Viņa tikmēr prašņāja, tikmēr tirdīja, kamēr Jukums izstāstīja, ka dzēris labās zāles un laikam iedzēris pavairāk. Roze nu zvērināja savu mīlo, lai triecot to nelūgto dakteri pie joda un kā vīrs tiekot galā ar visām likstām. Jukums to svēti apsolīja, un svešais arī vairs nerādījās, it kā būtu noklausījies šo sarunu. Bet kā tikai viņš prata iebāzt savu zāļu pudeli Jukumam gan kabatā, gan pagalvī zem spilvena, un kā tu neiedzeri, kad miegs nenāk, lauzot galvu, kur ņemt naudu līgavaiņa kārtai, kur mielastam?

Kad līdz kāzām bija atlikušas vairs tikai trīs dienas, Roze veltīgi izgaidījās Jukumu ezera malā un gāja lūkot, kāpēc viņš kavējas. Mājas un pagalms jau bija

ietinušies melnā tumsā, tikai pa puspievērtajām rijas durvīm izlauzās zaļas gaismas kūlis. Roze piegāja tuvāk, un ko viņa tur ieraudzīja! Uz stežos uzceltās alus mucas jāteniski katrs savā galā sēdēja Jukums un — jānudien — pats nelabais un sita trumpas. Vai tiešām Jukums neredzēja, ka viņam pretim sēd spalvainš velns ar ragiem un garām ausīm, zirga kāju gar klonu švīkādams? Un tā zaļā gaisma spīdēja no velna ņirdzīgajām acīm — vai tiešām Jukums to nemanīja?

— Pīķis trumpā! — kļiedza velns. — Kārvs marjažs! Krusts lamūrs! Aņizakt!

Velns uzvarēja un pastiepa roku: — Atdod gredzenu!

Un ko Jukums? Nomauca no pirksta līgavas dāvāto gredzenu un atdeva velnam. Roze būtu kliegusi, bet šausmas un aizvainojums atņēma balsi.

— Es lieku galdā vēl vienu zāju pudeli, — paziņoja velns. — Ko tu liksi bankā?

— Man vairs nekā nav, — Jukums ievaidējās.

— Es jau visu esmu nospēlējis — māju un mantu,
pat kāzu gredzenu.

— Tev vēl ir līgava, spēlē uz to! — velns smējās.

— Nē, nē! Tā tu man sirdi izrausi no krūtīm! —
iesaucās Jukums.

— Ieķer vienu malku, tad runāsim tālāk, — velns
pasniedza viņam pudeli, un Jukums kāri iedzēra.

— Liksi Rozi? — velns noprasīja.

— Nē!

— Še, iedzer otru malku!

Jukums iedzēra.

— Liksi Rozi?

— Mmm... nnēē... — Jukums šaubīgi novilka.

— Iedzer!

Pēc trešā malka Jukums iesaucās:

— Lai iet! Vai tik vien meitu pasaulē!

Šausmas, kas bija sastindzinājušas Rozes balsi,
tagad kā karsta šalts to atkausēja. No viņas mutes
izlauzās kļiedziens:

— Jukum, ko tu dari! Tu mani nospēlē velnam!

Viņa skrēja uz ezermalu, tumsā apdauzīdama kājas līdz asinīm. Viņai pat neienāca prātā, ka pasaulē nav tikai viens puisis — Jukums. Nē, ja Jukumam velna zāles mīļākas par viņu, tad nav vērts dzīvot.

Aizīrusi laivu līcī, Roze iesaucās:

— Ardievu, jaunība, ardievu, dzīve!

Viņa ielēca ezerā un palika tur uz visiem laikiem. Tagad nu Jukums aptvēra, ka nospēlējis savu dzīves laimi. Viņš katru dienu sēdēja ezera malā un kaut ko gaidīja, kaut ko cerēja, kaut ko nožēloja.

Bet reiz, ap Jāņu dienu, viņš ieraudzīja līcī šūpojamos baltu ziedu. Nez kur viņam radās dziesma:

Balta puķe ezerā,
Tā ir mana līgaviņa . . .

Vai tā bija atbalss, kas atbildēja no līča? Nē, varēja saklausīt vārdus:

Labāk guļu ezerā,
Ne dzērāja klētiņā . . .

Ūdensroze, ezerroze — tā cilvēki iesauca šo puķi.

Tur vairs nelīdzēja ne raudas, ne vaimanas. Žakam bija jādodas karā uz tālu, svešu zemi, bet viņa līgavai Lilijai jāpaliek Francijā. Atvadoties Žaks izņēma no krūtīm savu sirdi un atdeva Lilijai, teikdams:

— Karavīram jābūt nežēlīgam, tāpēc man sirds var būt tikai par traucējumu. Glabā to, kamēr es pārņāķu.

Lilija paslēpa Žaka sirdi savā sudraba rotu lādītē un uzticīgi gaidīja pārnākam mīļoto.

Cik gauši velkas laiks tam, kas gaida. Diena liekas veselu gadu gara, bet gads līdzinās mūžībai. Lai ko darīja Lilija, lai kur gāja, acis arvien vērās uz to pusi, kurp aizgāja Žaks. Dienām sajuka skaits, bet gadus viņa negribēja skaitīt, un kā viņa satrūkās, kad tēvs to reiz uzrunāja:

— Mana mīļā meita, ir pagājuši desmit gadi, kopš tavs saderētais aizgāja karā. Kas to zina, vai viņš vairs pārnāks, tāpēc tev būtu jāapskatās pēc cita vīra.

— Tēvs, ko tu runā! — iesaucās Lilija. — Žaks man atstāja savu sirdi, un, kamēr tā ir pie manis, es nevaru viņu aizmirst.

Tēvs nopūtās un līdzjūtīgi pakratīja galvu. Nepiedzīvot viņam to dienu, kad znots uzņemtos smagākos darbus, neauklēt mazbērniņus.

Pagāja vēl desmit gadu, beidzās karš, un viens otrs karavīrs pārradās mājās, uz kruķiem lēkdams vai

pustukšu piedurkni purinādams. Lilija gaidīja Žaku, prašņāja kropļus — ne miņas, ne vēsts.

— Viņš būs iemīlējis citu un palicis svešā zemē, — ieteicās Lilijas māsa, bet Lilija neticēja.

— Kā Žaks var iemīlēt citu, ja viņa sirds ir pie manis? Bez sirds taču nevar mīlēt!

Bet Žaks, kas visus šos gadus bija kāvis un laupījis, jo viņam taču nebija sirds, arī pēc kara beigām nekāroja citas dzīves. Viņš kļuva par laupītāju vīrsaiti un kopā ar tiem siroja, atņemdams ceļiniekiem zeltu un noplītēdams to pasaules krogos.

Kad viens no laupītāju bara — vecais Pjērs saslima, Žaks viņu patrieca, jo tāds vairs viņu pulkā nederot. Gribēdams Žakam atriebties, Pjērs devās uz viņa dzimto ciemu, lai izstāstītu radiem un paziņām, cik nekrietnu nodarbību izraudzījies Žaks.

Ilgi viņš gāja, varbūt desmit gadus, līdz nonāca Francijā un uzmeklēja Žaka ciematu. Un — kā nu tas gadījās, kā ne — pirmo viņš sastapa pavecu sievieti sirmiņiem matiņiem un gaidās sastingušām acīm,

— Vai tu pazini Žaku? — Pjērs viņai noprasīja.
— Ak dies, ko tu man jautā! — sieviete iesaucās.
— Žaks, mans mīļais, mans vienīgais Žaks, un es lai viņu nepazītu? Stāsti man drīzāk, kas ar viņu, kur ir mans Žaks!

Vecais Pjērs redzēja, kādās cerībās iezaigojās sievietes acis, un saprata: viņa to mīl tikpat kvēli kā jaunībā. Kā lai pasaka viņai briesmīgo vēsti, ka mīļotais Žaks tagad ir negants razbainieks un plītnieks? Nē, tad labāk lai viņa domā, ka Žaks ir kritis kā godīgs karavīrs, miris un aprakts un nav viņu vairs ko gaidīt.

— Tad tu esi Žaka līgava! — Pjērs it kā noģizdams iesaucās.

— Jā, es esmu Lilija, viņa saderētā, — vecīte aplicināja.

— Ai, ai, cik skumja vēsts man tev jāpaziņo, — Pjērs nodūra acis, lai tās nenodotu melus. — Žaks krita kaujā kā varonis. Bet kā viņš tevi mīlēja! Vēl mirdams piesauca tavu vārdu — Lilija.

Atmetis atriebības domas, vecais Pjērs aizkliboja tālāk, tā arī nevienam nepateikdams to ziņu, ko tik tālu un tik ilgi bija nesis.

«Mans Žaks ir miris un aprakts,» domāja Lilija, «bet tā viņš tur guļ bez sirds. Man jāuzmeklē viņa kapa vieta un jāatdod labā, mīlas pilnā sirds.»

Saposusies un paņēmusi savu sudraba lādīti, Lilija uzsāka grūto ceļu uz svešo zemi. Dienas vairs nebija saskaitāmas, gadi sāka jukt, bet viņa taujāja un gāja pa karstu sauli, brauca ar kuģi pāri bangainai jūrai, līdz nonāca tuksnešainā malā, uz kurieni Žaks bija aizsūtīts karā.

Ļaudis viņu brīdināja, lai tālāk nedodoties viena, jo ceļniekus pārsteidzot neželīgu laupītāju banda, bet vai tad Liliju kāds varēja atrunāt.

— Esmu jau veca, drīz var pienākt mana pēdējā stunda, un es nepagūšu Žakam atdot viņa sirdi.

Bet, ai, kādas šausmas viņa pārdzīvoja, kad ceļa līkumā bārdaini laupītāji atņēma viņas sudraba lādīti

ar lielo dārgumu. Viņa lūdzās, raudāja, stāstīja par savu nelaimīgo mīlestību un nebeidzamo uzticību Žakam, bet laupītājus tas neaizkustināja. Viņi aiznesa lādīti savam virsaitim un ņirgādamies atstāstīja, ka tur kāda prātā sajukusi vecene meklējot sava līgavaiņa kapa vietu, lai varētu atdot sirdi, ko tas, karā aiziedams, viņai ieķīlājis.

Neskaidras nojautas pārņemts, laupītāju virsaitis Žaks atvēra lādīti, un ko viņš tur ieraudzīja — savu sirdi, kuras tam bija trūcis visus šos ilgos gadus. Un cik dīvaini — tā sāka runāt un teica savam kādreizējam tīpašniekam:

— Esī cilvēks un nerādies tāds, kāds tu esi, Lilijai. Labāk lai viņa domā, ka tu esi miris, un saglabā tevi labā piemiņā.

Žaks aizvēra lādīti un pavēlēja laupītājiem, lai tie atdod to vecītei un parāda kādu zaļāku uzkalniņu, kur it kā būtu aprakts Žaks. Bet laupītāji ceļā pukojās, ka virsaitis aiz vecuma laikam kļuvis dulns, un norunāja sudraba lādīti paturēt sev. Kapa vietu, nu,

to viņi var parādīt, vai mazums te vēja sapūstu
smilšu pauguru.

Nabaga Lilija, viņa vēl arvien tik ļoti mīlēja
Žaku — tādu, kāds viņš bija jaunībā. Viņa nespēja
atstāt to bez sirds, tāpēc izplēsa no krūtīm savējo
sirdi un ieraka paugurā, kur vajadzēja dusēt Žakam.

No šīs sirds izauga puķe, ko vēl tagad sauc par
liliju. Līgavu rota un kapu puķe, uzticības, nevai-
nības un cēluma simbols.

Tāltālā zemē, siltā un auglīgā, dzīvoja nuaruaki cilts. Saule viņu ādu bija nokaitējusi kapara sarkanumā, bet viņu garie mati bija melni un spīdīgi kā ogles. Nu-aruakieši bija laimīgāki par citām ciltīm, jo viņiem piederēja putns Orhīs, kas dēja zelta olas. Kad putns bija piedējis kāda koka dobumu, cilts virsaitis viņu pārnesa uz citu koku, un tie bija

lieli svētki. Jaunekļi izgreznojās ar papagaiļa spalvām, nokrāsoja sejas un deju uzvaras deju.

Virsaīša Nato Mažina meitas pēc kārtas sēdēja koku zaros līdzās putna ligzdai un sargāja to pret ērgļu uzbrukumiem, bet katrā nometnes stūrī spēcīgi jaunekļi ar saindētām bultām makstīs dienu un nakti stāvēja sardzē, lai kādas citas cilts kareivji nenolauptu nu-aruakiešu dārgumu.

No zelta olām izveicīgi meistari darināja roku un kāju sprādzes, ausu riņķus un jostu greznojumus, bet, tā kā zelta olu krājumi arvien pieauga, tad virsaitis pret tām iemainīja bizoņu ādas un gaļu, mokašīnus un tomahaukus.

Nu-aruakiešu vīrieši bieži devās medībās, bet sievas un meitas pa to laiku auda brīnišķīgas raibas segas, pina grozus un lasīja ogas. Viņām nebija laika un vēlēšanās plāpāt, varbūt tāpēc arī ļaužu starpā necēlās strīdi un nesaskaņas. Vīri un sievas zināja katrs savu pienākumu, un, ja kāds veica vairāk, tad par to lepojās un priecājās visi.

Reiz vīri no medībām atgriezās ļoti uztraukti. Viņi bija sastapuši kādas tālas cilts medniekus un uzzinājuši, ka jūras krastā piestājoties milzīgas laivas un no tām izkāpjot savādi cilvēki bāliem ģīmjiem un īsiem matiēm. Šie bālgīmji esot ļoti kāri uz zeltu un, kur vien sastopot kādu ar auskariem, tā nogalinot to ar neredzamām ugunīgām bultām un izraujot auskarus, noņemot roku un kāju sprādzes. Ar zīmēm tie jautājot, kur šejienes ļaudis ņemot zeltu.

Ja nu-aruakieši būtu zinājuši, ka cilvēki var būt arī zemiski nodevēji, viņi nekad nebūtu ielaiduši savā nometnē svešinieku. Bet viņi to nezināja un paši uz rokām ienesa kādu ievainotu mednieku, kurš stipri kliboja un stāstīja, ka viņam lācis pārplēsis kāju. Virsaitis lika sievietēm rūpēties par nelaimīgo cilvēku, jo vīriem bija atkal jādodas medībās.

Svešais — viņu šeit iesauca par Klibo Lāci — apbrīvoja sieviešu rotaslietas un iztaujāja, kur viņas ņēmušas dzeltenu akmeni, no kura darināti auskari un sprādzes. Bet sievas, kas bija paradušas klusēt,

tikai smaidīja un teicās nezinām, kur vīri to ņemot.

Ar laiku Klibais Lācis iedraudzējās ar virsaiša vecāko meitu Zintkazivinu un teica, ka viņš gribētu palikt nu-aruakiešu ciltī un apprecēt viņu. Zintkazivina atbildēja, ka tad viņam jā sagaida Nato Mažina atgriešanās un jādzird tā atbilde.

Klibais Lācis sāka izprašņāt Zintkazivinu, kāpēc viņa un māsas reizēm pazūdot mežā un ko viņas tur darot. Un tad virsaiša meita, kas sevi jau uzskatīja par Klibā Lāča līgavu, izdarīja vēl lielāku kļūdu nekā viņas tēvs, kas atveda nometnē ievainoto svešinieku.

Nabaga Zintkazivina, vai viņa varēja iedomāties, ka dažs cilvēks melo arī tad, ja bildina meiču un solās to precēt? Ja pēc neilga laika Klibais Lācis, kurš jau bija izvesēlojies, ienāks viņas teltī kā vīrs un viņiem nebūs nekādu noslēpumu, tad kāpēc viņš nedrīkstētu jau tagad zināt, kāda laime viņu gaida, paliekot nu-aruakiešu ciltī.

Vai Zintkazivina varēja nojaust, ka šis vīrietis pārdevies bālgīmjiem un par lētu samaksu — muciņu ugunsūdens — apņēmies izdibināt nu-aruakiešu zelta noslēpumu?

Un tā, uzzinājis, ka Zintkazivina un viņas māsas pēc kārtas sēd kokā un uzmana putnu, kas dēj zelta olas, Klibais Lācis sadzirdīja nometnes sargus ar ugunsūdeni, ko slepeni bija atnesis līdzi, un steidzās ziņot bālgīmjiem, ka noslēpumu atklājis un atliekot tikai uzmeklēt koku, kura zaros sēd skaista meiča.

Vienu tomēr Klibais Lācis nebija izdibinājis, un proti — to, ka visaugstākā koka galotnē sēdēja sargs Ota Kte un novēroja apkārtni. Viņš pamanīja bālgīmju tuvošanos un redzēja arī, ka tos ved Klibais Lācis. Padevis trauksmes signālu, Ota Kte pastāstīja par draudošajām briesmām un Klibā Lāča nodevību.

— Ak, es, nelaimīgā, viņam izstāstīju mūsu putna noslēpumu! — Zintkazivina saķēra galvu. — Tad tāpēc viņš taujāja un tincināja mani! Pasaki man — ko

darīt, kā glābt mūsu zelta putnu? — viņa griezās pie šamaņa.

— Ko-ko-ko! — sauca šamans, un tas nozīmēja: «Esiet gatavi!»

Saskrēja visas sievas un jaunavas un atbildēja ar skaļu:

— Ho!

— Tas nozīmēja: «Esam gatavas!»

— Jaunavas. Žigli sakāpiet kokos un turieties to zaros! Tad bālgīmji nezinās, kurš ir īstais koks. Pa to laiku, kamēr viņi meklēs, Tسانke Uitke aizskries pie medniekiem un atsauks tos, lai aiztriektu bālgīmjus.

Tسانke Uitke jeb Trakais Zirgs auļos aizdrāzās uz medību apgabala pusi, bet simtiem meiteņu tikpat žigli sakāpa kokos un cieši aptvēra to stumbrus.

Klibais Lācis aizveda bālgīmjus uz mežu, bet te nu viņš samulsa un nezināja parādīt, kurš ir īstais koks. Saniknotie bālgīmji izšāva uz meitenēm neredzamās ugunsbultas, bet meitenes bija tik cieši ap-

tvērušas koku stumbrus, ka vēl mirušas palika it kā pienaglotas pie tiem. Par vēl u atsteidzās vīri un jaunekļi. Viņu cilts zieds — viņu skaistās meitenes bija mirušas.

Tad šamans pacēla rokas uz augšu un nosauca viņu visu vārdus, pieminēja viņu tikumus un novēlēja:

— Jūs, kas tik pašizliedzīgi aizstāvējāt mūsu cilts dārgumu, jūs esat pelnījušas visaugstāko balvu. Lai jūsu dvēseles pārvēršas skaistos un smaržīgos ziedos, lai tie nebeidz augt uz šiem kokiem un stāstīt no paaudzes uz paaudzi, kā jūs glābāt zelta putnu.

Tikpat skaisti un dažādi kā nu-aruakiešu meitenes, pie koku stumbriem uzplauka ziedi, kurus vēl tagad sauc par orhidejām.

Kalpa sievas Madaras vienīgais prieks un lepnums bija viņas meita Rota. Bet tā arī bija meita — skaista un strādīga, jautra un valodīga. No rīta nokrien septiņas verstis līdz kunga druvai, ar sirpi nopļauj pūrvietu rudzu, bet vakarā dziedādama pārnāk mājās un vēl palīdz mātei apkopt vakara soli.

Lai nu darbs, kas darbs, bet kur tas greznais puķu dārzs, kāds nebija nevienai citai meitai visā pagastā. Pat muižas dārznieks nāca apbrīnot Rotas puķu bagātību. Kaut arī lielkungs vedot no Vāczemes visādas sēklas un stādīņus, bet tādu, lūk, viņam neesot. Kur gan viņa tādas ņemot, ja drīkstētu zināt, ja tas neesot noslēpums?

— Man putniņi sanes sēkliņas no svešām zemēm, — Rota smiedamās pastāstīja un nebūt nemānījās. Kad pavasaros cīruļi vai strazdi kļūdījās, siltu laiku cerēdami, Rota tos salastīja kurvītī, ienesa istabā un pabaroja, sasildīja, izmitināja, līdz visi puteņi bija garām, un palaida brīvībā.

Kad putniņi jautāja, kā viņiem pateikties par laba darījumu, Rota pasmējās un atteica:

— Atnesiet man puķu sēkliņas no svešām zemēm.

Putniņi neaizmirsā šo vēlējumu un nākamajā pavasarī atnesa Rotai puķu sēkliņas no siltajām zemēm, kur bija patvērušies pa ziemu.

Rota labprāt dalījās savā bagātībā ar citām mei-

tām un sievām. Šai sēkliņu, tai stādiņu, un, jo vairāk citiem deva, jo krāšņāk pašai saauga puķes.

Tikai vienai sievai — savai kaimiņienei Ķērstai gan Rota nedeļa ne sēkliņas, kaut gan tā lūgtin lūdās un prasīt prasīja.

— Kāpēc tu savu sirdi tā nocietini pret tuvāku? — māte pārmeta Rotai, bet tā īsi un āši pateica:

— Tai čūsku vecenei es nevienu puķi nedošu.

Čūsku vecene — tāda tiešām bija Ķēresta. Tikai reālais zināja, ka viņa azotē auklē septiņas čūskas un tās pēc kārtas zīda.

Kad viena bija paēdusi, tā čukstēja viņai ausī:

— Kāpēc tai Rotai tik labi padodas puķes? Kāpēc tev tā nepadodas?

Un Ķērstai radās tāda skaudība, ka viņa būtu nobradājusi Rotas puķes, ja vien dārziņam apkārt nebijusi augsta sēta.

Otra čukstēja:

— Ja tev saaugtu tādas puķes, tu varētu vest uz tirgu un pārdot. Ak, kas tur ienāktu naudiņas!

«Ak, manta, manta — kā tikt pie lielas mantas,»
Ķērsa lauzīja galvu.

Ja viņas sētā iegriezās kāds ceļa gājējs un palūdza gabaliņu maizes, trešā čūska steidzās brīdināt:

— Tu nedod viņam savu labumu. Kaut viņš vai badā nosprāgtu, bet nedod.

Cejinieks aizgāja uz citām mājām lūgt maizi.

Turpretim, ja Ķērsa aizgāja pie radiem un tur patlaban ēda pusdienas, ceturtā čūska mudināja:

— Sēsties tikai pie galda un labi krietni saēdies. Tas, ko tu šeit noēdīsi, pašas mājās paliks citai reizei.

Un Ķērsa tad nu rija ka rija, kamēr vēders vai pušu plīsa.

Piektā čūska savai saimniecei žūžināja pie auss:

— Kāpēc tev jāstrādā? Lai strādā māte arī tavu liesu, tu pavalsties pa mīkstu gultu.

Ķērsa valstījās pa gultu, kamēr sestā čūska sāka šaudīt mēlīti ap viņas lūpām un skubināja:

— Tur kaimiņos viens pāris varen saticīgi dzīvo. Pamēģini viņus salaist matos.

Tad Ķērsta cēlās un aizvilkās pie lētticīgās un plāpīgās Babiņas, kurai mēle karājās dziedīnā.

— Klau, Babiņ, es redzēju, ka mūsu kaimiņienes vīrs naktī pa logu ielīda pie Rotas.

Babiņai to vien vajadzēja padzirdēt, kad mēle sāka kratīties. Naskiem soļiem viņa aiztecēja uz kaimiņu māju.

Visbriesmīgākā bija septītā čūska. Tā šņāca Ķērstai pie auss.

— Mēģini sagandēt cilvēkiem dzīvi. Izdari kaut ko, lai viņiem nav miera ne dienu, ne nakti.

Un Ķērsta izdomāja. Viņa piesēja savu suni īsā saitē un nolika ēdiena ķipīti tā, lai nevar aizsniegt. Augu dienu suns izmisīgi rēja, bet naktīs baigi gaudoja, tā ka ciema ļaudīm šermuļi skrēja caur kauliem.

Kas zina, Rota būtu laimīgi nodzīvojusi savu mūžu, apprecējusies, audzinājusi bērnu pulciņu, ja tajos laikos nebūtu uznācis raganu tvarstīšanas drudzis. Kā vilnis tas gāja pāri visām zemēm no tās puses, kur saule riet, uz to pusi, kur tā uzlec.

Tā nu augstie kungi, kas pārvaldīja arī to ciematu, kur dzīvoja kalpa sieva Madara ar meitu Rotu, saņēma zieģelētu vēstuli no vēl augstākiem kungiem, lai paziņojot, cik raganu viņi noķēruši savā apvidū.

Kungi lauzīja galvas, kur lai tās raganas ņem, jo neviena nebija manīta uz slotas jājam mēnesi zagt, ne arī dzirdēts, ka būtu kādam bērnu vai lopu ar ļaunu aci noskaudusi. Bet, tā kā pavēle paliek pavēle un vismaz viena ragana jāatrod, tad kungi izsludināja augstu godalgu tam, kas uzrādīs raganu.

Te nu visas čūskas reizē sāka šņākt ķērstai ausī:

— Nu tu reiz vari lepnajai Rotai atriebties par viņas vīzdegunību. Aizej pie kungiem un apliecini, ka viņa ir ragana, un tiksī vēl pie naudiņas.

Čūsku vecenei tāds padoms likās zelta vērts. Skriešus klupšus viņa nesās pie kungiem un ko tikai visu nesastāstīja par Rotu.

Kāpēc viņai puķes tā augot? Burvība!

Kāpēc viņai putni kalpojot? Burvība!

Kāpēc viņa vienmēr staigājot dziedādama? Kas ragana ko nedziedāt?!

Kungi priecīgi, ka ragana atrasta, un te nu nelīdzēja visu ciema ļaužu aizstāvība. Kungi neticēja nevienam godīgam cilvēkam, bet ticēja čūsku vecenei.

Tā Rotu sadedzināja uz sārta, un kungi varēja ziņot vēl augstākajiem kungiem, ka savā pavalstī nodibinājuši kārtību.

Pavasārī atļaidās putniņi no tālām zemēm un piekļauvēja pie Madaras lodziņa. Viņi bija atnesuši sēkliņas un ļoti brīnījās, ka tās saņemot pienāca salīkusi vecīte, nevis viņu labdare Rota.

Madara iesēja sēkliņas puķu podā, un no tām izauga puķes ar sārziem ziediem.

— Gluži kā manas Rotas vaidziņi. Mīļās puķītes, jūs būsiet balzams manai sāpošajai sirdij.

Visiem, kas jūta līdzīgu smagajās bēdās, Rotas māte dalīja sava balzama sēkliņas. Bet, tā kā līdzjutēju bija daudz, tad drīz vien visu kalpa sievu logos zaiģoja sāršie ziediņi — balzamīnes.

Cik bērnišķīgi turks Hasans bija iedomājies, it kā varētu uzcelt tādu žogu, kuram pāri netiek mīlestība. Tieši tā viņš domāja, celdams ap savu māju akmens mūri, jo blakus atradās grieķa Simonīda māja un viņš zināja tur augam skaistu meitu — Artemīdu, bet viņam auga dēls — Hasizs, labs dēls, krietns dēls, lai dievs katram tādu dod.

Lai cik augsts bija mūris, ciprese, kas auga dārzā, tomēr bija augstāka, un, kad Hasizs uzkāpa tajā, lai paskatītos, kas aiz mūra spēlē arfu un dzied, viņš ieraudzīja daiļo melnmataino Artemīdu.

Hasizs zināja, ka Artemīda ir grieķiete un viņš ir turks. Tēvs viņam no mazām dienām bija mācījis, ka grieķus vajag nīst un nicināt. Hasizs pat nenojauta, ka, skatoties uz Artemīdu un klausoties viņas dziesmā, naidis var pārvērsties par mīlestību un nicināšana par apbrīnu. Ha, iemīlēties grieķietē, tas nu gan būtu apkaunojums ne tikai ģimenei, bet visai tautai.

Un tomēr nākamajā dienā Hasizs atkal uzkāpa cipresē, iestāstīdams sev, ka, skatoties uz grieķieti, viņam radīsies pret to vēl lielāks naidis. Kā viņa stāigā — atklātu seju, lai katrs garāmgājējs to var aplūkot. Kārtīga turku sieviete savas sejas skaistumu nosedz ar parandžu, viņa to glabā tikai savam vīram!

Ja Hasizs būtu pametis acis uz cipreses ēnu, viņš redzētu, ka ar katru dienu viņa nokāpšanas brīdī tā kļuvusi garāka. Bet, tā kā viņš lūkojās tikai uz Arte-

mīdu, tad pats neaptvēra, ka ar katru dienu ilgāk nosēd cipreses zaros.

Kad kādā rītā Simonīda dārzā valdīja klusums un dziesma neatskanēja arī dienā un vakarā, Hasīzs nekur nevarēja atrast mieru no uzbāzīgās domas: kas noticis Artemīdai? Kāpēc viņa neuzturas dārzā un nespēlē un nedzied? Visu nakti neaizvēris acis, viņš pierunāja kalponi izdibināt no kaimiņu kalpones, vai Artemīda nav saslimusi. Ak nē, tā atnesa vēsti, ka Simonīds aizlēdzis meitai rādīties dārzā, jo pamanījis turku sēdam cipresē un glūnam uz Artemīdu.

Hasīzs, dusmodamies uz grieķi un sevi, nocirta cipresi, un Simonīda dārzā atkal sāka skanēt mūzika un dziesmas.

Kā izbijās Artemīda, kad pēkšņi izdzirda saucam savu vārdu. Balss nāca no mūra puses:

— Artemīdal Artemīdal Panāc tuvāk, es tev pateikšu tikai trīs vārdus.

Kura sieviete gan negrib dzirdēt trīs vārdus, pat ja tos saka vispretīgākais vīrietis?

Kad Artemīda tuvojās sienai, viņai pie kājām novēlās akmens, bet mūra spraugā parādījās seja. Melnas ūsiņas, melnas uzacis un melnas acis, kurās varēja izlasīt trīs vārdus, pat ja mute tos neteiktu.

Bet sievietes grib šos vārdus dzirdēt, un Artemīda jautāja:

— Ko tu gribēji man teikt?

— To, kas es tevi mīlu, — Hasizs čukstēja.

— Bet tu esi turks, un es esmu grieķiete! — Artemīda centās apdzēst liesmas, kas sāka vīties ap viņas sirdi.

— Nē, es esmu cilvēks, un tu esi cilvēks, un kāda mīlestībai daļa gar turkiem un grieķiem! — iesaucās Hasizs.

— Bet mūsu tēvi to nesapratīs, — iebilda Artemīda.

— Artemīda! Pasaule ir plašāka nekā mana un tava tēva pagalmi. Mēs esam jauni, mūsu rokas ir stipras, vai mums vajadzīgs šāds dārzs ar mūri visapkārt? — satvēris mīļotās roku, runāja Hasizs, un

Artemīdai likās, ka mūris atkāpjas un viņu ar Hasīzu aicina olīvu un apelsīnu birzes, kalni un jūra, kviešu lauki un pilsētu tempļi.

Bet ne tik vienkārši vērās mūri, kas ieslēdza Hasīza un Artemīdas tēvu prātus. Hasans palika turks, un Simonīds palika grieķis.

— Nav tādas tautības, ko sauc par cilvēku, — viens pateica savam dēlam, — un grieķietī ievest savā mājā es tev neļaušu.

— Turkam es savu meitu neatdošu, — paziņoja otrs.

— Mēs aiziesim no jūsu vecajām mājām un kļūsim cilvēki, — spītīgi pateica jaunieši un nolika savu kāzu dienu.

«Ja dēls apkauno ģimeni un tautu, tad labāk tāda dēla lai nav,» domāja Hasans un naktī uzmeklēja veco Kemalu, par kuru klīda baumas, it kā tas zinot grieķu uguns noslēpumu. Viņš izstāstīja Kemalam, kādas bēdas uzbrukušas viņa dzimtai, un lūdza, lai vecais meistars pagatavojot viņam uguns ābolu.

— To es kāzu dienā nosviedīšu viņiem pie kājām par biedinājumu saviem jaunākajiem dēliem un visiem turku jaunekļiem. Es esmu turks, un tu esi turks, un allahs svētīs mūsu labo darbu, — Hasans centās pārliecināt Kemalu.

— Lai notiek, — atbildēja Kemals, bet, kad Hasans aizgāja, sāka domāt, ko gan nodarījuši divi jaunieši, ka viņiem būtu jāmirst brīnišķīgākajā dzīves plaukuma laikā. Atmiņās atainojās paša jaunība. Arī viņš bija mīlējis grieķieti, bet, paklausot tēva liegumam, pametis to un visu mūžu mocījies nebeidzamās ilgās. Nē, viņš nekļūs citu laimes slepkava, viņš izdomās citādu ābolu, lai tas svēlītu jauno tālākās gaitas.

Hasiza un Artemīdas kāzu dienas rītā Kemals uzkarsēja vērša asinis, ielēja apaļā čaulā un iebēra tajā kāda koka sēklu graudus. Sagatavojis tādu granātu, viņš aiznesa to Hasanam un teica:

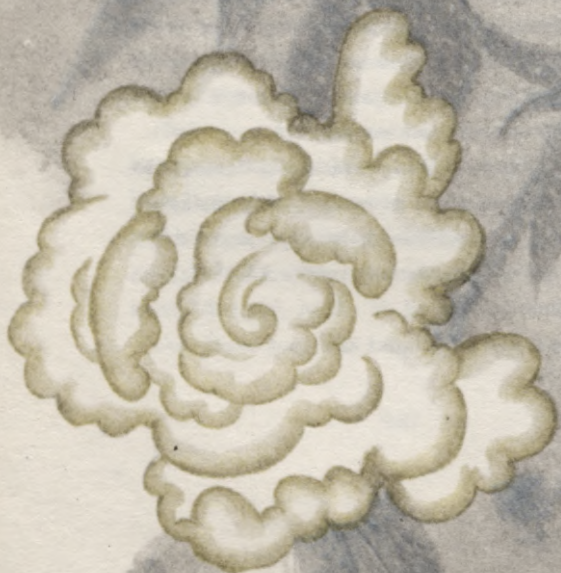
— Te nu tev būs uguns ābols. Redzi, vēl pavisam karsts. Bet zini, notiks tā, kā allahs būs lēmis.

Liels jaužu bars bija sapulcējies ielā, kad no Hasana

un Simonīda mājām iznāca Hasizs un Artemīda, lai dotos noslēgt laulību un pēc tam aizietu pasaulē meklēt darbu un pajumti. Viņus pavadīja tēvu lāsti, māšu asaras un jaunāko brāļu izsmieklis.

Tad Hasans atspieda ļaužu bariņu un, nostājies tam priekšā, atvēzējās un nosvieda mīlas pārim pie kājām granātu. Visi šausmās sastinga, bet notika brīnums: granāta saplīsa, no tās izlija asinis un izbira sēklas. Jaunieši stāvēja neskarti un smaidīja — viņi zināja, ka tēvu lāstus liktenis ir pārvērtis svētībā. Viņi uzlāsīja no granātas izbirušās sēklas un aizgāja uz svešu malu, uzplēsa zemes gabaliņu un iedēstīja tajā asinīs mērcētās sēklas! No tām izauga koki un krūmi ar sarkaniem ziediem un sarkaniem augļiem.

Granātkoks, laimes koks — tā grieķi iesauca šo koku un turpmāk jaunajiem pāriem nosvieda pie kājām granātābolu, ar to novēlējami, lai viņu jaunā dzīve būtu tikpat laimīga un bērniem svētīta kā Hasiza un Artemīdas ģimene.

PEONIJA

Peonija jau taisījās iziet tautās, kad nomira māte, novēlējama vecākās meitas gādībā sešas galvas prāvo bērnu bariņu. Ko tagad darīt, kā būt? Mīlestība vēlēja steigties pie Simeona, sava izredzētā, bet solījums un rūpes par mazākajiem brāļiem un māsām kā ciešs valgs turēja pie tēva būdiņas. Vai nu Simeons nesapratīs?

— Pacieties pāris gadiņu, tad māsa nāks tavos gados un gādās par mazākajiem, — Peonijai teica tēvs, un viņa piekrita. Bet, kad māsa bija pieaugusi, tai gadījās drošs ņēmējs, un viņa tik ļoti raudāja un lūdās Peoniju, lai neizpostot viņas laimi, līdz Peonija piekrita atlikt savas kāzas vēl pāris gadiņu.

— Tie daži gadi aizlidos kā uz putna spārnieniem, un mūsu mīlestību būs pārbaudījis nepielūdzamais laiks, — Peonija mierināja Simeonu.

— Kad jāgaida, jāgaida, — teica Simeons. Bet viņa tēvs un māte nebija ar mieru, ka vecākais dēls dzīvo neprecējies, un izdzina viņu no mājām.

Tā Simeons aizgāja pasaulē, norunādams ar Peoniju, ka pēc diviem gadiem atsūtīs pasta balodi pēc ziņas, vai nu viņš var nākt.

Aizritēja viens gads, aizritēja otrs. Atlidoja balodis ar Simeona vēstuli un baltu svešzemes ziedu knābī.

— Paldies, mans mīļais draugs, — Peonija rakstīja Simeonam. — Es redzu, ka tu par mani esi domājis. Arī es šos gadus domāju par tevi, bet tā nu ir iznā-

cis, ka mums jāgaida vēl divi gadi, kamēr paaugsties mans brālis.

Bet, kad brālis pieauga, viņam gadījās tik izdevīga iegātna vieta, ka to nu nekādi nedrīkstēja palaist garām.

Un atkal Peonija sūtīja Simeonam ziņu, ka jāgaida vēl divi gadi. Kad tie bija pagājuši, Peonija tomēr netika projām, jo vidējai māšai nebija pacietības gaidīt kaut vienu dienu uz savām kāzām.

— Es braukšu pāri jūrai laimi meklēt, — rakstīja Simeons. — Un pasaki man — ko lai atvedu tev kā līgavas dāvanu?

— Atved man puķi, ko iestādīt dārziņā, — atbildēja Peonija, jo viņa neticēja, ka Simeons tālajās zemēs iedzīvosies bagātībā un varēs atvest zeltus un sudrabus.

Gadi jau lido kā uz putna spārniem... Pēc diviem gadiem Simeons atkal apjautājās, vai Peonija nu varēsot slēgt ar viņu mūža derību. Nē, Peonija lika pateikt, vēl viņiem jāgaidot divi gadi, jo nule

pieaugušais brālis sailgojies redzēt pasauli un mājās neesot noturams. Un nu jau vairs jāizaudzina tikai pastarītes, tad jau gan, tad viņa ar Simeonu varēšot uzsākt savu dzīvi.

Vai gan Peonija varēja paredzēt, ka jauna slimība novedīs kapā māsu, to, kura pirmā apprecējās un nu atstāja bāreņos trīs mazus bērniņus? Kas tos auklēs, kas apkops, ja svainis visu dienu uz lauka ar un sēj? Kā lai Peonija atsakās tos pieņemt savā paspārnē, ja tēvs solās vest uz mežu un atstāt pie vilkiem?

Un atkal Peonija sūtīja ziņu savam draugam, lai vēl nebraucot, kamēr svainis dabūšot jaunu sievu un paņemšot bērnus atpakaļ pie sevis.

Pagāja sēru laiks, svainis noprecēja jaunu sievu, bet tā ne dzirdēt negribēja, ka viņai būtu jāaudzina sveši bērni. Diezgan būšot ar saviem ko noņemties, kad tie sāksot nākt.

Nez vai tālāk vairs Peonija ar Simeonu skaitīja gadus, kas vēl atlikuši līdz viņu kāzām. Kad paaugās

pieņemtie bērni, Peonijai bija jāiet auklēt jaunāko brāļu un māsu bērnus. Gadi skrēja kā strauji kumelji, darbs salieca Peonijas augumu, rūpes un ilgas izbalināja matus. Un, kad viņa nevienam vairs nebija vajadzīga, visi viņas auklējumi aizmirsa ceļu uz nabadzīgo būdiņu, kur dzīvoja vientuļa vecenīte. Uz kūjiņas atspiezdamās, viņa katru rītu aiztipināja līdz vārtiem un ilgi stāvēja pie tiem un gaidīja atlidojam balodi, lai iedotu tam vēstulīti, kurā ar trīcošu roku bija ierakstījusi dažus vārdus: «Es gaidu tevi, mans mīļais!»

Kad balodis aiznesa vēstuli, Peonija sāka posties uz kāzām. Viņa uzvilka savu jaunībā šūto līgavas tērpu, uzlika galvā miršu vainadziņu un tāda augu dienu stāvēja pie vārtiem. Garāmgājēji rādīja uz viņu ar pirkstiem un smējās: — Re, vecā Pujene laikam sajukusi prātā.

Nenāca tas, ko viņa visu mūžu bija gaidījusi. Nenāca arī tie, ko viņa bija auklējusi. Atnāca nelūgtā un negribētā viešņa — tā, kas staigā ar

izkapti pār plecu, un pamāja Peonijai ar kaulaino roku.

— Ei tu, ģindene, vai tiešām arī tu nevari uz da-
žiem gadiem atlikt manu nāves dienu, kā es esmu at-
likusi savu kāzu dienu? — Peonija sāka kaulēties ar
Nāvi.

— Mani spriedumi nav atceļami un pārsūdzami.
Nevienam es neprasu, kas tu esi — ubags vai karalis.
Kad pienāk manis noliktais brīdis, es pamāju ar roku,
un nav tāda, kas man neklausītu, — atbildēja nežē-
līgā Nāve.

Sveši ļaudis aiznesa Peoniju uz kapiem, uzbēra
dzeltenu smilšu kopiņu. Un, kad tie bija aizgājuši,
kāds šajā pusē neredzēts vīrs, tāds kā ārzemnieks,
steidzās uz kapsētu, pārkāpa pār valni un uzmeklēja
tikko aizbērto kapu.

— Tad te nu mēs satiekamies, mana Peonija, —
svešais vīrs runāja, it kā tā, kas gulēja zem smiltīm,
viņu dzirdētu. — Un es tā steidzos, braucu ar kuģiem
pār jūrām, jāju uz kameļiem pār tuksnešiem, bridu pa

slīkšņām, lai ātrāk nokļūtu pie tevis. Jo es vedu tev puķi, kura nosaukta tavā vārdā un kuras smarža ir saldi rūgta kā mūsu mīlestība.

Un noliecies viņš iestādīja uz kapa saknīti, ko bija atvedis no svešām zemēm.

Kad Peonijas radi uzzināja, ka uz viņas kapa uz-
ziedējusi skaista, nekur apkārtnē neredzēta puķe, tie
steidzās uz kapsētu un izraka katrs pa saknītei, lai
iestādītu savā dārzā, teikdami:

— Tas mums būs par piemiņu no vecās Peonijas.

Reiz dzīvoja japāņu meitenīte Keiko. Viņa bija apaļa bārenīte, un, tā kā ne tēvs, ne māte mirdami meitai nebija atstājuši nekādu mantu, viņai jau no mazotnes vajadzēja strādāt, lai nopelnītu sev iztiku.

Ko citu varēja tāda meitenīte darīt kā taisīt papīra puķes un uz ielas stūra piedāvāt tās garāmgājējiem.

Bet tādu meiteņu, kas pārdeva papīra puķes, bija daudz, un par šādām puķēm maksāja tik maz, ka Keiko, pat jau pieaugusi jaunava būdama, nevarēja sev nopirkt zīda kimono, kādus valkāja turīgāko dzimtu meičas.

Kādā vakarā, kad Keiko savā istabiņā strādāja, pa atvērto logu ielaidās papagailis. Zaļās spalvas bija apsūbējušas — viņš laikam bija ļoti vecs un laikam arī ļoti gudrs, jo prata cilvēku valodu.

Nometies uz širmja malas pie Keiko guļamlāviņas, papagailis teica:

— Ja tu mani nepadzīsi, es tev atklāšu, kā tu varētu tikt pie bagātības.

— Mīļais papagaili, kāpēc lai es tevi padzītu, — Keiko skumji pasmaidīja. — Man nav neviena drauga, ar ko pārmainīt vārdu, bet tu, kā redzams, proti runāt. Dzīvo pie manis un dalies manā nabadzībā, bet par bagātību labāk nedomāsim, tā man ir tikpat neaizsniedzama kā saule un mēness.

— Paldies tev, labā Keiko, — papagailis palocīja

galvu. — Pirms meklēt sev jaunu saimnieci, es ilgi vēroju puķu pārdevējas, līdz ieraudzīju tevi tajā brīdī, kad tu kādai nabadzīgai meitenītei uzdāvināji savu visskaistāko ziedu, jo meitenītei nebija naudas, bet viņa tik ļoti gribēja iepriecināt savu slimo vecmāmiņu.

— Bet kāpēc tu sev meklēji jaunu saimnieci? — jautāja Keiko. — Vai agrākā saimniece pret tevi slikti izturējās?

— Viņa nomira, — papagailis bēdīgi nokāra galvu un brīdi klusēja. — Viņa nomira aiz pārmērīgas mantkārības, — viņš piebilda.

— Kā tad tā, vai viņa bija ļoti nabaga, ka tā kāroja mantu? — Keiko jautāja.

— Ak nē, viņa jau bija ļoti bagāta, bet viņai likās, ka arvien vēl nav diezgan, un atdeva par zeltu savu pēdējo asiņu lāsi, — papagailis nosodoši purināja knābi.

— Es nesaprofu, kā pret asinīm var iegūt zeltu, — Keiko brīnījās.

— Nu tad klausies. Arī mana saimniece pārdeva pašas faisītas papīra puķes, līdz viņai kāda burve atklāja noslēpumu, ka šādas puķes kļūst dzīvas, ja to kātiņu iemērc savu asiņu pilienā. Tu jau zini, cik dārgas ir dzīvās puķes, un tā mana saimniece ātri vien kļuva bagāta. Bet burve bija arī pieteikusi, lai sargās iztērēt pašu pēdējo asiņu pilienu, jo bez tā vairs nevar saglabāt dzīvību. Nu un — tu jau sapratīsi arī bez liekiem vārdiem — viņai visa sakrātā likās par maz, un, kad kāds ārzemnieks par pēdējo puķi piesolīja lielu naudu, protams, ja puķei iedvestīot dzīvību, — mana saimniece neizturēja kārdinājumu. Pēc viņas nāves radi plēsdamies sadalīja atstāto zeltu.

— Kāpēc tu viņu nebrīdināji? — iesaucās Keiko.

— Vai tad cilvēki tādus brīdinājumus uzklausa? — papagailis pārmetoši ieķērcās. — Es viņu lūgtin lūdzos, lai neizdara vislielāko muļķību, bet zini, ko viņa man atbildēja? «Man tavas papagaiļa gudrības ir apnikušas,» — tā viņa man pateica.

— Labais, vecais putns, dzīvo pie manis un esi mans padomdevējs, — Keiko lūdza, un papagailis jutās glaimots.

Kad Keiko bija pārdevusi pirmās ar asinīm atdzīvinātās puķes, viņa vispirms nopirka sev skaistu zīda kimono un sandales. Sakārtojusi melnos matus un iespraudusi tajos sarkanu rozi, viņa izgāja uz ielas un apstājās pie kāda loga. No tā uz viņu raudzījās skaista jaunava. Keiko pamāja tai ar galvu, un skaistule māja pretim. Keiko pasmaidīja, un arī skaistule smaidīja.

— Hei, Keiko, kā būtu, ja mēs šovakar aizietu uz studentu balli? — meitene uzsauca savam attēlam, un tas piekrītoši palocīja galvu.

Viegliem soļiem Keiko steidzās līdzī jauniešu straumei un pirmo reizi nokļuva spoži apgaismotā zālē, kur dejotāji lidinājās kā fauriņi un vaboles. Kāds jauneklis uzlūdza arī Keiko, un viņa dejoja, laimīgi smaidīdama, jo tas bija vispatīkamākais puisis, un viņa vārds bija Aratumi.

— Keiko, — čukstēja Aratumi, — tu esi skaista kā pusplaucis ķiršu zieds. Teic — kādā pili tu dzīvo un kāpēc tu, tāda dižciltīga jaunava, esi atnākusi uz nabaga studentu balli?

Keiko gribēja atzīties, ka pati ir nabadzīga meitene un dzīvo vislētākajā istabiņā, bet viņa iedomājās savu burvju mākslu un iztēlojās, cik bagāta var kļūt un kādu pili uzcelt sev. Pašai nemanot, Keiko bija savu sapni par pili izstāstījusi jauneklim kā īstenību, un, kad viņa apklusa, Aratumi smagi nopūtās:

— Cik žēl, ka tu esi tik bagāta... Tādā pili nabaga studentam neklājas savu kāju spert, bet es tik ļoti gribētu tevi vēl satikt.

Keiko nespēja atzīties, ka pils viņai nemaz nav, ka viņa dzīvo tukšā istabiņā un taisa papīra puķes. Bet arī viņa ļoti vēlējās satīties ar Aratumi un apsolīja otrā dienā iziet pastaigāties pilsētas parkā.

Vai gan daudz vajadzīgs, lai divi jauni cilvēki iemīlētos? Vajag, lai viņi viens otru ieraudzītu starp

daudziem, lai paskatītos acīs, lai viņš turētu viņas roku savējā un justos laimīgi.

Jau kuro reizi Keiko un Aratumi bija satikušies parkā un rokrokā izstaigājuši visus celiņus, kad notika neizbēgamais — viņu lūpas sastapās skūpstā.

— Keiko, mana Keiko! — gaviļēja Aratumi un pēkšņi sadrūma. — Vai šis nebija mūsu šķiršanās skūpstis? Tavs tēvs taču neļaus tev apprecēt nabaga studentu!

Keiko sāka raudāt un atzinās, ka pasaciņu par pili izdomājusi, ka īstenībā ir vienkārša meitene, kas darina papīra puķes un pārdod tās uz ielu stūriem.

Ja viņa šajā brīdī būtu redzējusi, kā pārvērtās Aratumi seja, viņa nebūtu tam atklājusi savu noslēpumu. Bet, tā kā viņa bija ļoti nokaunējusies un pievērusi acis, tad Aratumi noklausījās viņas stāstījumu un paguva attapties. Viņš pat kļuva patiesi priecīgs, jo Keiko burvju māksla solīja neizmērojamu bagātību.

Mazajai Keiko sākās darba pilnas rokas. Vajadzēja darināt daudz puķu, vajadzēja tās atdzīvināt un pār-dot, lai nopirktu mājiņu, kur dzīvot pēc kāzām, lai nopirktu tepiķus, gleznas, porcelāna traukus, sev un jaunajam vīram jaunus tērpus.

— Keiko, vai tu neesi vieglprātīga, tik strauji tērē-dama savas asinis? — kādā vakarā ieteicās papagailis.

— Ak, mans vecais, labais draugs! — Keiko pabu-žināja viņa galvu. — Kad Aratumi pabeigs studijas, mums pietiks ar viņa algu un es varēšu atpūsties.

Bet, kad viņi bija apprecējušies un iekārtojušies jaunajā mājā, Aratumi pameta mācības, jo tās esot garlaicīgas.

— Man patīk skatīties, cik veikli un graciozi kus-tas tavas mazās rociņas, kad tu izgriez un sakārto papīra puķes, — viņš glaimoja sievai, un tā jutās laimīga.

Pēc dažiem gadiem Aratumi sāka likties, ka viņu mājiņa ir pārāk trūcīga.

— Visi mani studiju biedri dzīvo daudz greznāk, —

viņš teica sievai. — Man pat neērti ar viņiem satīkties.

Un Keiko pirkstiņi sāka kustēties vēl veiklāk, dienas stundu nepietika, lai sapelnītu naudu jaunai mājai. Bet vakaros, kad Keiko uz ielas pārdeva dzīvās puķes, Aratumi sēdēja tējas namiņos un tērzēja ar geišām: ko gan lai viņš viens mājā sadarot?

— Keiko, Keiko! — papagailis nosodoši grozīja galvu, kad viņa saimniece nogurusi pārvilkās mājās un sēdās pie sava darba galdiņa.

Jaunā māja bija ērta un grezna, bet Aratumi tā patika tikai dažus gadus, un tad viņam iekārojās pils. Kad Keiko paskatījās vīrā pārmetoši, tas sāka uz viņu kliegt, ka viņa rīkojusies kā krāpniece — iepazīstoties izlielījusies ar nez kādu pili, bet tagad viņam jādzīvojošajā šajā nožēlojamajā būdā.

Keiko jutās vainīga, jo viņa vēl arvien ļoti mīlēja savu Aratumi.

— Mums būs pils, — viņa solīja un vēl vairāk saīsināja savas atpūtas stundas.

— Keiko, uzmanies, — brīdināja papagailis. — Tu esi ļoti bāla, tev palicis pavisam maz asiņu.

— Draudziņ, drīz mums būs sava pils, un tad es dzīvošu kā karaliene, — Keiko viņu mierināja.

Vēsts par mazo puķu pārdevēju Keiko bija aizli-dojusi pāri zemēm un okeāniem. No Francijas Japānā ieradās lielais puķu cienītājs Magnols, lai apbrīnotu Keiko darinājumus. Magnolam nepietika ar ziediem vien, viņš solīja milzu naudu, lai Keiko darina un atdzīvina puķes ar saknēm. Viņš prasīja, lai tās būtu baltas un dzeltenas, rožainas un sarkanas.

Visādas jau bija Magnols saņēmis, kad Keiko iz-veidoja sarkano ziedu ar stumbru un saknēm. Bet viņa jutās tik nespēcīga, ka nevarēja sev iedurt pirkstā, lai iemērkту saknes asiņu pilienā.

— Keiko! Keiko! — griezīgi ieķērcās papagailis. — Neatdod savu pēdējo asiņu pilienu!

— Ko tu, vecais, muldi savas papagaiļa gudrī-bas! — Aratumi viņam nikni uzkliedza un, sagrābis aiz spārna, iesvieda otrā istabā.

— Aratumi, mīļais, es jūtu, ka tiešām man atlicis tikai viens piliens asiņu, — Keiko lūdzoši paskatījās vīram acīs.

— Es gribu sarkano puķi, tieši sarkano! — Magnols uztraucies skaidroja. — Es jums maksāšu ārprātīgu naudu, tikai atdzīviniet man šo sarkano puķi.

— Keiko, tu saproti, ko tas mums nozīmē? — Aratumi purināja sievu aiz pleciem. — Vai tu saproti, ka tad mums būs pils! Pils, ko tu man apsoltīji.

Saņēmusi pēdējos spēkus, Keiko pārdūra pirkstu un, izspiedusi pēdējo asiņu pilienu, iemērca tajā sarkanās puķes saknes.

Aratumi uzcēla pili un apprecēja jaunu sievu. Magnols aizveda atdzīvinātās puķes uz Franciju un nosauca savā vārdā — par magnolijām, bet Keiko — par Keiko palika tikai šī pasaka.

SATURS

Sniegpulkstenīte	11
Forsteriāna	21
Pienenīte	33
Ķirsis	41
Cūkaustītis	45
Narcise	51
Hiacinte	59

Zaķa kāposti	67
Jasmīns	75
Persijas ceriņš	81
Vijolīte	89
Magone	95
Lapsaste	103
Kurpītes	107
Kamēlija	117
Saulgrieze	127
Lotoss	135
Naktsvijole	143
Czi-Czina	155
Mežroze un Rītavējš	163
Lauzīā sirds	177
Gladiola	187
Puķu zirnītis	195
Tītenis	201
Sausziedis	207
Dzegužasara	215
Odensroze	223

Lilija	231
Orhideja	239
Balzamīne	247
Granātkoks	255
Peonija	263
Magnolija	271

Анна Оттовна Саксе

СКАЗКИ О ЦВЕТАХ

Второе издание

Издательство «Лиесма» Рига 1974

На латышском языке

Художник К. Сунинь

Anna Otta m. Sakse

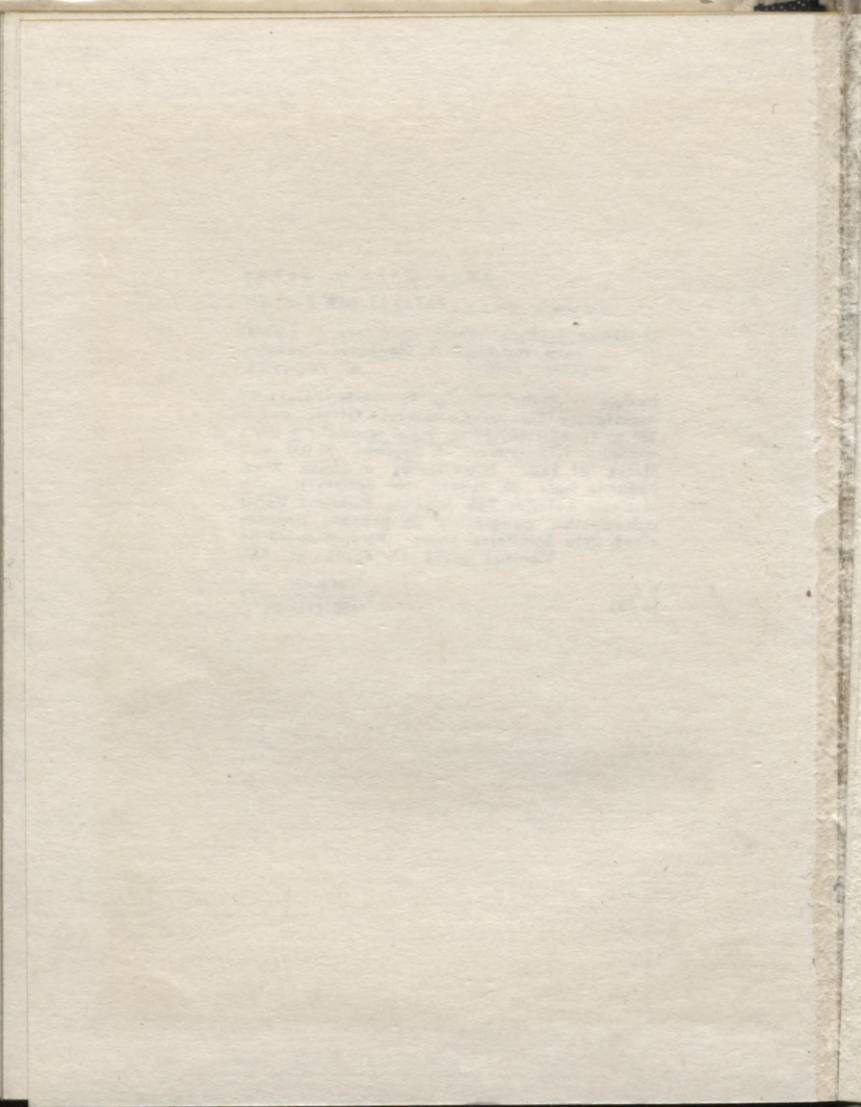
PASAKAS PAR ZIEDIEM

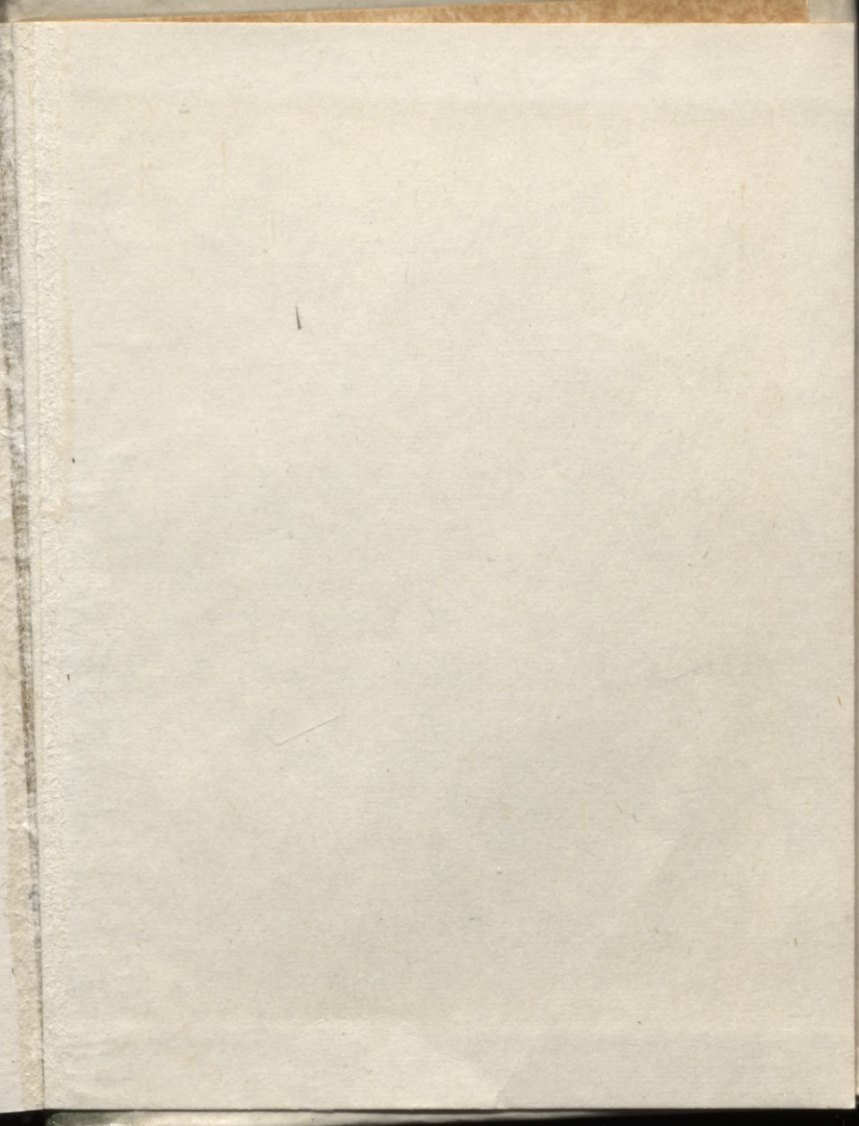
Redaktore J. Roze, Māksl. redaktors A. Ļipins.
Tehn. redaktore G. Sļepkova., Korektore
A. Pavlovska.

Nodota salikšanai 1974. g. 15. martā. Parakstīta
iespiešanai 1974. g. 4. oktobrī. Ofseta papīrs
120 g, formāts 60×90/32. 9 fiz. iespiedl.; 9 uzsk.
iespiedl.; 7,53 izdevn. l. Metiens 30 000 eks.
Maksā 81 kap. Izdevniecība «Liesma» Rīgā,
Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 487/26671/J-2523.
Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts
izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības
lietu komitejas Rīgas Paraugtipogrāfijā
Vienības gatvē 11. Pasūt. Nr. 837.

L 2
Sa 233

70803-487
S 70803-487 74
M801(11)-74

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306081286

81 kap.

120

